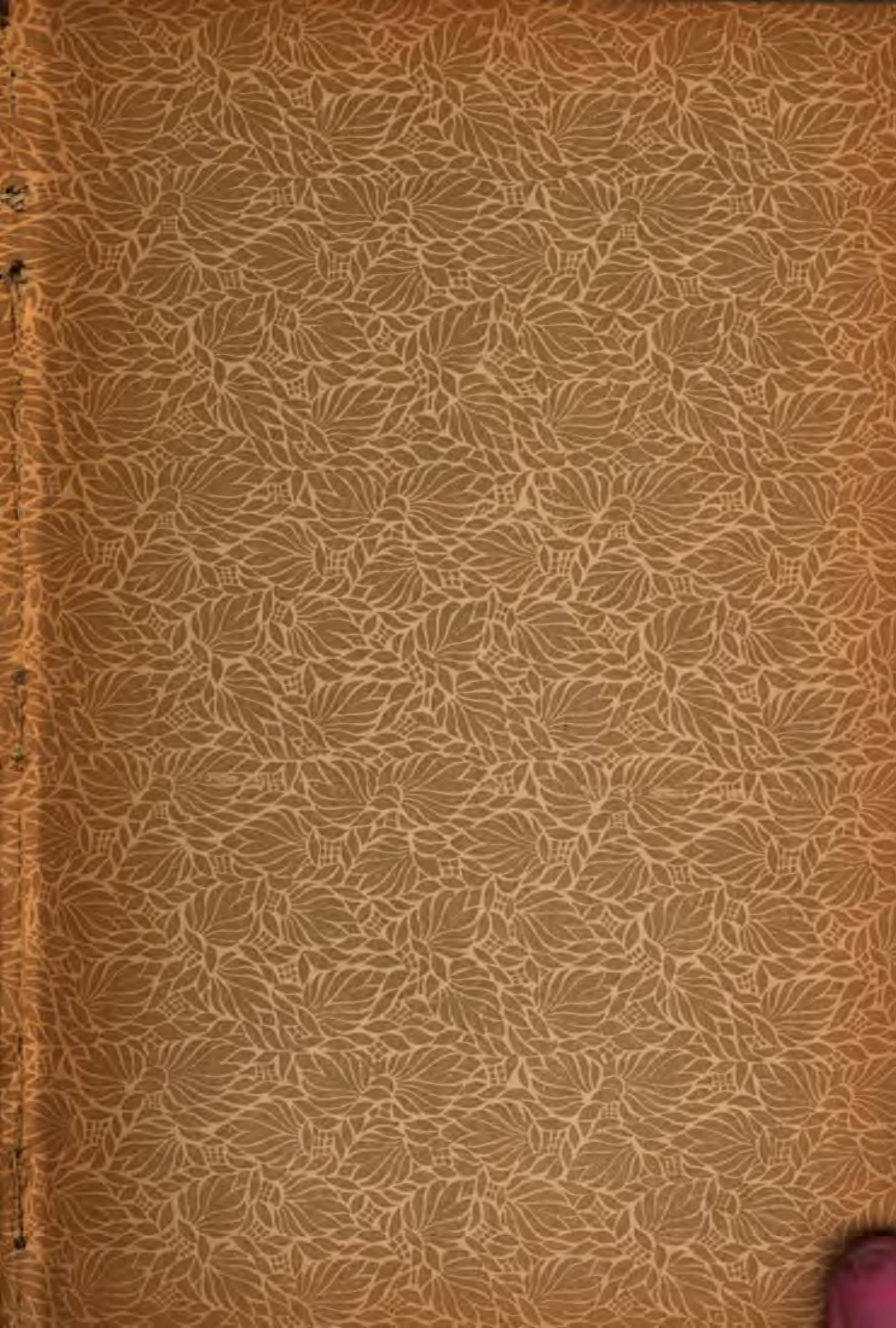

HERCZEG FERENC

LÉLEKRABLÁS

SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

HERCZEG FERENC MUNKÁI

LÉLEKRABLÁS

HERCZEG FERENC
MUNKÁI

LÉLEKRABLÁS

Regény

BUDAPEST, 1906
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

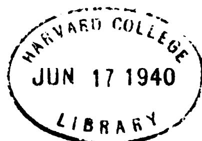
HERCZEG FERENC

LÉLEKRABLÁS

Regény

BUDAPEST, 1906
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

Kissé komor, de jóízléssel bútorozott férfilakás. A dolgozószoba közepén hatalmas íróasztal áll, akkora, mint egy billárdasztal. A falakon tömör tölgyfapolcok futnak körül, amelyek sárga bőrbe és piros vászonba kötött foliánsokkal vannak megrakva. A szabadon álló íróasztal hátának öblös angol kerevet támaszkodik; a kerevet előtt még egy nagy asztal van, amelyet szép régi brokáttakaró borít. Az asztal körül néhány nagy bőrszék áll. A fali kárpit és a függönyök egyforma olajzöld alapu gobelin-mintát mutatnak. A kandalló is igen nagy. Párkányán néhány zöldpatinás bronzszobor és egy modern úti óra áll. Az óra tízet mutat. A kovácsolt vascsillár virágai közül egy tucat villamoskörte ontja fényét a szobára. A kandalló fölött is égnek a villamos lám-

pák; az íróasztalon is. Az erős világítás a házigazda legfőbb fényüzése. Ha magában van, akkor is kivilágíttatja egész lakását. Egyébként meglátszik a lakásán, hogy ízlés dolgában konzervativ hajlamu ember. Minden bútora nagyszabásu és tömör. Minden tárgya nyugodt és biztos vonalakat mutat. Kedveli a tompa, ércfényü színeket. A megfeketedett tölgyfa, a nemes rozsdáju érc, a kopott bőr és a régi szőnyegek ezüstderes színeit. Kiforratlan formát, rikító színt, nyugtalan vonalat nem tűr meg maga körül. Ebben a tekintetben nem elvek, hanem ösztönök vezetik.

A lakás Sárkány Józsefé, aki most ott ül a kereveten és derült arccal olvasgat egy ércpántos, bőrkötésü nagy könyvben. Erre az ifju emberre (alig lehet több harminc esztendősnél), nagy várakozással tekint az ujabb nemzetség egy része. Az a híre, hogy ő az ország egyik legerősebb koponyája. A külseje után itélve, el is hihetné az ember. Nem éppen szép ember, de mintaképe a férfiasságnak. Arcéle nemes, tömör és merész vágásu; arcbőre barnapiros; sötét haja és a szakálla erősnövésü. A tekintete kemény, nyugodt és józan. Egész lényéből

valami csodálatos éberség, erő és erély sugárzik ki. Álmosnak, bágyadtnak, kedvetlennek nem látta még senki. Ha csúcsos sisakot borítanának a fejére és paripát adnának alája, mintának szolgálhatna valamelyik honfoglaló vezér szobrához.

Sárkány két esztendővel ezelőtt még képviselő volt. A Házban első perctől fogva súlyos egyéniség számba ment. A vitákban ritkán vett részt, de ha fölszólalt, akkor mázsás súlylyal esett a serpenyőbe minden szava. Ő mérnök volt és a folyamszabályozás kérdéseiben tekintélynek tartották a külföldön is, ahol irásaival tette ismertté a nevét. Két esztendővel ezelőtt kereken kijelentette, hogy nem vállal többet mandátumot. Maga a választási rendszer, azután a képviselőnek a kerületéhez való viszonya és a mód, ahogyan a képviselő eleget tesz országos hivatásának, mindez nem volt inyére való. Öröklött vagyona abba a kellemes helyzetbe hozta, hogy a függetlenségét még a tulajdon nagyravágyásával szemben is megvédelmezhette. Akik sűrűbben érintkeztek vele, azok tudták, hogy valami nagyobb munkán dolgozik. Hogy miféle

munkán, azt azonban a legbizalmasabb emberei sem tudták. Bár mindenki érdeklődött iránta és sokan szerették, azért igazi barátja egy sem volt. A mély és odaadó barátságra csak azok képesek, akikben megvan az alkalmazkodás, az önmegtagadás erénye; tehát mindenek előtt a nőies természetü férfiak. Sárkány pedig minden volt, csak nőies nem. Az ő lelke az elhagyott hegycsúcsokon szeretett tanyázni, a tömeg feje fölött.

A könyv, amelyben Sárkány olvasott, Don Quijotenek, az elmés manchai lovag életének és tetteinek krónikája volt. Miként a tett emberei általában, ő is kedvelte a regényes és derült olvasmányokat. Cervantes mellett főleg Ariostot és Jókait. A nagyelfoglaltságu emberek, akik nem kötelességből, hanem az élvezet kedveért olvasnak, ösztönszerűen azt keresik olvasmányaikban, ami az életükből hiányzik.

Sárkány, ki tudná hányadszor, megint Altisidora kecses epizódját olvasta. A hercegi palotában, amely vendégül látja az utolsó lézengő lovagot, mindenki alszik már. A vén gesztenyefák árnyékából karcsu női

alak lép ki a holdsütéses gót udvarra. Altisidora, a hercegnő tizenötesztendős frája, mandolinát hoz a kezében. Megáll a nagy kőfal alatt, amelynek gazdag faragványai között csúcsíves, keskeny ablakpár feketéllik, aztán énekelni kezd. Maga csinálta, bicegő verssorokban vallja be fellengős szerelmét a lovagnak és kinálgatva leírja önmagát, hogy az orra ugyan pisze egy kissé, de a haja szép, no meg a foga gyönyörü... Odafenn halkan megzördül az ólomkarikás ablak, a holdfényben a vén lovag sárga, kampós orru és kandurbajszu arca jelenik meg. Nemes szánakozással és apai szigorral néz le a kis haszontalanra, a szivében pedig tündökölve él Dulcinea képe, akit nem fog elárulni sem Altisidora, sem maga a szép hercegné keveért. Dulcinea ugyan közönséges parasztszolgáló, a lovag pedig futóbolond, a szegény Don Quijote szerelme azonban mégis sokkal magasztosabb érzés, semhogy azt a hercegi udvar selyemruhás csőcseléke meg tudná érteni.

E pillanatban megnyilt a szomszédos szoba ajtaja. Sárkány meglepetten tekintett fel.

— Ki az?

Az inasa volt.

— Gyöngyössy nagyságos úr ideüzent, hogy tessék azonnal hozzá menni...

— Gyöngyössy? Megbolondult az?

— Az inasa van itt... Azt mondja, hogy a gazdája haldoklik.

Sárkány letette a könyvet és fölkelt.

— Szaladj kocsiért. Azt a legényt meg küldd be.

A Gyöngyössy kis vadásza megjelent az ajtóban. A fiu igen nyugodtnak látszott.

— Nos? — kérdezte Sárkány, — mi van a gazdáddal?

— Összeesett a szobájában, amikor éppen magára akarta venni a frakkját... Sokáig nem tudtuk életre kelteni... Az orvos azt mondja, hogy agyszélhüdés érte...

— Visszanyerte megint az eszméletét?

— Két órával ezelőtt...

— Beszél?

— Beszél, de a nyelve nagyon nehezen mozog.

— És engem akar látni?

— Igen, mindig a nagyságos urat emlegeti.

Az ablak alatt dübörögve állott meg a kocsi.

— Gyerünk! — mondotta Sárkány.

Ez a Gyöngyössy három esztendő óta állandó kisérője volt Sárkánynak. Pedig tökéletes ellentéte volt. Vagy talán éppen azért fértek meg egymással olyan jól? Amilyen ép és erősakaratu volt Sárkány, olyan puha és merengő természetü volt Gyöngyössy. Ő tulajdonképpen semmit sem vett komolyan az életben, csak az asszonyokat. Egyébként képviselő volt, de a politikát is utálta lelke mélyéből. Feltünően szép, karcsu férfiú volt; az álmatag és mégis tüzes szeméért, a jólápolt, finom kezéért megirígyelhette volna bármely szép asszony. Nagy gonddal, kissé feltünően, de bizonyos egyéni ízléssel öltözködött és Budapesten befolyása volt a férfidivat alakulására. Egyebekben is szerette a fényűzést és a kényelmet, a pazarlásig. Nők társaságában állítólag vakmerő és cinikus volt, a férfiak azonban kedvelték a behízelgő, egyszerü és gavalléros modoráért. Sárkány iránt az első pillanattól fogva bizonyos rajongó tiszteletet tanusított. Élvezettel hallgatta, bámulta és büszke volt rá. Idővel

aztán a barátság egy neme fejlődött közöttük. Együtt étkeztek és Gyöngyössy sűrűn kereste fel Sárkányt a lakásán is. Az ilyen ember a legkényelmesebb cimbora. Előkelő naplopó, tehát mindig ráér és mindenre kapható; sokkal sekélyebb, semhogy egyéni véleménye volna és azért nem is bosszantja ellentmondásával az embert; amellett mégis sokkal jobb nevelésü, semhogy ostobaságokat beszélne. Alapjában véve jó fiu, tehát alkalmazkodó természetü; úriember, tehát sohasem szolgaias.

Sárkánynak, amikor most a Gyöngyössy szállása felé hajtatott, eszébe jutott, hogy ő tulajdonképpen semmit sem tud a „barátja" családi viszonyairól. Még annyit se, hogy házas ember-e és hogy vagyonos-e. Ilyenekről ők nem igen beszélgettek.

Gyöngyössy ágyban feküdt, a jeges sisak alatt. Egy apáca volt mellette, akit az orvos hozatott neki. A beteg arca viaszsárga volt. Nehezen lélegzett. A fél szemét nem tudta kinyitni. A nyelve is nehezen mozgott.

Sárkány megfogta a barátja hideg kezét.

— Igazán nem értem, hogyan érhetett téged ilyen baleset! — mondotta.

Gyöngyössy nem válaszolt, csak mereven nézte Sárkányt a fél szemével. Aztán halkan odaszólt az apácának:

— Kérem, menjen ki!

A nővér megszokhatta már az ilyen jeleneteket és szó nélkül kiment a szobából. Sárkány tudta, hogy a barátja valami intézkedésekkel akarja megbízni és leült az ágy mellett álló székre.

— Megengedte neked az orvos a beszélgetést? — kérdezte.

— Most már mindegy! — válaszolt az bágyadtan.

Aztán szaggatott hangon, olykor fuldokolva és erőlködve, elmondta azt, ami a lelkét nyomta. Sárkány egyszer sem szakította félbe.

— Amióta magamhoz tértem az ájulásomból, — kezdte a beteg, — valami rettenetes érzés bánt. Ez az érzés sokkal gyötrőbb, mint a betegségem és ez a közeli halálom tudata ... Mély álomból ébredtem föl két órával azelőtt és most látom csak, hogy ki vagyok, hol vagyok ... Én egy csonkatagu nyomorék vagyok és tehetetlenül fekszem az iszapos csatornában ... Hogyan

kerültem ide? Ki vetett ide? Nem tudom! Én semmit sem tudok! (Lázas álmában beszél! gondolta magában Sárkány.) Visszaemlékszem a múltra és nem értem, hogy miféle erő intézte életemet. Az enyém semmiesetre sem, mert hiszen én soha sem éltem úgy, ahogy szerettem volna... Minden vagyonomat olyan élvezetekre költöttem, amelyek untattak. Akiket gyöngéden szerettem, azokat tönkretettem. Akiket gyűlöltem, azoknak nagy szolgálatot teljesítettem. Az élet elsüvöltött a fejem fölött, én pedig fecsegtem, öltözködtem és nem tudtam az életről semmit. Most egy nagy és fontos pillanat közeledését érzem. Most szédülve érzem, milyen mély, milyen gyönyörűen mély lehetett volna az életem. De az enyémnek csak kezdete és vége van, tartalma nincs. Egy kosárra való cifra szemétért elcseréltem mindenemet...

— Beszélj tovább! — mondotta Sárkány halkan.

— Sárkány, nekem van egy gyermekem.

— Te házas vagy? — kérdezte Sárkány.

— Voltam. Az asszony meghalt, amikor világra hozta a gyermekemet. Nagyon szeret-

tem és mégis boldogtalanná tettem. Amikor meghalt, meg akartam magamat ölni nagy keserűségemben, de azóta egyszer se jártam a sírjánál...

— És a gyermek?

— A kisleány ma talán már tízesztendős, — biztosan nem tudom... Egy szegény rokonom neveli és én két esztendő óta már egy krajcárt se küldtem neki. Ott a mahagóni íróasztalomon egész csomó felbontatlan levél fekszik, azokban pénzt kérnek tőlem... Én egész életemen át bolondja voltam a gyermekeknek. Az ismerős családok kicsinyeit ajándékokkal szoktam elárasztani. Az én kis leányomat pedig hat esztendő óta nem láttam... Mindig készültem hozzá, de sohasem jutottam odáig... Látod, igazam van: csonkatagu nyomorék voltam, a csatornában feküdtem... Mi lesz most már a leányommal? Senkije sincs. Egy krajcárt sem hagyok rá.

Sárkány egy kis undorodást érzett. Miféle ember ez az ő barátja?

Gyöngyössy hörgő hangon folytatta:

— Sárkány, neked gondjaid alá kell venned a gyermeket! Egy útszéli koldus

kúszik eléd, egy emberi roncs, amelyben nincs sem büszkeség, sem becsület, — az megfogja a ruhádat: vedd gondjaid alá a gyermeket!

Sárkány kivette a jegyzőkönyvét és fölírta magának a vidéki rokon címét, akinél a gyermek nevelkedett.

— Gondoskodni fogok a gyermekről, — mondotta nyugodt hangon. — Jobban mint te.

A beteg elhallgatott. Ismerte Sárkányt és tudta, hogy most már minden további szavával csak terhére lenne. Sárkány két percig még ott ült, aztán behívta az apácát és jó éjt kivánt Gyöngyössynek.

— Reggel meglátogatlak! — mondta.

Be is váltotta a szavát. Amikor reggel bekopogtatott Gyöngyössy szállásán, a kis vadász ilyen szavakkal fogadta:

— A nagyságos úr egy órával ezelőtt meghalt!

Most pedig Duna-Szent-Mártonban vagyunk.

A nagyközség szélső során, a katolikus iskola és a téglagyár telke között, sárgafalu kis ház áll. Ott lakik a családjával Beszterczey Tasziló. Afféle elesett úr ez a Beszterczey. Édesapja nagynevü alispánja volt a vármegyének. Tasziló maga mint lovastiszt kezdte a pályáját, de hamarosan otthagyta a katonaságot egy szegény leány kedvéért, akibe belehabarodott. Később megbánta ezt a lépését és nagyon elbúsulta magát. A magyar ember bánatában rendesen ugyanazt műveli, amit örömében: iszik. Tasziló úr aztán sűrűn változtatta a foglalkozását. Ha kibukott is valamelyik hivatalából, hála a hatalmas rokonságának, mindig a talpára esett, mint a macska, de mindig egy fokkal

alább. Nagybérlőből rendőrkapitány lett, aztán biztosítási ügynök, útbiztos, könyvágens. Négy esztendővel ezelőtt szakított kasztjának előítéleteivel (így mondta) és kávéházat nyitott a városban. Mint kávés sem boldogult. Maga udvarolt a pénztárosnőjének, maga itta meg cifranevü pálinkáit, összedisputált a vendégeivel s végül csődbe jutott. Jelenleg a községi takarékpénztár irnoka.

Aki az elmondottak után azt hinné, hogy Beszterczey gyöngeelméjü legény volt, az nagyon tévedne. Nyilteszü, ötletes ember volt. Kitünően tudott beszélni. Változatos életpályáján alaposan megismerte a katonaságot, a hitel- és biztositási szakmát, bepillantást nyert a közigazgatás és a gazdaság rejtelmeibe. Az állami és közgazdasági gépezetek fogyatkozásait senki sem ismerte olyan jól, mint ő és tapasztalataiból senki sem tudott olyan megdönthetetlen igazságokat levonni, mint ő. Ha a gyakorlati életben sokat botlott is, elméletben szinte tökéletes ember volt. Ha gazdag ember lett volna és módjában lett volna, hogy elkerülje az élet farkasvermeit és csapdáit, talán országos nevü reformátor vált volna belőle.

Taszilό egyébként e pillanatban nem volt otthon. Azelőtt való nap tíz forintot kapott a kanonok nagybátyjától, hogy orvosságot vegyen a fiának (aki persze egészséges volt, mint a makk) és ha Taszilónak pénze volt, akkor nem volt maradása otthon.

A sárga ház puszta udvarának végében düledező malacól állott. Az ól mögött keskeny köz volt, ott egy bodzafa és néhány napraforgó nőtt a palánk tövében. A háziak ezt a helyet nagyzolva kertnek nevezték. Négy gyermek bujt össze a bodzafa alatt. Három leány és egy fiu. A legnagyobbik leány lehetett már vagy tízesztendős, a másik kettő pufókarcu csöppség volt. A fiu nyolcesztendős, vézna gyerek volt, csodálatosan gunyoros vágásu nagy orral. Mind a négyen meglehetősen mocskosak voltak és mezítláb jártak.

— Csitt! — susogta most a nagyleány. — Halljátok, milyen szépen muzsikálnak a méhek?

A bodzafa virágai közül száz aranyméh döngött.

— A méhek nem muzsikálnak, hanem zümmögnek! — mondotta a fiu.

A nagyleány egy szem lópaszulylyal labdázott. Feldobta és ügyesen elkapta.

A legkisebbik mosolyogva nézte, aztán egyszerre sírásra állott a szája.

— Add nekem, Hajnalka! Add nekem!

A nagyleány odaadta neki. Most a másik kezdte rá nyafogó hangon:

— Mesélj, Hajnalka! Mesélj!

— Jól van, — mondotta a nagyleány, — ha szép csendesen lesztek, elmesélem a bujdosó leány történetét.

— Te mindig csak bujdosó leányokról beszélsz, — szólt megvetően a fiu.

De azért ő is ottmaradt és hallgatta a mesét. Hajnalka pedig mesélni kezdett. Az ő meséi arról voltak nevezetesek a falusi gyerekek között, hogy maga szerezte őket. Nem volt édesanyja, mesés könyvet se látott még, így hát nála megszakadt a mesemondás ezeresztendős öröklési folyamata és magából kellett meritenie. Mialatt beszélt, a nagy szeme kigyuladt, a száját pedig titokzatosan összecsucsorította.

— Volt egyszer egy szép fehér felhő a hegytetőn és annak volt egy leánya . . .

A fiu mekegve nevetett.

— Hogy lehet egy felhőnek leánya? Ostobaság!

— Hiszen csak úgy mondom! — csitítgatta Hajnalka. — Egyszer jött a nagy vihar és széttépte a fehér felhőt. A felhő meghalt és a leánya árván maradt. Senki sem volt, aki szeresse. Azért hát nekiindult az útnak és ment, ment, hátha találna valakit, aki úgy szeretné, mint a meghalt édesanyja szerette. Egy este egy fekete tóhoz érkezett. A fekete tó vize teli volt apró tüzekkel, mintha csillagok estek volna bele. Ott volt a békák városa és a kis házak ablakai világítottak, mint a csillagok . . .

A fiu megint nevetett.

— Ez igazán ostobaság! Hát a békák városban laknak? És a víz alatt lámpák égnek?

— Hiszen csak úgy mondom! — csitítgatta Hajnalka bátortalanul. — A tó partján egy nagy kecskebéka ült. A kecskebéka báránybőrsüveget viselt a fején és pipát tartott a szájában. Nem volt közönséges béka. Ő volt a békaváros bírája. Amikor meglátta a bujdosó leányt, így szólott hozzá:

„Hallod, te bujdosó leány, gyere velem

a tóba, akkor bíróné leszesz és holtodig gyöngy dolgod lesz!"

A leány akkor elkezdett szaladni, mert nem akart a béka felesége lenni, mert a békának dülledt szeme és nagy szája volt, azért úgy szaladt, ahogy tudott. De ha tízet lépett is, a béka egyet ugrott csak és utolérte. Aztán elvitte magával a fekete tóba, a békavárosba és feleségül vette. Hét esztendeig volt a bujdosó leány a tóban és hét esztendeig mindig sírt, éjjel nappal mindig sírt . . .

— Miért sírt? — kérdezte az egyik kisleány.

— Mert nem szerette az urát. A békák legyet esznek meg gilisztát és az utálatos.

— A bujdosó leány is legyet evett? — kérdezte gúnyosan a fiu.

— Hogyisne! Inkább éhen halt volna. Ő minden reggel kiment a tó partjára és szamócát szedett magának.

— Hát télen mit evett! — kérdezte a fiu.

— A mesékben télen is terem szamóca, — szólt mély meggyőződés hangján Hajnalka. — És füge is nő a fákon, narancs

meg datolya ... Minden! Egyszer, amint a bujdosó leány megint a tó partján járt, nagy csilingelést hallott. Fényes hintó jött az úton. Négy ló húzta a hintót, a bakon huszár ült, olyan, mint a főispáné. Benn pedig egy szép levente ült ...

A fiu megint félbeszakította a leányt.

— Ojjé! — kiáltotta, — a te meséid mind így végződnek: fényes hintóban, négy lóval szép levente jön és kiszabadítja a leányt ... Egyszer a farkasveremből, aztán a boszorkányvárból, aztán a békatóból ... Azt hiszed, nem tudom, mért mesélsz mindig a négyes fogatról? Te olyan ostoba vagy és azt képzeled, hogy érted is négy lóval fognak jönni. Talán azért, mert az apád képviselő? No ugyan várhatsz! Az apád nem törődik veled és kosztpénzt se fizet érted ... Mi csak kegyelemből tartunk — tudod? Kegyelemből!

Nem tudni, mit válaszolt volna Hajnalka, ha a legkisebb leány, az, aki az imént a lópaszulyt kapta, velőtrázó bömbölésével magára nem irányítja a kis társaság figyelmét. A kisleány már tíz perc óta különféle érdekes kisérleteket végezett a paszuly-

szemmel. Először a szájába vette, de mivel nem volt édes, megint kiköpte. Aztán a szemhéja alá akarta nyomni. De ez meg fájt. Végül fölfedezte, hogy a babszem éppen belefér az orra lyukába. A hegyes kis ujjával addig nyomta, tologatta, amíg a paszulyszem benn nem szorult, mint ék a fában. Ekkor halálos rémület nyilalt át a szívén s kétségbeesetten sikoltozni kezdett.

Hajnalka nagyon megijedt. Mellette feküdt egy ócska cirokseprő, abból kitépett egy ágacskát, hogy megoperálja vele a kisleány orrát. Az operáció azonban nem sikerült és a páciens úgy sivított, mintha nyársra húznák. A fiu a kárörömtől eltorzult arccal ugrott talpra.

— No megállj, Hajnalka, ezért majd kapsz édesmamitól!

És az örömtől mámorosan repült a ház felé.

Két perc mulva már jött Beszterczeyné, fehér hálórékliben, papucscsal a lábán, vészes vércsesivítással. A nagy lármára átcsődült néhány asszony a téglagyárból is. Azok különféle házi praktikákat tudtak a Bözsike orrát fenyegető veszedelem elmu-

lasztására, a babszemet azonban félórai kisérletezés után sem tudták napvilágra hozni. Végül megérkezett a doktor úr, akiért egyikük elszaladt. A tudós úr néhány goromba szóval elnémította az asszonyokat, majd a bicskája dugóhúzójával szerencsésen végrehajtotta a műtétet. Amikor elment, az ajtóban összetalálkozott Beszterczey Taszilóval.

Beszterczey peckesen lépett a szobába; a járása biztos volt, de a szeme véres volt, a két szemöldöke között pedig kemény redő feketéllett. A felesége rögtön tudta, hogy holtrészeg. Ilyenkor valóságos vadállat.

— Mi történik az én házamban? — kérdezte.

Hamarosan elmagyarázták neki az esetet.

— Bandi azt mondja, hogy Hajnalka tette az orrába a babot!

— Nem igaz! Nem igaz! — szepegett Hajnalka.

— De ő adta a kezébe!

— És ő nyomta bele egy hegyes pálcával!

— Nem igaz! Nem igaz!

— Csend legyen! — dörögte a gazda. — Az beszéljen, akit kérdezek!

Azzal szétterpesztett lábakkal leült az asztal mögé, glédába állította az egész háznépet és rendszeres vallatást tartott. Hajnalka persze mindent tagadott. A csillagokat is lehazudta volna az égről, csakhogy megmeneküljön a veréstől. A tanuvallomások azonban kétségtelenné tették bűnös voltát. Mindahárom gyermek bizonyította, hogy ő adta Bözsikének a paszulyt. Azt is tudták, hogy honnan szerezte: a Vágiék konyhájából csent el egy marékra való lóbabot, amikor reggel a tejért járt. (Tehát lopott is!) Bandika aztán diadalmasan előhozta a cirokágat, amelylyel Hajnalka a kisleány orrát kotorta. Hajnalka makacssága letört a bizonyítékok súlya alatt. Most már nem tagadott semmit, hanem összekulcsolt kezekkel rimánkodott kegyelemért. Irtóztatóan félt a bácsi botjától.

Az exekucióra azonban még raért Tasziló úr. Előbb még alaposan ki akarta élvezni a büszke gyönyört, amelylyel bírói tisztje eltöltötte. Csak suhogtatta a botját a levegőben, közbe pedig logikusan fölépített vádbeszédet mondott. Bebizonyította Hajnalkának, hogy ő tulajdonképpen az egész Besz-

terczey-család mostani sanyaru helyzetének az okozója. Mert Hajnalka édesapja, Gyöngyössy képviselő, négyesztendővel ezelőtt megigérte, hogy tehetségéhez és rangjához méltó állást fog szerezni Beszterczeynek. Gyöngyössy nem váltotta be igéretét, Beszterczey pedig, az adott férfiszó szentségében bízva, elmulasztotta a többízben kinálkozó alkalmat, hogy álláshoz jusson. Gyöngyössy már két esztendő óta nem küldte meg a leánya tartáspénzét. Beszterczeyék mindazáltal mégis megtűrték házukban a leányt, részben nemeslelkűségből, részben azért, mivel azt hitték, hogy így megtakarítanak egy cselédet... Hogy milyen rosszul hálálta meg Hajnalka nevelőinek jóságát, az a fentebbiekből már eléggé világos. Beszterczey meg is találta a leány viselkedésére a kellő szót: azt, amelyet valaha sűrűn vágtak a tulajdon fejéhez! — moral insanity!

És most következett a büntetés végrehajtása. Hajnalka, amikor meglátta a fölemelt botot, elsikította magát és kiszaladt az udvarra. Beszterczeyék valamennyien utána. A kávás kút körül szégyenletes hajsza keletkezett, amelyben a Beszterczey-gyerekek

szilaj örömmel vettek részt, mint a kis borzebek.

— Fogd meg!

Hajnalka nyilsebesen futott, olykor hirtelen megperdült és elsiklott egyik üldözőjének fölemelt karja alatt. Úgy érezte magát, mintha gonosz álom gyötörné. A szive a torkában lüktetett. Most ő a bujdosó leány, a fehér felhő leánya, akit a békabiró kerget... Amig ő tizet lép, az egyet ugrik és mégis utoléri...

Nem birta tovább. Megállott és két kezével megfogta a kút korlátját. A következő pillanatban belevetette magát a kútba.

A nagy loccsanásra Beszterczeyék elfehéredve néztek össze.

— Azt fogják mondani, hogy én dobtam be! — szólott szepegve a gazda.

Két fiatal téglagyári munkás, aki nevetve nézte a hajszát a kerités mögül, most átugrott a palánkon. Egyikük tüstént lemászott a kútba. Azok odafenn várták, hogy mi lesz odalenn.

— Megvan! – hallatszott alulról a mentő szava.

— Él még? — kérdezte a másik.

— Nem mozdul. A homloka véres.

Az egész család belekapaszkodott a kötélbe, amikor kihúzták. A szeme le volt hunyva, az arca hófehér volt, de azért rendesen pihegett. Csontja, úgylátszik, nem törött.

Jóideig tartott, amíg kinyitotta a szemét. Az udvaron találta magát, egy kis lócán. A néni előtte állott és a kezét tördelte.

— Ez a leány! Ez a leány!

És ekkor csoda történt. A nyitott kapu előtt fényes hintó állott meg. Négy ló volt eléje fogva, éppen úgy, mint a Hajnalka meséjében. A bakon huszár ült. A főispán huszárja. A hintóból két férfi szállott ki: egy fiatal és egy öreg. Hogy a fiatal kicsoda, azt könnyü volt eltalálni. Ő a szabadító levente, aki eljött az felhő leányáért. De az öreg?

Beszterczey meghunyászkodva bókolt az öreg előtt.

— A méltóságos főispán úr? Nálam?

— Sárkány barátomat hoztam ide. Egy kis beszédje van magával, Beszterczey uram . . .

Sárkány a kalapjához nyúlt.

— Itt van a kis Gyöngyössy-leány?

Valamennyi szem Hajnalka felé fordult. Az meg bágyadtan mosolygott. Persze, hiszen mindig gondolta, hogy így lesz majd, de most, amikor valóvá lett, mégis olyan hihetetlen volt, mintha álom lenne.

— Mi történt a gyermekkel? — kérdezte Sárkány.

Beszterczey művészileg tudott hazudni. Két perc alatt elmondott egy igen valószinűen hangzó históriát egy csirkéről, amely a kútba esett és amelyet Hajnalka, a jeles kis gazdaasszony, ki akart menteni. Ebben a történetkében mindenkinek rokonszenves szerepe jutott. A csirkének is, amely a gyermekek kedvence volt, Hajnalkának is, de neki is, Beszterczey Taszilónak, aki élete veszélyeztetésével hozta ki drága kis kedvencét a kútból.

Ezt kár volt mondania. A munkás, aki Hajnalkát kihúzta a kútból, ott állott még két lépésnyire tőlük. Vele már nem is gondolt Tasziló úr. Az pedig afféle goromba fickó volt, a földosztók felekezetéből, akiknek nincs se uruk, se istenük.

— Hogy tud már akkorát hazudni az

úr? — mondotta. — Hát nem bottal kergette ezt a leányt az udvaron? Hát nem ordította, hogy megnyúzza elevenen? Hát nem az úr elől ugrott a kútba? Hát nem én húztam ki, én meg a pajtásom?

Tasziló úr szemrehányóan az ég felé emelte a két szemét. Vajjon minek van odafenn istennyila, ha nem üt bele az ilyen megátalkodott pernahajderbe?

Sárkány véget vetett a vitának.

— Majd megmondja a kisleány, hogy mi történt.

Kezén fogta Hajnalkát.

— Beszélj, gyermekem!

És Hajnalka beszélt. Hadaró hangon, meg-megakadva, mint a leckéjét ismétlő tanuló, válaszolt a hozzá intézett kérdésekre. Eszében sem volt a vádaskodás, meglátszott rajta, hogy nem is igen érzi szavainak súlyát, de amit mondott, az mégis a legmegrázóbb és leglesújtóbb vádbeszéd volt, amely valaha összeszorította földi bírák szivét. Nemcsak a bűnösöknek, hanem az összes jelenlevőknek, a földosztó napszámost sem véve ki, fájdalmasan vonaglott a lelkiismeretük, mint mindig, valahányszor az emberek marako-

dásába beleszól a gyermeki együgyüség panaszos szava.

Mialatt beszélt, szakadatlanul magán érezte Sárkány pillantását és a barna férfiszeméből áradó fényözön valósággal körülfogta, betakarta és elszigetelte az egész világtól, mint egy védő kristályharang. Ezen nem hatolt át sem a néni hegyes tekintete, sem a bácsi fenyegető sziszegése.

Sárkány nem is látta többet Beszterczeyéket. A haragja és a megvetése annyira fokozódott, hogy sajnálkozásba csapott át. Sajnálta a boldogtalanokat, akiket nyomoruk annyira elvadított. Egy éhes pókcsalád egy kis legyecskét ráncigál. Nos, ő óvatosan ki fogja szabadítani a legyecskét, de a pókókkal bizony nem törődik többet.

Egy óra múlva a négyesfogat megint a közeli város felé ügetett. Ezúttal hárman ültek a kocsiban: a két férfi között Hajnalka. A Sárkány úti köpenyege volt rajta. A kisleány félig lehúnyta a szemét és kihallgatta a férfiak beszélgetését, amelyből azonban alig értett valamit. Valami finom illatot érzett, amely dohány és kölni viz keverékéből eredt. Ez az illat és egy baritonhang

tömör csengése elkábította. Titokban mindig a kabát selyembélését simogatta. Semmin sem csodálkozott. Ha a fogat egyszerre fölemelkedett volna az útszéli fák koronája fölé és csilingelve behajtott volna egy felhőkapun, azt is természetesnek találta volna.

— Mit fogsz vele kezdeni? — kérdezte a főispán.

— Mindenekelőtt elviszem a feleséged ő méltóságához és megkérem, hogy öltöztesse gyászba, mert az édesapja meghalt . . .

Hajnalka megértette, hogy róla van szó. Most talán sírnia illenék? Nem merte megpróbálni, mert az urak láthatólag igen nyugodtan beszéltek édesapja haláláról. Vajjon vesznek-e neki kalapot is, fekete fátyollal? Egy ilyen kalap kedvéért egyszer nagyon megirígyelte a főbiró leányát, amikor annak eltemették az édesanyját . . .

— Van nekem Pozsonymegyében egy néném, — mondotta később Sárkány, — nagyon kedves vénkisasszony, annak elviszem a kisleányt.

Beszterczey Tasziló azalatt nem tudta, hogy nevessen-e, sírjon-e. Sírhatnékja is volt, mert az eset rá nézve igen gyalázato-

san fordult, de nevetni is volt kedve, mert Sárkány szó és alku nélkül megfizette neki a Hajnalka hátralékos tartásdíját. Miközben most a pénzét olvasgatta, egy különös kijelentést tett.

— Könnyü a vármegyének, de nehéz a komisz embernek! — sóhajtotta.

Mindez, amit eddig elmondtam, tizenegy esztendővel a tulajdonképpeni elbeszélésem kezdete előtt történt.

Az inas belépett Sárkány dolgozószobájába. Miután a gazdája kérdő tekintetéből meggyőződött, hogy nem érkezett rosszkor, halkan megszólalt.

— Farkasics nagyságos úr van odakünn.

— Régóta vár? — kérdezte Sárkány.

— Jó félórája. A nagyságos úr cigarettát kért, meg ujságot.

— Kéretem, hogy várjon még öt percig.

Sárkány nem szerette, ha idegen ember lépett a dolgozószobájába. És neki tulajdonképpen mindenki idegen volt, az úgynevezett barátja is. A szobán meglátszott, hogy itt már jó ideje kemény munka folyik. Úgy teli volt papirral, mint gyaluforgácscsal az asztalos műhelye. Az asztalokat és kereveteket ellepték a füzetek és könyvek, a sző-

nyegen halomszámra hevertek a térképek és mérnöki tervrajzok és már a kandalló párkányát is megostromolta a napról-napra dagadó papiráradat. Egyebekben azonban nem igen változott a szoba képe tizenegy esztendő óta. Csak az íróasztallal szemben levő falon, a kandalló fölött függött egy új kép, amelyet Sárkány tavaly vett a velencei műkiállításon. „A nubiai rableány.“ Olasz festő munkája. A művész amaz olasz tehetségek sorába tartozik, akik sohasem találnak ki semmit, de mindent eltanulnak és számító rutinjukkal mindent jobban csinálnak, mint az eredeti tehetségek. Egyik esztendőben bűnösebb szenvedélyben tüzelnek a színeik, mint az ifju spanyoloké, a másikban megint tisztábbak és hivőbbek az új briteknél is. A nubiai rableány hófehér házfal előtt ül, fehér padon, lábait fehér kőlapon keresztezve. Két keze békóban van. A ruhája térdig érő kék selyemlepel, amelyet a csípője fölött kötött meg. Göndörhaju fején is kék kendőt visel. Vásárra hozták és most türelmesen várja az új gazdáját. Édes nyugalommal, minden lelki fásultság és kiváncsiság nélkül vár. Akár vén kádi lesz az

ura, akár ifju effendi, ő egyformán kedves kis háziállatja lesz mindegyiknek. A benyomott, de csinos négerarcáról, a bársonyos szeméből csakúgy sugárzik a jóság, az alázatosság gyermekes bája; dióbarna testének szépsége azonban nőies és öntudatos. Az afrikai napfény ragyogva árasztja el a képet, rézsárga vonalakat rajzolva a leány tagjaira és türkizzöld pettyeket hintve a ruhájára. Az egész kép részvétet kelt az emberben a részvétlenségével. Férfiember, ha elnézi, mosolyogva nyulna a pénztárcája és nem a szive felé — mi is az ára a kis nubiainak? Sárkány egyébként nem gyüjtötte a képeket. Ez azonban nagyon megnyerte a tetszését.

Farkasics cigarettázva és egy ujságlapba mélyedten ült a szalon kerevetén. A szoba nemrégiben még mahagóni bútorokkal volt berendezve. Sárkány, — aki pedig legkevésbbé sem volt ideges vagy szeszélyes ember, — kezdettől fogva egyre növekedő ellenszenvvel viseltetett a bútorai iránt. Valósággal meggyülölte a székeit és a szekrényeit, mintha gonosz ellenségei volnának. Azt mondotta, a mahagónifa olyan éretlen

benyomást tesz rá, mintha örökké dideregne és hideg verejtéket izzadna. Végül aztán túladott rajtuk, és paliszander butorokat szerzett be. Ezek egyébként is jobban illettek az ő olajzöld szőnyegeihez és fali kárpitjaihoz.

Farkasics most fölpattant a helyéről.

— Jó napot, Sárkány! Reménylem, nem zavartalak a munkádban?

— Öt órán túl nem dolgozom.

— Nos, halad a nagy mű?

A „nagy mű" kifejezés nem volt inyére Sárkánynak.

— Van kedved egyet járni? — kérdezte kitérően.

— Hogyne!

— Akkor várj meg, amig átöltözöm. Öt perc mulva megleszek.

Farkasics, aki mostanában állandó társa volt Sárkánynak, a délvidékről származott, ahol jókora birtokai voltak. Ha nem lett volna vagyonos ember, sokak meggyőződése szerint nagy íróvá lehetett volna. Ezt a föltételes jó véleményt egy egyfelvonásos drámai kisérletére alapították, amelylyel évekkel ezelőtt próbált szerencsét. A kis

darab teli volt képtelenségekkel, de teli volt merész és szokatlan ötletekkel is, színpompás és mindenekfölött fantasztikus hangulatokkal. Azóta sem írt többet Farkasics. Pedig néhanapján a gyermekgyilkos lelkifurdalásai gyötörték. Nem volt azonban hozzávaló ereje, hogy kiragadja magát a társasélet szárazmalmából.

Ez az elmés, tunya, ékesszóló és rokonszenves ember, aki önmagát gúnyolva dekadensnek nevezte, állandóan figyelte és tanulmányozta önmagát. Semmi sem érdekelte és izgatta annyira, mint a homály és a szakadások, melyeket a maga lelkében sejtett. Meglehetősen ismerte, de irányítani és formálni nem tudta magát. O ezt tudta és egyízben azt mondta Sárkánynak, hogy ő az erkölcsi gerincbetegség egy nemében szenved, amely képtelenné teszi lelkét a szabad erőkifejtésre. A gazdag és szines lelke valahogyan darabokra repedt; az akarat és a cselekvés szervei között megszakadt az összeköttetés. Az elhatározásai azért mindig rendkivüliek voltak, csak a tettei voltak közönségesek; az elméletei ragyogók voltak, de az élete telve volt mocsokkal.

Farkasics egyébként állandó háborúban élt önmagával és voltak időszakai, mikor mélységesen megvetette önmagát.

Sárkányhoz külsőleg olyanféle viszonyban állott, mint valamikor Gyöngyössy, akihez némelyekben hasonlított is, bár elmésebb, tartózkodóbb és cinikusabb volt annál. Az ő puha lelkét is vonzotta Sárkány acélos férfiassága. A mindentmerő bátorság és a sziklaszilárd önbizalom, amely barátját eltöltötte, olyan hatással volt rá, mint a tó vize az eltévedt vándorludra: amint megpillantja, abbahagyja céltalan kóborlását és beleveti magát. Ő maga egyébként egy másik állathasonlattal jellemezte viszonyukat; azt mondotta, hogy úgy követi nyomon Sárkányt, mint a sakál az oroszlánt, — így legalább hozzájuthat az élet hulladékaihoz. Való igaz, hogy olykor úgy érezte magát barátja társaságában, mintha oroszlán asztalánál lakmározna.

A két barát éppen indulófélben volt, amikor Sárkány inasa rájuk nyitotta az ajtót.

— Nagyságos úr, — suttogta panaszos és megbotránkozott hangon, — megint itt van az az Andorfi úr!

— Küldd a pokolba, — mordult rá Sárkány. De aztán meggondolta magát. — Megállj!

Egy nagyobb bankjegyet vett ki a tárcájából, azt betette egy levélborítékba és odaadta a legényének.

— Ezt add oda neki és mondd, hogy nem akarom többet látni...

Az inas kiment, Farkasics meg kiváncsian méregette a barátját.

— Andorfi! Andorfi! — mormogta. — Csak nem valami hozzátartozója a szerencsétlen kis Andorfi Ellának?

— Az ura! — válaszolt Sárkány kurtán.

— Hát volt ura? Nem is tudtam! Es most idejár pénzt zsarolni?

— Nem zsarolni, hanem koldulni.

Sárkány ezzel be is fejezte volna a beszélgetést. Farkasics azonban, aki egyébként tapintatos ember volt, most már nem birt többet a kiváncsiságával. A nőről, akit ő a kis Andorfi Ellának nevezett, annyit tudott csak, hogy némi kis szerepe jutott neki Sárkány életében. Valamikor azt beszélték, hogy Sárkány kitartja. Az asszony később elhagyta Sárkányt egy szinész ked-

véért, kevés idővel rá pedig öngyilkosságot követett el. A kis Andorfi Ella sokkal jelentéktelenebb és gyanúsabb hirü volt, semhogy az esete annak idején feltünést kelthetett volna. Az ő sorsa nem is érdekelte Farkasicsot. Észrevette azonban, hogy az acélember lelkén valami könnyü boru futott végig és ez szerfölött felizgatta a kiváncsiságát. Tudta, hogy cselvetéssel nem mehetne semmire, azért naiv nyiltsággal támadt rá Sárkányra.

— Szeretném tudni, hogy mi volt azzal az asszonynyal, de attól tartok, van okod, hogy ne beszélj róla.

Sárkány lépre ment neki.

— Vedd tudomásul, hogy minden reggel meg szoktam fürödni és hogy napközben nem teszek olyat, amit vacsoránál el nem mondhatnék akárki fiának ... Az Ella esetét nem szégyenlem, csak sajnálom és únom. Most azonban elmondom neked, nehogy felülj valami idétlen pletykának.

Farkasics mozdulatlanul állott az asztal mellett, Sárkány pedig kalappal a fején ráült a kerevet támlájára.

— Két esztendővel ezelőtt ismerkedtem meg vele. Ő maga jött el hozzám, valami kéréssel. A látogatásra az adott neki jogcímet, hogy földim. Nem emlékeztem ugyan sem a nevére, sem az arcára, később azonban kitűnt, hogy igazat beszélt. Megtudtam, hogy egy sárkándi szegény tanító leánya volt és hogy süldőleány korában megszökött hazulról egy vándorszinész kedvéért. Mindenáron művésznő akart lenni. A szinész — ő az Andorfi úr, aki az imént járt az előszobámban — feleségül is vette. Hamarosan kitűnt azonban, hogy Ellának éppen semmi tehetsége sincs és az ura ezért és talán más okból is, kurtán a faképnél hagyta. Azóta a fővárosban élt az asszony. Hogyan és miből? Soha sem kérdeztem tőle. Mondom, két esztendővel ezelőtt megjelent a lakásomon.

Akkoriban nagy bajban volt. Minden holmiját elszedték a hitelezői, a lakásából is kitették és minden ingó vagyona a kezében levő napernyője volt. Arra kért, hogy szerezzek neki valami foglalkozást. Egészben véve jelentéktelen nő benyomását tette, de a mellett csinos és kellemes volt. A nagy

szegénységében is bizonyos izléssel és ragyogó tisztasággal öltözködött.

Úgy festett, mint valami előkelő házból való nevelőnő. A maga nagy bajáról mosolyogva beszélt, mintha jelezni akarná, hogy nem akar magából nagy kázust csinálni. Ez az asszony láthatólag nem volt sem jó, sem rossz; olyan megható ügyefogyottsággal járt-kelt az életben, mint az alvajáró. És volt az egész modorában valami gyermekes bizalom, valami mosolygó élhetetlenség, valami behizelgő habozás és ingadozás, mely egy csapással megnyerte a rokonszenvemet...

— A núbiai rableány! mormogta Farkasics.

— Megtettem, amit kivánt. Állást ugyan nem szereztem neki, de adtam neki pénzt. Amikor észrevette, hogy a tárcámat nyitva tartom a számára, el-eljárt hozzám, valahányszor megszorult, mint a madár a gyümölcsösbe. Az igényei egyébként a legszerényebbek voltak. Később olyankor is jött, amikor nem kellett neki semmi és ezekkel a látogatásokkal láthatólag rehabilitálni akarta önmagát. Egyszer, — nem tudom már, hogy micsoda alkalomból, — olyasmit

mondtam neki, hogy csinosnak találom. Ő ezen láthatólag meglepődött.

— Igazán tetszem önnek? Akkor mért nem csókolt meg soha?

Később, amikor már vissza is adta a csókot, így szólt:

— Sajnálom, hogy nem vagyok gazdag és előkelő hölgy. Akkor elhinné nekem, hogy tudok szeretni. Így azt gondolhatja, amit akar. De bizony én így se bánom!

Megvolt a különös és finom művészete, hogy sohasem jött alkalmatlan időben. Mindenképpen azon volt, hogy ne legyen a terhemre. Ha nálam volt, olyan kevés helyet foglalt el, akár az ablakfülkében álló virágtő... Ez talán hat hónapig tartott így. Aztán egyszerre, minden átmenet nélkül, különös változás ment végbe rajta. Ella követelő és szeszélyes lett. Okkal és ok nélkül jeleneteket rendezett nekem és száz alkalmatlanságot szerzett. Forró könyzápor közepett a szememre vetette, hogy nem veszem őt komolyan, hogy ostobának tartom. Egyszer azzal a képtelen követeléssel hozakodott elő, hogy kisérjem el nyilvános helyekre. Közbe pedig, — mintha csak dicsekedésből

tenné, — fűnek-fának elmondotta, hogy ő a kedvesem. Néhanapján úgy látszott megint, mintha megbánná viselkedését, ilyenkor szenvedélyes, hosszú és nagyon bőbeszédü levelekben kért tőlem bocsánatot és igért javulást. Kevés idő mulva azonban megint elölről kezdte a dolgot. A boldogtalan akkoriban úgy viselkedett velem szemben, mintha elkeseredett ellenségem volna. Mondanom sem kell talán, hogy az ujonnan fölvett modorával nagyon fárasztott és úntatott. Nekem nincs sem kedvem, sem tehetségem a kígyóbűvölő mesterségéhez.

Miközben azonban komolyan kezdtem foglalkozni a szakítás gondolatával, ő megelőzött és elhagyott. Egy Szigetvári nevü színész kedvéért hagyott el, aki akkoriban bálványa volt a külvárosi karzati közönségnek. Ella erről maga értesített, egy igen büszke hangu levélben. Kereken értésemre adta, hogy nem szeret már. Azt is megírta, hogy színpadra fog lépni. Én aztán hónapokig nem hallottam felőle semmit. A színlapokon is hiába kerestem volna a nevét. Elmúlt tavaszszal történt a katasztrófa. Új kedvese elhagyta. Ella akkor levelet írt

nekem, amelyben arra kért, hogy fogadjam el, mert fontos mondanivalója van. Nem akartam azonban látni és mivel azt hittem, hogy pénzt akar, nagyobb összeget küldtem neki. Másnap megölte magát. A szegény főbelőtte magát, mint egy eladósodott hadnagy. Már halott volt, amikor a postás elhozta nekem az utolsó levelét.

A levelében ennyi volt csak: „Megölöm magamat, mert nem tudok öntől távol élni. Arra pedig, hogy az ön közelében éljek, méltatlan vagyok.“ A levélben visszaküldte a pénzemet is. Most mindent tudsz!

Sárkány elhallgatott és Farkasics mély gondolatokba merült.

— Nem gondolod, hogy a szegény asszony hóbortos volt? — kérdezte később Sárkány.

— Nem, — válaszolt Farkasics, — én a viselkedését egészen rendesnek találom.

Sárkány csodálkozva mérte végig a barátját.

— Rendesnek találod?

— Még többnek: valósággal közönségesnek.

— Kedves barátom, megszoktam ugyan,

hogy a képzeleted olykor a szabad hegycsúcsok felé szárnyal, ahol nem ismerik a logika békóit, de olyan kevéssé, mint most, még sohasem értettelek.

Farkasics elmosolyodott.

— Ez természetes. Te tulajdonképpen mindenhez jobban értesz, mint én, egy dologhoz azonban semmit sem értesz: a nők dolgához. A tett emberei egyáltalában nem ismerik a nőt, mivel kifelé élnek, pedig az asszonyt csak önmagában ismerheti meg az ember. Aki meg akarja ismerni, annak előbb el kell pazarolnia önmagát.

— És ha már eléggé sekély lett a lelke, akkor a tapasztalatok visszamaradt salakjában megtalálja a nőt. Nemde?

Farkasics a fejével bólintott.

— Ezt nemcsak jól, hanem szépen is mondtad!

— Ne kertelj, hanem bizonyítsd be a tételedet!

— Ime: Ella nem szeretett addig, amíg okosan viselkedett. Igazságtalanná és háládatlanná akkor lett, amikor fölébredt szívében a szerelem. Ennyi az egész.

— Aforizma! Elég jól hangzik, de gyanús, mint minden gúzsba kötött igazság.

— Ha nincs terhedre, világosabban is beszélhetek. Ella kezdetben csak valami meghatott hálát érzett irántad, azonkivül bizonyára rokonszenvet, érdeklődést és csodálatot is. Valószinü, hogy te voltál az első ember, aki nem mutatta magát vele szemben sem önzőnek, sem durvának. Valószinü, hogy te voltál az első igazi férfi, akivel életében találkozott; addig csak férfi képét viselő rongyok tapadtak a ruhájához. Ilyen előzmények után nagyon természetes, hogy rögtön fölajánlotta magát neked. Az asszonyok általában jóval kevesebb fontosságot tulajdonítanak annak, amit női erénynek szokás nevezni, mint hinné az ember. A beléjük nevelt büszkeség, a szemérem, az előitélet, nem utolsó sorban az önzés és a kacérság az ő tulajdonképpeni erényük. Tragikus súlyt csak a férfi tulajdonít a női erénynek és az erényesnek nevezett nő nem a maga ösztönét követi, hanem jó gyermek módjára a férfitársadalom sugallatának engedelmeskedik. Ha a maga ösztönére hallgatna, akkor alkalom adtán

elajándékozná magát könyörületből vagy hálából is, ha a szíve egyébként szabad. Ismétlem: ha a szíve szabad, mert a szerető nőre átragad a férfi önzése. A lelkük azonban olyan, mint a gyermeké, csókra nyujtja az arcát annak, aki játékszert ajándékoz neki . . .

— Förtelmes elméleteid vannak! — szólt közbe Sárkány.

— Azt nem találom, — szólt Farkasics, — és adott esetben talán magad is többre becsülnéd az olyan hűséget, amelynek nem a nő gyávasága, hanem a hozzád való szerelme az oka.

— Folytasd, kérlek!

— Az élet gondoskodott róla, hogy Ella, amikor veled összetalálkozott, nem volt már sem szemérmetes, sem büszke, sem babonás. Kacér és önző pedig soha sem volt. Tehát hallgatott az egészséges ösztönére és nevetve a nyakadba vetette magát. Néhány hónap mulva megtörtént a baj: Ella beléd szeretett. Ezzel megváltozott a viszonyotok. Te ezt nem vetted észre, vagy nem akartad észre venni és éppen ez a körülmény bolondíthatta meg az egyébként okos asszonykát.

Addig csak jó cimborák voltatok, akik mosolyogva ittátok a pezsgőt a közös pohárból. Az érzékiség nem komoly dolog. A szerelem azonban rettenetesen komoly. A szerelemben minden nő egyformává lesz, az utca tündére épp úgy, mint a báli termek királynője...

— Ne vedd rossz néven, de én úgy találom, hogy ma a rendesnél is idétlenebb dolgokat beszélsz.

— Ha többet forogtál volna abban a társaságban, ahol én szereztem a tudományomat, akkor igazat adnál nekem abban, hogy minden nő, a legutolsó is, visszanyeri a szerelemben szívének ártatlanságát. Menjünk tovább! A szerelmes nő első és utolsó vágya, hogy birtokába vegye a szeretett férfi lelkét. A testéről inkább le tud mondani, mint a lelkéről. A nő egyáltalában nem annyira érzékies, mint hiszitek . . . A szegény asszonyka, amikor a lelkedhez kivánt férkőzni, egy jéghideg és acélkemény falba ütközött, amelyet, ha nem sértenélek meg, a férfiönzésednek neveznék. Úgy járt veled, mint a fáradt vándormadár, amely az éjszaka sötétségében meglátja a világítótorony fényét. Amit te érthetetlennek találtál a viselkedé-

sében, azt ő alkalmasint maga sem értette meg, miként a vándormadár sem érti, hogy miért kell neki kétségbeesett erőlködéssel a tündöklő ablaknak rohannia. Végül összezúzta magát az üvegen és örökre eltünt a fekete éjszakában. Ez az Ella kis szomorújátéka.

Sárkány egy pillanatig figyelmesen nézett a barátja szemébe, aztán halkan kérdezte:

— Szigetvári úrnak is azért lett a kedvese, mert engem szeretett?

— Bizonyára! Ha nem volnál érzelmi dolgokban annyira szinvak, akkor megláttad volna, hogy ez a hűtlenség tulajdonképpen pompás dolog volt. A szegény asszony eldobott magától mindent, csak azért, hogy bebizonyítsa neked, hogy ő is valaki. Amikor eszébe vette, hogy nem férkőzhetik a lelkedhez, alkalmasint arra a gondolatra jutott, hogy te méltatlannak találod őt magadhoz. Hogy emelje a te szemedben és önmaga előtt is a tulajdon értékét, mindenek előtt megtagadta tőled a testét. Hogy fokozza értékét, erősnek akarta magát mutatni, nőni, fejlődni, ragyogni, uralkodni akart. A haszontalan szinész elhitette vele, hogy útat nyit

neki a dicsőség templomába. A naiv asszony megfizette neki a belépődíjat és amikor tudatára ébredt annak, hogy megcsalták, nagy megszégyenülésében megszökött előled, Szigetvári úr és az élet elől. Nem tudom, elég értelmesen fejeztem-e ki magamat?

— Nagyon értelmesen beszéltél és bizonyára nem a te hibád, hogy mégsem értettelek meg, — válaszolt Sárkány. — Azt indítványoznám, hogy hagyjuk abba a fecsegést és járjunk egyet, különben ránk esteledik.

Nekiindultak a Nagykörútnak és már jó darabot jártak, amikor Sárkány maga megint szóba hozta Andorfinét.

— Ella egyszerűen a fegyelmezetlen idegrendszerének volt az áldozata . . .

Farkasics fanyar arcot vágott.

— Te csak nem kereshetsz efféle patológiai kibuvót? Úgy képzelem, hogy neked nincsenek is kész nézeteid a nőkről . . . Te azt tartod, hogy mindenféle elv és elmélet kerékkötő. Ha azonban így állítanám föl a kérdést: ura, vagy szolgája akarsz-e lenni az asszonynak, mindenesetre az előbbit

választanád. Mert neked, ugyebár, első kötelességed az életben, hogy férfi légy?

— Valamint a nőnek első kötelessége, hogy nő legyen.

— Ismerem a következtetést is! A nő nem veszít a nőiességéből, ha feltétlenül alárendeli magát a férfinak. De a férfi megszünik férfinak, sőt embernek lenni, ha aláveti magát az asszonynak...

— És ez igaz! A legnagyobb dolog, amit nő elérhet, mégis csak az anyaság. A férfinak az apaságon kivül egyéb ügyei is vannak a világon...

Hogy föltalálja a gőzt meg a villamosságot és hogy tervezetet készitsen az Alföld csatornázásáról! Ezt is tudom!

Sárkány, aki barátjának utolsó szavai által találva érezte magát, ráncba vonta a szemöldökeit.

Farkasics meg növekedő hévvel folytatta:

— Nem igen beszéltél még erről, de azért tudom, hogyan vélekedel a nőről. „A férfi harcos, a nő pedig gondűző pajtása.“ Ugyebár? Szerinted a nő szent ideál — de nem a belső értékénél fogva, hanem azért, mert

a tiéd! — a mellett hasznos háziállat és kedves játékszer is. Anya, betegápoló, szakácsnő és bajadér egy személyben. Drágább kelléke a férfinak a pipájánál, de nem olyan fontos, mint a kardja. Ha harcba mégy, akkor lakat alá teszed, az aranyadddal együtt. Ha megtérsz, akkor meleg tűzhelyre, ölelő karokra, enyhítő sebbalzsamra és harci kalandod lelkes hallgatójára találsz. Szóval: a te asszonyod a nubiai rableány! Úgy bánsz vele, mint a gyermekkel és mivel jószívű vagy, alkalomadtán elhalmozod játékszerekkel és édességekkel; de minden törékeny holmit elkobozol tőle, egyebek közt a lelkét is és felrakod az almáriom tetejére, ahol nem érheti el a gyermek...

— Tudod, — mondta Sárkány, — hogy Goethe téged előre megjósolt száz esztendővel ezelőtt? Előre látta, hogy az intenzivebb szellemi érintkezés következtében a két nem tanulni fog egymástól. A nő férfiasabb és erősebb lesz, a férfi pedig aszszonyosabb és gyöngébb. És ekkor nem az egyenlőség kora következik be, hanem a nő lesz a rabszolgatartó harcos és a férfi a gondűző bajadér. És mind a kettő hitvány

lesz! — Ezt már nem Goethe mondja, hanem én mondom.

Sárkány megállott a gyalogjárón és megragadta a barátja kabátját.

— Bizonyos nők és hozzájok szító asszonyemberek nevezetes fölfedezést tettek. Fölfedezték, hogy a férfi ellopta a nő lelkét és most visszakövetelik. Amit a nők az irodalomban, a színpadon és elvétve az életben is művelnek, az tényleg egy alattomos rablázadás benyomását tehetné az emberre... Jól van! Beszéljünk magyarul! Persze, hogy a férfi gyámsága alatt tartja az asszony lelkét. Ez a gyámság azonban a nő érdekében épp annyira szükséges, mint az emberiség érdekében.

— A te álláspontodról itélve meg a dolgot, a férfinak akkor volna csak igaza, ha kárpótolná a nőt azért, amit elrabolt tőle. Ti elveszitek tőle a lelkét, hogy buzgó dajkát és engedelmes cselédet neveljetek belőle. De mi van azokkal, akik nem kellenek nektek sem mint gyermekgondozók, sem mint cselédek? A rútakra és szegényekre gondolok...

Sárkány vállat vont.

— Poéta-okoskodás! Mint ilyen asszonyos is, mert nincs benne logika, — *csak* szív. Elvek ellen nem lehet egyes esetekkel harcolni. Ha az egyént viszem csatába a köz ellen, akkor mindent kipusztíthatok az életből, ami nagy. Ha az egyén iránt érzett részvétemre hallgatok, akkor minden templomból kórházat, minden palotából lelencházat és minden virágzó parkból káposztáskertet csinálok. Ha egyszer benn vagyunk a falanszterben, ahol a tenyészállattá civilizált ember nem ismeri már sem a szeretetet, sem a nagyravágyást, hanem csak arra ügyel, hogy egyforma jászolból abrakol-e a szomszédja, akkor nem érdemes élni. Még kevésbbé érdemes pedig folytatni ezt a vitát.

— Tulajdonképpen igazad van, — szólt Farkasics. — Az embernek mindig igaza van, ha azt mondja, amit gondol. De ha a meggyőződésed feljogosít arra, hogy asszonylelkeket őrizz az aklodban, akkor nem is szabad azon csodálkoznod, ha néhanapján beléjük üt a dög.

— Ezt te mondod nekem? — kérdezte Sárkány.

Farkasics elnevette magát.

— Igazán furcsa, hogy hová tévelyedik az ember a vita hevében! Te vagy a nők nagy megvetője és neked a kedvesed haldokolva is kiadja az irásbeli bizonyítványt, hogy becsületes ember vagy. Magam lovagi lándzsát török a nők mellett és beszélj csak a volt szeretőimmel, — mind azt hiresztelik rólam, hogy lelketlen gazember vagyok. Ez azonban nem az elveim, hanem legfölebb a jellemem ellen bizonyít. A jellememről soha sem tartottam sokat. Nekem tulajdonképpen a nő mindenem. Végzetem, boldogságom és megsemmisülésem. Ha őszinte ember volnék, akkor egyszer kijelenteném a képviselőház nyílt ülésében, hogy engem semmi sem érdekel az életben, csak az asszony. Hagyjanak nekem békét minden egyéb hitványsággal és szomorúsággal! Bizonyos azonban, hogy a hány nő eddig a kezembe adta magát, azzal úgy tettem, mint a gyerek a virággal: megkopasztottam a kelyhét és szétszórtam szirmait a porban. És az is bizonyos, hogy vele együtt mindig széttéptem és elszórtam egy-egy darabot önmagamból is. Mi következik ebből? Az, hogy bár született kontárja vagyok az élet-

nek, azért mégis komolyabban veszem a nőt, mint veszed te. Valahányszor rátalálok egyre, annyiszor elvesztem magamat az elveimmel együtt. Nálam erősebb és hozzám idegen erők irányítanak olyankor. Te sohasem veszted el önuralmadat, mert nem veszed őket komolyan.

Sárkány nem tartotta szükségesnek, hogy válaszoljon a barátja paradoxonjaira.

A szigeten megvacsoráztak. Asztalnál Sárkány meglehetősen szófukarnak mutatta magát. Amikor már szivarra gyújtottak, Farkasics így szólott a barátjához:

— Ugyebár, te nem igen szarvaztál még fel férjeket?

— Nem igen, — válaszolt Sárkány szárazon.

— Tudod mért nem? Megint csak azért, mert rettenetesen lenézed a női nemet. Nem a nő megbecsülése, hanem a saját tisztaságérzeted és kényelemszereteted riaszt vissza attól, hogy bűntársává légy egy asszonynak. Neked a nő teste és lelke nem ér annyit, hogy magadra vedd a hazugsággal járó lelki kellemetlenséget. Te képtelen

volnál arra, hogy kezet szoríts egy úriemberrel, akitől elloptad a gyermekei anyját . . .

— Szórul-szóra aláírom! — hagyta rá Sárkány.

— Te tehát becsületes ember vagy és nem veszed komolyan a nőt. Mert aki komolyan veszi, az alkalom adtán becstelenné is lesz érette. A szenvedély, amely okoskodik, mérlegel és itél, nem érdemli meg a szenvedély nevét. Neked meg kellene házasodnod. Sokkal inkább férfi vagy, semhogy meg tudnál lenni az asszonyi gyöngédség melege nélkül, viszont kevesebb a szíved, semhogy boldoggá tudnál tenni egy nőt. Neked tehát feleség kell és nem szerető. Nem csalnád meg a feleségedet és így a világ elhinné és elhitetnéd az asszonynyal is, hogy boldog melletted. A tisztességes nők átlag hiúk, majd annyira, mint mi férfiak és a boldogság látszata sokakat boldoggá tesz közülök. Ez azonban csak a feleségre vonatkozik. Neked tehát meg kell házasodnod. Olyan nőt kell találnod, akinek lelkét a Wertheim-szekrényedben őrizheted. Lehetőleg olyat, akit a magad elveid

szerint neveltettél. Bizonyos vagyok benne, hogy meg is fogod találni. Az éhes oroszlán mindig megtalálja a maga gazelláját.

Sárkány nem igen hallotta az utolsó szavakat; a főpincér számláját nézegette.

— Nem találod, hogy az a nő a gyámleányodra hasonlít? — kérdezte Farkasics.

— Hajnalkára?

Egy jelentéktelen külsejü, fehér pikéruhás nő haladt el asztaluk mellett. Hófehér, szinte világító arcbőre volt, a barna haja pedig oly dús volt, hogy teherként nehezedett a nyakszirtjére. Zavart és szelíd mosolylyal ajkán terelt maga előtt két vékonylábu gyereket. Valami nevelőnő lehetett.

— Ez hasonlítana Hajnalkára? — kérdezte Sárkány. — Álmodban beszélsz!

— Nem a külsejét gondolom, — válaszolt komoly arccal Farkasics, — hanem faj és vérmérséklet dolgában. A külső hasonlatosságra semmit se adok, az merő véletlen.

Sárkány derült gúnynyal válaszolt:

— A te eseted, szegény barátom, határozottan pszihopatikus természetü. Sok sze-

rencsével szimulálod a józanságot mindaddig, amíg asszonyok nem kerülnek szóba . . . Tudod, mi lesz a te halálod? Egy napon fel fogod magadat darabolni salátára, aztán megesznek a libák.

Farkasics nem válaszolt, hanem mosolyogva magára vette a felöltőjét.

Sárkány másnap Sárkándra utazott, a birtokára. A birtok maga, csinos, lekerekített földdarab, bérlők kezén volt, a tulajdonos csak a házat meg a nagy kertet tartotta meg magának. A kicsi, de nagyon kényelmes ház, amelynek pitvarából el lehetett látni a Dunára és a dévényi hegyekre, kedves tartózkodó helye volt. Olykor télen is heteket töltött ott, vadászgatva vagy íróasztala mellett dolgozgatva.

A mostani útjával egy régi igéretét váltotta be. A nénje, Berta néni, évek óta azon fáradozott, hogy a falu végében levő forrást, amelyet a nép Mária-forrásnak nevezett, díszesen körülfalazzák és fölékítsék a Boldogasszony szobrával. Évek óta zsarolta már ismerőseit, elsősorban persze Sárkányt, a szoboralap javára. Most végül elkészült a

mű és elkövetkezett az ünnepies fölavatás ideje. Pappal akarták fölszenteltetni, részben célszerűségi okokból is, hogy minden időkre meg legyen védelmezve a parasztsuhancok vandál hajlamai ellenében. Erre az ünnepélyre kellett hazamennie. Ő maga ugyan nem volt vallásos ember, de a nőknél szerette, ha vallásosak, a Mária-kultusznak pedig művészi okokból tisztelője volt.

Igazi szoborleleplező idő volt, amikor kocsin végighajtatott a falu nagyutcáján: az eső ott függött a templomtorony keresztje fölött. A falu fel volt lobogózva és Sárkány a maga házában is nagy fölfordulást talált. Berta néni meghívta a járás papi, katonai és polgári előkelőségeit és az urak kora reggel óta ott pálinkáztak már a szakállszárítóban.

Ez a Berta néni — az egész vármegye így szólította — körülbelül hatvanesztendős vénleány volt. A termete vékony, finom és mozgékony volt, akár egy tizenhatesztendős kisleányé, a lelkes szép szeme is tüzelt még, az arca azonban csupa ránc volt, mint a százesztendős bükkfa kérge. Berta néni elmondhatta élete alkonyán, hogy soha sem

ért rá magának élni, annyira elfoglalta a felebarátai élete. Mint fiatal leánynak, nem volt ideje a bálozáshoz, mivel a beteges édesanyját kellett ápolnia. Az étherszagu betegszobában nem volt alkalma vesződni a tavasz és a szerelem rejtelmeivel. Mire meghalt az öregasszony, a fonnyadó leánynak, aki a koporsója mellett sirdogált, már Berta néni volt a neve. A börtönéből kiszabadult rab nem tudott mit kezdeni szabadságával és körülnézett más taposó malom után. Talált is. Ha valahol a rokonságban tanyát ütött a bánat és a betegség, ha szeszélyeket kellett tűrni, könyeket száritani, szenvedéseket csillapitani, akkor rögtön Berta néni felé fordult a bizalom. Berta néni idővel már nem is vette komolyan önmagát és a maga örömeit és bajait. El lehet mondani, hogy ignorálta a tulajdon életét. Afféle jótékony vampirrá lett, aki akkor tud csak nevetni vagy sirni, ha résztvevően magába szivta a mások szivének boldogságát vagy bánatát. A nő-rokonai imádták Berta nénit és rettenetesen kizsarolták. A férfi-rokonai kissé unták a ráncos arcát és olykor szelid csipősségeket mondottak az elszáradt pár-

tájára. Ezeken a csipősségeken senki sem mulatott olyan jól, mint maga Berta néni, aki egyebek közt jó gyerek is volt. Ez a Berta néni nevelte tizenegy esztendő óta Gyöngyössy Hajnalkát, a maga módja szerint, természetesen a Sárkánytól nyert részletes utasítások alapján.

Amikor Sárkány most bevonult a maga szobájába, hogy átöltözzék, a néni rákopogtatott.

— Józsi, kérlek, itt van Hajnal, szeretné megmutatni az új ruháját.

— Legyen szerencsém ő nagyságához!

Hajnalkából nagy, erős leány lett. Nem volt szépnek nevezhető. Ama nők közé tartozott, akiket előbb megszeret az ember, csak aztán találja őket csinosaknak. És azok közé, akiket az asszonyok gyorsabban kedvelnek meg, mint a férfiak. A barátnői rendesen hosszabb ismerkedés után mondták csak: De milyen formás kezed van neked! És milyen gyönyörű a lábad! És ha nekem olyan mesés hajam volna! — Idővel kitünt, hogy Hajnalkának mindene szép. Egy mágnásasszony ismerőse azt mondotta egyszer: Ennek a kisleánynak a szépsége nem ér

sokat, mivel nincs eléggé „affichirozva". Igaz, hogy nem volt öntudatos; sőt az a bizonyos öntudatlan stílus is hiányzott belőle, amely széppé teszi a virágot vagy az állatot. Kerek arcának csodálatosan finom és érzékeny bőre alatt parányi ellentétes és befejezetlen indulatok vibráltak állandóan. Mialatt egy elbeszélés mondatát végighallgatta, vagy az ujságban egy napi hírt végigolvasott, gyakran a csodálkozás, az öröm, a rémület, a lelkesedés és a kétkedés kifejezése villant meg arcán. De minden csak halványan, elmosódott vázlatként, hirtelenűl felcsillanva és váratlanul ellobbanva. Az arca mindig beszélt és tulajdonképpen sohasem mondott semmit. Ezért és mivel Hajnal rendesen suttogó hangon és lesütött szemmel, alig észrevehető mosolylyal az ajkán szokott beszélni, némelyek együgyünek, mások pedig alamuszinak mondották. Akik közelebbről ismerték, azt vitatták, hogy okos és őszinte teremtés.

Hajnal tehát belépett a Sárkány szobájába. Budapesten készült, igen divatos szabású, kék ruha volt rajta. A haját is divatosan fésülte ma. Sárkány némileg csalódottan

mérte végig. Hajnal ugyan már huszonegy esztendős volt és nem is mutatott kevesebbet, de ő azért szivesebben látta az iskolásleányok sima szoknyájában, egyszerü angol kontytyal a fején.

— Nagyon csinos a ruha, — mondotta, hogy meg ne bántsa. — Én ugyan azt hittem, hogy fehérben lesz.

A leány mosolyogva állott előtte, de nem válaszolt. Mivel Sárkány nem szólott hozzá többet, nesz nélkül kiosont megint a szobából. Csak az ünnepélynél látták egymást viszont. Amikor a takaró-ponyva lehullott a Boldogasszony szobráról, Hajnal előlépett és egy áhitatos kis verset szavalt, amelyet egy piarista-költő szerzett erre az alkalomra.

Nagyon kedvesen, de kissé halkan beszélt; az arca az izgalomtól hol rózsaszínü, hol hófehér volt; mialatt az ajka szélén állandóan ott lebegett a szokott félénk mosolya, a tekintetét mindig Sárkány felé fordította, mintha egyedül neki beszélne.

Berta néni egyszerre megtaszította Sárkányt.

— Nézd azt a leányt! — suttogta, —

hát nem levetette az új ruháját? Megint a kétéves van rajta!

Sárkány most vette csak észre, hogy Hajnalon fehér mosóruha van. És — mintha csak eltalálta volna titkos gondolatát — a haját is síma kontyban viselte. A külső változás kellemesen érintette, de nem igen lepte meg. Tizenegy esztendő óta megszokta, hogy a kisleány, akinek e tekintetben bámulatosan finom ösztönei fejlődtek, mindenben eltalálta, sőt gyakran meg is előzte a rávonatkozó gondolatait.

Az ünnep véget ért és Sárkányék a vendégeikkel visszamentek a házba. Útjukat a kerten át vették. Sárkány karonfogva vezette Berta nénit és a néni élt a jó alkalommal és elmondott neki egy dolgot, amely már jó ideje nyomta a szívét.

— Józsi, kérlek, emlékszel te a fiatal Sárberky Gézára?

— Az öreg Zoltán fiára? Hogyne!

— Az a csinos fiu, aki Hajnalt vezeti a karján.

— Mi van vele?

— Milyen véleményed van a familiájáról?

— Derék emberek. A puskaport nem

ők találták föl, de becsületes urak és jó gazdák.

— A fiu szakasztott olyan, mint volt az apja és a nagyapja, akit ugyancsak ismertem. Nem is ostoba ember. Többet tanult és látott, mint a legtöbb megyebeli úrfi, csakhogy a modora szerényebb a többiénél. Géza mostanában sűrűn fordult meg a házunkban. Mindig valami mondva csinált ürügygyel jön, de én tisztában vagyok vele, hogy Hajnal vonzza ide.

Sárkány elmosolyodott.

— Házasságszerzésre adtad magadat?

— Nincs itt már szükség házasságszerzőre. Úgy sejtem, hogy a fiu még ma nyilatkozni fog.

— És Hajnal?

— Sárberky Géza az egyetlen fiatal úr, akivel szóba áll. A leány különös és olykor már szinte bosszantó közömbösséget tanúsít fiatalemberekkel szemben. Gézával azonban ismeretségük első napjától fogva kivételt tett. Valahányszor megismeri a szürkéit az akác-sorban, jó kedve kerekedik. Szivesen és jóizűen beszélget el vele. A multkor maga szólította föl, hogy kisérje el a templomba.

— Kacérkodik vele?

— Hajnal nem tud kacérkodni! — mondotta mély meggyőződés hangján Berta néni. — Mindezt azért mondtam el neked, hogy meg ne lepjen, ha Géza talán szóba hozná előtted a dolgot . . .

Ebédnél Sárkány lopva szemmel kisérte a fiatalokat. Jó messzire ültek tőle, lenn a hosszu asztal végében, de azért megfigyelhette, hogy mosolygó szájjal, egymás tekintetét keresve fecsegnek. Hajnal azonban hamarosan megérezte Sárkány éles, kutató pillantását és azontúl, valahányszor feléje fordult, mindig megelőzte és felfogta a pillantását. És most már kevesebbet is beszélt Sárberkyvel.

Egész nap borult volt az ég, az idő azonban mégis megkönyörült Berta nénin és nem rontotta meg ünnepét. Így aztán délután megtarthatták a Sárkány-kertben a polgár-bált, (húsz esztendővel ezelőtt még parasztbál lett volna a neve,) amelyre hivatalos volt a falu egész fiatalsága. A cigány a ház előtt álló nagy vadgesztenyefák alatt játszott és a fiatalok, akiket eleintén feszélyezett az úri nép jelenléte és talán a józan

nappali világitás is, némán és komor arccal tiporták a kavicsot.

A jó illem megkivánja, hogy ilyenkor az úri fiatalság is részt vegyen a táncban. Hajnalka először a falusi mészáros fiával táncolt, aztán Sárberky Gézával. Sárkányt, aki az esperessel beszélgetett, meglepte, hogy milyen jó táncosnő a kisleány. Pedig nem lehetett valami nagy gyakorlata. A táncmozdulatok kecses határozottsága és a gyönge pir, amely fehér arcát elboritotta, idegenszerü és új bájt adott neki.

— Csinos pár! — mosolyogta az esperes.

Sárkány is úgy találta. Most vette csak észre, hogy Sárberky és a leány között külső hasonlatosság is van. A fiu finom és puhametszésü vonásain is ott van a túlságos érzékenység, a bizalmatlanság és a határozatlanság kifejezése. Az ő szeme is leányosan tüzes és elragadóan réveteg tekintetü. És most mindakettőjük arcán ott ül a tiszta mámor mosolya. Az ember bátran testvérpárnak nézhetné őket. De vajjon azt bizonyitja-e a fajrokonság, hogy egymásnak valók? A közhit azt tartja, hogy nem.

Sárkány később az esperessel, aki nagy

pomológus volt, bejárta a gyümölcsöst. A cseresznyefák alatt összetalálkozott Sárberkyvel. Bizonyos, hogy a fiu utána jött. Az ideges zavarán meglátszott, hogy szeretne valamit mondani és Sárkány tudta is, hogy mit, de az esperes jelenléte, vagy talán Sárkány hűvös nyugalma hamarosan elzavarta megint.

Mire bealkonyodott, Berta néni beszüntette a táncot és ekkor az uri vendégek is szétoszlottak. Künn, a kert végében levő keresztúton, négyfelé szaladtak a hintók és a hajtó kocsik.

— Józsi, kérlek, — mondotta Berta néni, amikor vacsora előtt egy percre négyszemközt kaphatta öccsét, — hát megtörtént!

— Mi történt meg?

Berta néni szinte szepegett a boldog türelmetlenségtől.

— Géza nyilatkozott!

— Hajnalka előtt?

— Hogyisne! Rosszul ismered a fiút! Előttem. Engedelmet kért tőlem, hogy beszélhessen a leánynyal.

— Mit válaszoltál neki?

— Megadtam neki az engedelmet. Azt

hiszem így kellett cselekednem? Meghívtam csütörtökre ebédre. Jól tettem?

— Nagyon jól . . .

— Hajnalka még semmit sem tud a dologról . . .

Berta néni csak az egy esperest fogta ott vacsorán. Tudta, hogy Sárkány kedveli az egyszerü, de tisztává és bölcscsé szűrődött öreget. A vacsora, persze, tekintettel az elmult mozgalmas napra, hamarosan véget ért. Sárkánynak ekkor kedve kerekedett egy kis gyalogsétára és maga vette kezébe a rostélyos lámpást, hogy a falu tulsó végén levő parókiára kisérje öreg barátját. Amikor kiléptek a pitvarra, ott találták Hajnalt meg Bogárt, Sárkány nagy kutyáját.

— Szabad nekünk is menni? — kérdezte a leány.

— Hogyne.

Hajnalka kivette Sárkány kezéből a lámpást és előre ment a kutyával. Valahányszor a férfiak a beszélgetés hevében megállapodtak az úton, ő is megállott és halkan füttyentett a kóbor macskák után iramodó ebnek.

Egy kis félóra múlva letették kapujában a főurat, aztán visszafelé mentek.

— Nagyon poros a nagy utca, — mondotta Sárkány, — kerüljünk ki a Dunaághoz.

Keményre tiprott, keskeny út vezetett a parton. Ott egymás mögött kellett haladniok. Hajnal előre ment a lámpással, Sárkány pedig követte a kerek, táncoló fénykörben. A nádas vizét nem láthatták, de hallották a hangját: százezer béka brekegését és kuruttyolását. Bogár izgatottan ragyogó két szeme hol hirtelen fölbukkant előttük, hol meg eltünt a vak éjszakában.

— Mondja csak, kisleány, — kezdte egyszerre Sárkány.

— Mindjárt esni fog az eső! — mondotta ugyanakkor Hajnalka.

Aztán megijedt, hogy Sárkány szavába vágott.

— Mi tetszik, kérem?

— Mondja csak, kisleány, hogy tetszik magának Sárberky Géza barátunk?

Hajnalka meglóbálta kezében a lámpást, de nem válaszolt.

— Nos —?

— Derék ember! — súsogta vállát vonogatva.

— Tudja, hogy a fiu szerelmes magába?

Hajnalka egy kis biztatás után bevallotta, hogy bizony tudja.

— Akkor azt is tudja, hogy feleségül akarja magát venni?

Azt is tudja. Hogyne. Minden látható felindulás nélkül bevallotta.

— Csütörtökön fogja megkérni a maga kezét. Mit fog neki válaszolni?

A leány jó ideig hallgatott. Majd egyszerre megállott, oldalvást fordult és a lámpással megvilágította Sárkány arcát.

— Azt fogom neki válaszolni, amit ön akar!

Azzal tovább ment. Sárkány halkan elnevette magát.

— Kisleányom, — mondotta, — most nem rólam van szó, hanem rólad. Nekem ebben a dologban csak egy föladatom lehet: arra kell ügyelnem, hogy méltó-e hozzád az ember, aki a feleségévé akar tenni.

Sárkány csak kivételes alkalmakkor tegezte a leányt. Tapasztalásból tudta, hogy Hajnalka ilyenkor, mintha varázs-

virággal érintette volna a zárkozott szivét, mindig nagyon őszinte és beszédes szokott lenni.

— És Géza méltó hozzám? — kérdezte a leány, némi szelid öniróniával hangsúlyozva a méltó szót.

— Egyet biztosan tudok: derék ember. Egyebet nem tudok. Az, hogy boldoggá tud-e tenni, az persze nemcsak a derekasságától függ, hanem száz más, kiszámithatatlan és ellenőrizhetetlen lehetőségtől, amelyeknek nagyrésze a te lelkedben szunynyad. A jövődre vonatkozólag neked kell tehát határoznod, a magad felelősségére.

— Férjhez kell mennem? — kérdezte elgondolkozva a leány.

— Dehogy is kell! A leányom vagy, a házam az otthonod és te addig maradsz nálam, amíg kedved tartja.

— De ön szeretné, ha férjhez mennék?

— Szeretném, ha egész életet élnél. Pedig a nő csak úgy élhet egész életet, ha asszony.

— Akkor hát hozzámegyek Gézához, — mondotta Hajnalka nyugodtan és halkan.

Sárkányt kissé meglepte a gyorsan fogamzott elhatározás.

— Tehát szereted?

Kétszer is megismételte a kérdését, de a leány csak hallgatott.

— Mért nem válaszolsz?

Hajnalka megállott, aztán az ő gyermekes, kecses közvetlenségével egyszerre odasímult Sárkány karjához és vállához.

— Mért faggat engem? Én nem tudom, hogy mit válaszoljak . . . Mondja ön, hogy mit tegyek és én azt fogom tenni.

Sárkány végigsimított a leány arcán.

— Hogy megmondhassam, mit tégy, tudnom kell, hogy mit érzel. Gondolkozzál és válaszolj szépen a kérdésemre. Szereted?

— Őt tartom legtöbbre az összes fiatalok közt. Mert jó, szelid és becsületes. Akit ő szeret, az szeretve van.

— Ha így vélekedel róla, akkor menj hozzá!

— Hozzámegyek, — válaszolt Hajnalka egyszerűen.

Nem beszéltek erről többet. Az eső, amely egész nap ott függött a fejük fölött,

most megeredt és langyos csöppekben verte arcukat.

— Megázunk! — szólott halkan a leány. Mivel észrevette, hogy Sárkány ügyet se vet az esőre, mosolyogva tette hozzá: — Nem baj!

Sárkány úgy érezte, hogy hideg szomorúság szállja meg szivét. Mit jelent ez? Hiszen mindig tudta, hogy előbb-utóbb el kell válnia a gyermektől. Azt is tudta, hogy a válás végleges lesz. Ha egyszer ura és gyermeke lesz Hajnalnak, akkor ő maga egy tiszteletreméltó, hideg árnyék marad csak a fiatalasszony szivében. Ezzel a gondolattal évek óta leszámolt. És most, hogy valóra válna, egyszerre fájdalmasnak találta... A villámfénynél, amely keresztülcikázott az éjszakán, meglátta és megismerte Hajnal valódi értékét. Az élete nagy munkájának körén kivül mindene a leány volt. Az ő üdülése, pihenése, az ő ifjúsága, életének költészete, mélysége. Ha nem is gondolt vele, akkor is érezte minden tagjában a szelid melegséget, amely a leány ragaszkodó lényéből feléje áradt. És a maga erejének és bátorságának is azért örült, mivel a leány szemében mindig megtalálta diadalainak

tündöklő visszfényét. És most mindennek vége lesz!

A kert kiskapujához értek. Hajnalka előrelátó gondossággal magával hozta annak kulcsát. Amikor beléptek a gyümölcsösbe, a záporból valóságos felhőszakadás lett. Néhány pillanat alatt bőrig áztak mind a ketten. Egy öreg fa lombos koronája alá menekültek.

— Kapd össze a ruhádat, aztán szaladj a ház felé! — biztatta Sárkány.

Mialatt Hajnal a ruhájával bibelődött, az eső eloltotta a lámpát. Káprázó szemmel állottak a harsogó és villogó éjszakában. Aztán fülsiketitő csattanással lecsapott valahol a közelben a villám. Hajnal szepegve vetette magát Sárkány karjaiba.

— Jézus, Mária! — tört ki belőle a félelem.

— És te igazán el akarsz hagyni? — kérdezte Sárkány, dühös gyöngédséggel magához szorítva a leányt.

Ez épp oly váratlan és elemi erejü robbanás volt, mint az imént a menykőcsapás. A leány kétségbeesett erővel tapadt hozzá. Minden tagja remegett, a szíve hall-

hatóan lüktetett, a hangja fuldoklott a zokogástól és a kacagástól.

— Nem, nem, nem! Sohasem fogom elhagyni! Soha! Nekem nincs senkim, csak ön! Ki az a Sárberky? Én nem ismerem. Én nem akarok senkit sem ismerni, csak önt. Mit akar velem? Férjhez menjek? Megteszem! Sárberkyhez? Más valakihez? Nekem mindegy! Mindent megteszek, amit parancsol. Mondja nekem, hogy haljak meg és meglássa, holtan esem a lábaihoz. Sem fegyver, sem méreg nem kell hozzá. Mert az ön akarata az én életem. Önnek engedelmeskedni az én boldogságom. Ön az én uram, az én királyom, az én istenem. Önért élek, önhöz imádkozom. Lehet, hogy istenkáromló vagyok, de való, hogy tizenegy esztendő óta minden este összekulcsolt kezekkel imádkozom önhöz... Nem tudta? Hogy lehet ez? És ön azt hiszi, hogy én el akarom hagyni? Én — önt?! És neheztel ezért? Hát vagyok én valaki? Hát kellek önnek? Kérem, kérem, ne szóljon hozzám soha egy szót, ne vessen rám soha egy pillantást, csak tűrje el, hogy halálomig meghúzhassam magamat a háza egyik zugában és én leszek a legboldogabb

nő, aki valaha élt a világon. A legboldogabb! A legboldogabb!

Valóságos önkivületben volt. Valami félelmetes, szinte démoni erő volt a gyermek szenvedélyes kitörésében. Most már nem félt a villámtól, nem hallotta a menydörgést és nem érezte a záport, amely patakokban folyt végig az arcán és a testéhez tapasztotta a ruháját.

Sárkány szó nélkül karon fogta és a ház felé vezette a remegő leányt. A pitvar alatt elvált tőle.

— Eredj aludni, Hajnal! Aludj jól! Én holnap is itt leszek.

Mosolyogva és meghatottan nézett a leány mosolygó és meghatott arcába, aztán bement a maga szobájába.

Másnap tündöklő napfényre ébredt. Még korán volt és azért reggeli előtt kinézett a gyümölcsösbe, hogy kitapasztalja, milyen károkat okozott a zivatar. A harmatos bokrok közt sötétkék szinfoltot látott. A leány volt; gyümölcsöt szedett a reggeli asztalra. Nagyon egyszerü kis háziruha volt rajta; a két ujját felgyűrte a könyökéig; a fején piros kendőt viselt, amelyet menyecskésen kötött meg. Maga is oly üde, rózsás és harmatos volt, mint a kerti gyümölcs.

Amikor megpillantotta Sárkányt, nagy zavar vett rajta erőt. Az arca vérvörös lett, de azért mosolygott.

— Jól aludt? — kérdezte Sárkány.

A leány lesütötte a szemét.

— Óh igen! — lehelte alig hallhatóan. (Pirkadásig egy percre sem hunyta le

a szemét. De azért most nem is gondolt arra, hogy valótlanságot mond.)

— No, a vihar ugyancsak megtépázta a fáinkat! — morogta Sárkány rosszkedvüen. Egy kettéhasadt szilvafa előtt állott és a kertész után kiáltott.

— János! János! Mi lesz már? Bujjon elő!

A kertész szaladva érkezett. Megvizsgálták a nyomorékká lett fát, János aztán elment a füreszért. Sárkány tekintete megint Hajnalkára esett. A leány halvány arccal, mélységes megszégyenüléssel állott előtte. Az éjjeli esőben, amely hajnalig harsogott a kertben és dobolt az ablakain, mesés pompáju, mámorító illatu virágtermés kelt ki a szívében. A virágerdő fölött hajnalig úgy csapongott az ő boldog lelke, mint egy megbódult kis szitakötő. Az égzengéstől egyébként nagyon félt, mert alapjában véve bizony csak gyáva kisleány volt, az éjjeli menydörgés azonban győzelmes harsonaszóként remegtette meg a tagjait. A harsonaszótól fölpattantak a boldogság tündérvárosának aranykapui.

Es most egyszerre mindennek vége

lett megint! A meseváros kapui becsapódtak. A fényözön elhomályosult. A csodavirágok fonnyadtan csüggesztették le fejüket. Semmi sem maradt vissza a tündöklő álomból, csak egy együgyü kisleány, aki szégyelte magát a józan napfényben.

Lassu léptekkel haladtak a ház felé· Ott már várta őket Berta néni a reggelivel. Ő is nyomott kedvében volt, mert a szilvafán kivül egy szép fiatal juharfát is derékon tört a vihar.

Sárkány aztán előfüttyentette a vizsláját és bement a házba a puskájáért, hogy délig bejárja a határt. Erre az udvaron levő összes kutyák megbolondultak; Bogár, a két terrier, sőt még a kertész kuvasza is mindenáron vadászni akartak.

Amikor Sárkány fegyveresen kilépett a pitvarba, egyedül találta ott Hajnalt. A leány hófehér arccal lépett eléje.

— Jó lesz így a levél? — kérdezte.

– Miféle levél?

Sárkány kezébe vette az írást. Sárberky Gézának volt címezve.

„Édes Géza! Tudom, hogy csütörtökön hozzánk készül. Azt is tudom, hogy mi a

szándéka. Kérem, ne jőjjön! Barátnője: Hajnalka."

A leány úgy állott Sárkány előtt, mintha a halálos itéletét várná.

— Majd ha visszajöttem! — dünnyögte Sárkány.

A kerti kapuban megfordult. Hajnalka még mindig egy helyben állott, kezével a székbe kapaszkodva.

— Hajnal! Gyere ide!

Két szökéssel mellette termett.

— Majd ha visszajövök! — mondotta újból Sárkány.

De most már halkan, melegen és mosolyogva. Azzal gyöngéden visszasimította a leány homlokából a fürtöket és a vadászláztól üvöltő vizsla után ment.

Egy óra mulva Sárkány ott ült a bődi liget szélén. Vagy ötven lépésnyire tőle két dühös fácánkakas verekedett a cserjésben, de ő ügyet se vetett rájuk. Jónevelésü kutyája ott feküdt előtte, keresztbe tett két lábán pihentetve a fejét. Az állatot valósággal kétségbe ejtette gazdája közömbössége. A pofája fájdalmas ráncokba torzult, a szeme szemrehányóan függött Sárkány arcán.

Sárkány önmagát vizsgálgatta. Valami visszás, idegen érzést talált magában. Egy néma hazugság kuporgott a lelkében, mint bagoly a galambducban. Hogy kiűzze magából a rút vendéget, rendbe kellett szednie a gondolatait. Az ő elméje nem igen csapongott; tudott oly biztosan bánni a tulajdon gondolataival, akár a sakkmester a figuráival.

Tehát! Mi van a leánynyal? Hajnalka szereti, az világos. Amikor tegnap az égzengés egy pillanatra a karjaiba dobta, szinte elperzselte ösztönszerű odaadásának lángjaival. Valószínű, hogy a férfinak szóló szerelme esztendők óta ott rügyezett már a nevelőapának szóló gyöngédségében és valószínű, hogy a nő szenvedélyébe ma is belefér még a gyermek tiszta szeretete. Az igazi nő egyébként sem szokta érzelmeit vizsgálgatni és osztályozni, mint a férfi.

— És mi van velem? — kérdezte magában Sárkány.

De ekkor elhagyta a nyugodt logikája. Szeszélyes húzásokat tett a sakktáblán. — Te tegnap szenvedélyes hangon szemére vetetted a leánynak, hogy el akar hagyni és azzal leverted a lakatot a szivéről... Miért tetted?

Mert kétségbeejtőnek találod a gondolatot, hogy Hajnalka végleg elszakadhatna tőled... Ez önzés. De vajjon a szerelem önzése? Szerelem!? — Sárkány felszisszent. Megalázónak és kissé elszomorítónak találta a gondolatot, hogy ő Hajnalkát más szemmel is nézhetné, mint a szerető apa tiszta szemével . . . De aztán leselkedve kerülgetni kezdte önmagát. Lássuk csak — ezen most már keresztül kell esnünk! — visszataszítónak találnád-e a gondolatot, hogy Hajnalkát a karjaidba zárjad? Nem, — óh nem! — Most ébredt csak tudatára annak, hogy ő a gyermekben régóta fölfedezte a nőt, akinél szebbet sokat ismert, de nőiesebbet és reánézve egyénileg vonzóbbat egyet sem. Mindent szeretett rajta és benne. Szerette a kedvesen ósdi nevét is, mely valami levendulaszagu eszmetársulás révén, Szigliget muzsájának megható gitárpengetésére emlékeztette.

Most hirtelen feldöntötte a láthatatlan sakkfigurákat és talpra szökött.

Amikor ebéd idején hazaért, Hajnalkát ott találta a kerti ajtóban. Rettenetes nyugtalanság remegtette meg a leány lelkét, de

azért nem mert szólni, hanem zavarát palástolva, Sárkány kutyáját simogatta.

— Igaz! — mondotta Sárkány, — nekünk beszélnünk kell a Sárberky dolgáról . . .

Hajnalka suttogva mondotta:

— Igen . . .

A szomoru hang és a bánatos tekintet nem volt inyére Sárkánynak. A kezével fölemelte a leány állát és tréfás szigorúsággal mondotta:

— A papa megtiltja magának, hogy Sárberkyhez menjen. A papa egyáltalában megtiltja, hogy olyan emberhez menjen, akit nem szeret. Majd ha egyszer megszeret valakit, akkor rögtön be fogja vallani a papának — a többit bizza reá. A levelét azonban nem szabad postára adni. Berta nénire kell bízni. Ő tud nagyon kedves és nagyon hosszu leveleket írni.

És Berta néni még a délután folyamán megírta levelét. Nem adta tizenkét oldalon alól. Elszontyolodottan ült az íróasztalhoz, de azért nem ellenkezett, sőt még magyarázatot sem kért. Az úristen és Józsi akaratában ő vakon megnyugodott.

Hajnalka nyugodt jókedvvel járt-kelt a

házban. Estefelé azt kérdezte Sárkánytól, hogy meddig marad még „otthon“?

— Majd meglátom . . .

Megszökni innen? Szó sincs róla! Előbb még tisztáznia kell egyetmást. Budapesten különben sem volt mostanában dolga; a „nagy munkájával“ itt is foglalkozhatik.

Másnap este különös meglepetés érte. Amikor le akart feküdni, egy levelet talált a párnáján. Hajnalka írása. Félórával ezelőtt még együtt ültek és most levelet írt neki! A vére a fejébe szökött . . . Miféle regényes ízetlenség ez? Miféle alamuszi titkolódzás? Haragudott a leányra és restelkedett önmaga előtt. A levél így szólt:

„Én egy együgyü, szegény árvaleány vagyok. Talán rút és nevetséges is vagyok. Tudom, hogy egész életem nem fontosabb, mint egy bogáré vagy egy fűszálé. De azért mégis én vagyok a világon a legelső nő. A legkülönb és a legboldogabb. Mert az öné vagyok és mert ön által élek. Nem tudom, hogy szerelem-e az, amit érzek? Azt hiszem, annál sokkal több. Valami, aminek nincs neve, mivel előttem nem érezte még senki. Ez talán maga az élet:

az én életem. Ön mindent tud, ön azt is tudja, hogy én soha, soha sem fogom megérteni, hogyan lehet egy férfit, más férfit szeretni. Ön azt is tudja, hogy én most, midőn e sorokat olvassa, összekulcsolt kezekkel térdepelek a szobámban és hálát adok Istennek, hogy megteremtett és azzá tett, ami vagyok. Tegnap így szólt hozzám: „Majd ha szeret, be fogja nekem vallani, — a többit bizza reám.“ Nem tudom, mért kívánja hallani azt, amit úgy is tud, de engem boldoggá tett, hogy leírhattam.“

Sárkány növekedő csodálkozással futotta végig a levelet. Honnan veszi az egyébként túlcsendes és túlszerény gyermek a bátorságot, hogy ezt így megírja neki? Ez a szerelem vak és mindent merő fanatizmusa, amelyben a nő előtte jár a férfinak.

Sárkány az este későbben aludt el, mint rendesen. A hosszu elmélkedésnek az lett a vége, hogy megint nem határozott semmit. Most történt vele először, hogy határozatlannak mutatta magát.

Reggelinél találkoztak megint. Meglepte, hogy Hajnalka nyugodtan és mosolyogva néz a szemébe. Mintha azt akarná mondani:

Nem bántam meg azt, amit tettem! Es egész nap, bárhol járt is, ott érezte a közelében a leányt. Alkonyatkor elindult, hogy megint bejárja a határt. Ezuttal nem vitt magával puskát, csak botot. Az egész kutyafalka követte. Amikor kilépett a kerti ajtón, ott találta Hajnalkát, nagy szalmakalapjával a fején.

— Kérem, vigyen el engem is!

Máskor magától értetődő dolog volt, hogy a leány mindenütt nyomon követi, mint az engedelmes kis kutya, de ezúttal zavarba ejtette Sárkányt a szívós ragaszkodásával. Hanem azért nem küldte vissza.

Szó nélkül mentek végig a dülőutakon. Sárkány mind rosszabb kedvü lett. Érezte, hogy nem mellőzheti hallgatással Hajnal tegnapi levelét, másrészről azonban nem tudta, mit mondjon neki. Az a különös helyzet adta elő magát, hogy a férfi zavart és határozatlan volt, míg a leány nyugodtnak és elszántnak látszott.

Fölérkeztek a bődi fácánoshoz és ott letelepedtek a gyöpös partra. Most is hallgattak még. A leány a ragyogó égboltozatot nézte.

— Jaj de szép felhők! — mondta. — Hét egyforma . . . Olyanok, mint a testvérek . . . Elől mennek a kicsikék, hátul a a nagyok . . . Milyen illedelmes sorban haladnak! A legöregebbik sárkányfejet tett föl, hogy megtréfálja a kicsikéket . . . Most előrenyújtja a fejét — milyen hosszu lett a nyaka — meg akarja csipni a kis öccsét . . . Tyűh, most elszakadt a nyaka . . .! A feje előreszáll, a többi meg görnyed a nevetéstől . . .!

Sárkány egy fűszállal a foga között nézett fel az égre. Egyszerre valami selyemlágyságu, illatos terhet érzett a vállán. A Hajnal feje volt. Könyes szemmel, de mosolyogva, összekulcsolt kezekkel mondotta a leány:

— Meghalok, ha haragszik reám!

A szeme ragyogott a gyöngédségtől. Sárkány végigsimitott a haján.

— Soha sem haragszom reád, hiszen a leányom vagy! — mondotta megindultan.

— Igen, a leányod! A te leányod! A tiéd!

A leány nevetett is, sirt is, az álla remegett a boldog felindulástól, miközben befészkelte magát a Sárkány karjai közé.

— Akarod, hogy feleségül vegyelek? — kérdezte Sárkány halkan.

Maga se tudta, hogyan jött az ajkára a kérdés. De amikor kimondotta, akkor már érezte, hogy ezt kellett mondania. Hajnalka odanyomta az arcát a Sárkány nyakához.

— Jó volna föl nem ébredni többet! — rebegte.

Erősen meg volt róla győződve, hogy álmodik.

Hazamenet alig beszéltek egy-két szót. A leány szája körül a szelid és gyermekes áhitat kifejezése ült; csak a szeme ragyogott és mosolygott állandóan. Szerény és szinte ünnepélyes léptekkel haladt Sárkány oldalán, az esti szellőben hajlongó fák és bókoló vetések között, mint a szeráf, aki egy megváltó nagy titkot visz az emberiségnek.

Sárkánynak kissé nehezére esett, amíg megtalálta a külső átmenetet a mindenható családfő szerepétől a szerelmes emberéig. Most ugyan már tisztában volt vele, hogy nem is tehet okosabbat, mintha nőül veszi Hajnalkát; bántotta azonban, hogy oly különös módon meglepette magát az események által. Ő egyébként kicsi dolgait is öntudatos

körültekintéssel szokta intézni; most pedig az igénytelen gyermekleány egy merész rohammal fölforgatta egész életrendszerét. Úgy érezte, mintha ezáltal veszített volna a tulajdon szemében. A világ itéletétől is fázott némileg. Az erős emberek szokása szerint lenézte ugyan az együgyü hangzavart, amelyet a világ itéletének szokás nevezni, de azért semmitől sem félt annyira, mint a gondolattól, hogy őt valaki gyöngének tarthatná. Ez a különös eljegyzés pedig könnyen kelthette a megmosolyogni való és megbocsátható gyöngeség benyomását. Még Berta nénitől is félt. Pedig ugyancsak nem volt rá oka.

Vacsora előtt vitézül megrohanta a nénit.

— Mit szólna hozzá, ha feleségül venném Hajnalkát? Mi?

A néni arca elváltozott a nagy meglepetéstől. A két szemöldöke hegyes szögbe húzódott, a szája pedig O alaku lett. Aztán egyszerre boldog pir öntötte el ábrázatát.

— Hiszen ez nekem régi kedves ötletem!

Sárkányt szinte bántotta a készség, amelylyel a néni elfogadta a tényt. Úgy

találta, hogy a nő gondolkozása ilyen kényes dolgokban természetesebb, de robusztusabb is, mint a férfié. És jól esett neki, hogy Berta néni később mégis sírva fakadt nagy megindulásában.

Vacsora előtt együtt ültek a nappaliban. Sárkány a postáról érkezett lapokat nézegette, közbe azonban lopva mindig Hajnalkát figyelte. A leány a kézimunkája fölé hajolt és Sárkányt nézte. Furcsa, de való, hogy a leány most egyszerre titokzatos, szinte félelmetes benyomást tett reá. Először jutott eszébe, hogy egyáltalában nem is ismeri. Annyit tud csak róla, hogy szófogadó, csendes és szorgalmas leány. Hogy gyermekkorában nem igen füllentett és hogy szívesen, de kissé nehezen tanult. Egyebet azonban nem tud róla. Még azzal sincs tisztában, hogy okos-e, együgyü-e? Szokott-e gondolkozni? Van-e valami önálló véleménye? Mit tart az életről és önmagáról?

Pedig Hajnalka Sárkány szeme előtt nőtt föl, az ő részletes utasításai alapján, az ő személyes ellenőrzése mellett nevelődött. Sárkány egészben véve konzervativ hajlamu ember volt és Hajnal nevelése

semmiben sem különbözött attól, amelyben az édesanyja és a nagyanyja részesülhetett. Nyilvános iskolába persze soha sem járt. Amit tudott, azt két vénkisasszonytól és egy sánta embertől tanulta. Az egyik kisasszony tudott németül és értett valamit az irodalomhoz és a történelemhez is. A másik francia volt. A sánta ember zongorára oktatta. Hajnalka olvasmányait maga Sárkány rostálta meg. Költőket olvastatott vele és néhány, nagyon kevés, elbeszélőt. Ha télen át Pozsonyban vagy Budapesten tartózkodtak, elvétve színházba is mentek, de csak olyankor, ha kimondottan leányoknak való darabokat adtak elő. A falun egyedül is járhatott Hajnalka, de a városban még soha sem tett egy lépést Berta néni vagy valamelyik kisasszonya nélkül. Ujabban a néni erősen befogta a háztartásba. Úgy vélekedett, hogy nem jó a leánynak, ha tétlen, mert attól „ábrándos“ lesz. Pedig az ábrándozás oka a sok furcsaságnak és förtelemnek, amely ujabban — és talán régebben is — a társaságban előadta magát.

Az élet nagy és mély kérdéseiről soha-

sem hallott Hajnal. („Az ilyenek nem leánynak valók.“) Még kevesebbet hallott persze a tulajdon asszonyi hivatásáról. Az ő nevelése, miként a jócsaládokból való fiatal hölgyeké általában, tulajdonképpen rendszeres misztifikáció volt. Ennek a nevelési rendszernek főcélja, hogy eltitkolja a nő előtt ember voltát és hogy elhitesse vele, hogy ő virágnak, galambnak vagy másodrangu angyalnak született. Ideálja az abszolut sötétség. És mivel a világon nincs abszolut sötétség, mivel a naprendszer fénye száz láthatatlan résen átszűrődik minden emberi alkotmányon, tehát a nevelés bűntársává teszi növendékét a hazugságban, megkövetelvén tőle, hogy hunyja le szemét és tettessen vakságot akkor is, amikor látnia kell. Ennek a nevelési rendszernek buzgó és hivatott vezetője volt Berta néni. Maga Sárkány is, ha megjelent övéi között, a sárcipőivel együtt letette az előszobában emberi indulatait, gyöngeségeit, sőt még élettapasztalatait is. Neki, az élesszemü és sokat látott férfinak otthon még sohasem jutott eszébe, hogy a húszesztendős leánynak olyan gondolatai és vágyai is lehetnének, amelyek kívül

esnek a nevelési rendszerébe osztott ismeretkörnek. Ezért is lepte meg olyan váratlanul a nővé lett gyermek szenvedélyes fellángolása.

Most tehát egyszerre titokzatosnak és idegenszerünek találta Hajnalkát. Olvasni akart az arcán, de nem tudott. Az arcán a határtalan gyöngédség és odaadás kifejezése áradozott; máskor oly szelíd szeméből egy tüzes kérdés és könyörgés lobogott feléje; a leány egész lénye csupa lappangó, türelmetlen és ugrásra kész várakozás volt, amelynek egy intés kell csak, egy biztató pillantás, hogy Sárkány lábai elé vagy karjaiba vesse magát.

Estebéd után kiültek a ház elé holdat nézni. A délutáni szellő széllé növekedett és megzúgatta a fákat. Berta néni, aki minden szívóssága mellett is oly törékeny volt, mint a megrepedt pohár, egy nagy kendőt borított Hajnalka vállára, de maga óvatosan visszament a házba. A fiatalok magukra maradtak.

— Mire gondol? — kérdezte jó idő múlva Sárkány.

— Semmire, — azaz mindenre! — válaszolt halkan a leány.

Sárkány egyszerre a kezében érezte Hajnalka forró kis kezét. Nem tudta, hogy ő kereste-e meg a leány kendője alatt, vagy az maga nyújtotta oda neki.

— Tudja, Hajnal, hogy sajnálom magát? Öreg férjet kap!

A leány elmosolyodott és hízelegve Sárkány vállához dörgölte az arcát. Sárkány maga is nevetett. Nem beszélt őszintén. Ha húszesztendővel idősebb volt is a menyasszonyánál, azért még nem volt oka és alkalma, hogy idős embernek higyje magát. Amivel neki indult az élet útjának, azt még mind magával hordta, útközben nem veszített el semmit a podgyászából, csak gazdagodott.

Majd abbahagyta a nevetést és egyszerre nagyon komoly hangon beszélt a leányhoz.

— Amit most mondok, Hajnalka, az nem tréfa. Azt akarom, hogy légy tisztában a jövőddel. A házasság két ember szerződése az életre. Elmondom, hogy mit nyújthatok neked és elmondom,

hogy mit várok tőled. Figyelsz a szavamra?

— Figyelek, — szólt komolyan a leány.

— Nem szeretném, ha azt hinnéd, hogy az életed mellettem merő boldogság lesz. Azt akarom, hogy láss világosan. Értsed meg idejekorán, hogy el kell készülnöd a lemondásra, a hétköznapi gondok elviselésére, untató, ha nem is súlyos kötelességek teljesítésére. Magam nem fogok már megváltozni. Ha ellentétek merülnek föl közöttünk, akkor neked kell hozzám alkalmazkodnod. Én nem fiatalodhatom hozzád; neked kell hozzám öregedned Én nem fogok házat vinni. Nem szeretem az úgynevezett divathölgyeket és nem akarom, hogy a nőm szerepet vigyen a társaságban. Ha fölveszed a Sárkány Józsefné nevét, lemondasz a magad egyéniségéről. Te a feleségem vagy, azonkívül semmi. Én az urad vagyok, de azonkívül egyéb is vagyok. Az életem útja ki van jelölve, arról nem térek le egy lépésnyire sem, a te kedvedért sem, édesem. Sokkal többet várok tőled, mint amennyit nyújthatok; ez nyilván igazságtalanság, de csak addig, amíg önként alá nem veted

magadat neki. És végül még egyet! Én nem vagyok féltékeny természetü ember. Vétenék mind a kettőnk ellen, ha el tudnám képzelni, hogy te valaha okot adhatnál nekem a féltékenységre. Most nincs is szó a féltékenységről. Bizonyos dolgokban azonban nagyon büszke, vagy ha úgy tetszik, hiu vagyok. A nőnek, aki az én nevemet viseli, királyi trónuson kell ülnie a férfiak feje fölött. Oly magasságban, ahová nem férkőzhetik egyetlen tiszteletlen gondolat sem. Neked soha, érts meg jól! soha sem szabad leszállanod a magasságodból; tréfából sem; álarcosan sem; a nevednek, Sárkány Józsefné nevének, oly tisztán és kevélyen kell ragyognia, mint a drágakőnek. Megértettél?

— Megértettem! — válaszolt szilárd hangon Hajnalka. — Királyné leszek minden férfi számára; cseléded csak neked. Es tudod, hogy minő boldogságról álmodom esztendők óta? Ha elvihetnél egy puszta helyre, ahol nem látnék senkit és semmit, csak téged . . .

A felindulás elfojtotta a szavát. Elkezdett sirni. Sárkány meghatottan hozzáhajolt,

hogy megcsókolja a szemét. A szeme helyett azonban a leány kinálkozó száját érte. Egy izzó, hosszu és szomjas csók zárta le ajakát, sok éves titkos leányálmok megvalósulása. Ezzel a csókkal Sárkány egyszerre megtalálta az átmenetet a családfő szerepéből a szerelmesébe.

Két éve mult, hogy Sárkány megházasodott. A házasok Budapesten laktak, Sárkány régi szállásán. A legénytanya fölött megüresedett egy másodemeleti lakás, azt kibérelték és csigalépcsővel összekötötték az első emelettel. Ott fenn volt a fiatal asszony lakása. Sárkány maga rendezte be, könnyed bútorokkal, derült színekben. A szokatlan beosztás első naptól kezdve kellemesnek és célszerűnek bizonyult. Az első emeleten minden a régiben maradhatott. Sárkány ott dolgozhatott az ő megszokott bútorai és kedves könyvei közepett. Munkaközben is állandóan ott tudta a feje fölött a virágos és ragyogó asszonyfészket, mint a hívő mohamedán a maga paradicsomát, küzdelmeinek és gondjainak bérét. Még

szimbolumnak is kedves volt. Ha beleúnt és belefáradt a munkájába, egy ötméteres csigalépcsőt kellett csak megmásznia, hogy egy más, szebb és boldogabb otthonban találja magát. A fakó goblin-falak, a komor és tömör tölgyfabútorok kerete után selyemkárpitok, csipkefüggönyök és aranyos rokokó-bútorok között találta magát. A sok száraz, kellemetlen és nagyképü férfit, akivel odalenn kötelességszerűen érintkeznie kellett, elfeledtette vele odafenn a mosolygó, szelid és szerelmes asszony.

Sárkány másfél esztendő óta megint országgyülési képviselő volt. Egyik határszéli kerület tüntette ki a bizalmával, amely bizalom ellenértékét bankjegyek alakjában kellett a lelkes vidéki pártvezetők tenyerébe leolvasnia. Maga a vásár cinikus ténye nem is bántotta annyira, mint az a körülmény, hogy ráadásul még meg is kellett szorítania az alkuszok kezét. A bukott ellenjelöltje, aki őt emberkereskedőnek nevezte, maga nem adott készpénzt a választóinak, hanem e helyett földosztást igért a fiataloknak és állami nyugdíjat az öreg parasztoknak; ő

nem készpénzzel, hanem hamis bankóval igyekezett vesztegetni.

Hogy Sárkány ilyen körülmények között mégis mandátum után törekedett, annak megvolt a maga különös oka. Nem voltak úgynevezett politikai ambiciói, de voltak tervei. A munkája, amelyet bizalmasai félig tréfásan „a nagy munkának“ szoktak nevezni, papiron immár elkészült. Hogy valóvá váljon, ki kellett vele lépnie a fórumra. Mi volt Sárkány „nagy munkája“? Kidolgozott egy tervet, amelynek ötlete évtizedek óta ott kisértett az ország köztudatában, elérhetetlen délibábként, amelyről sokat beszéltek és amelyet jóformán elkoptattak, mielőtt még komolyan foglalkoztak volna vele: kidolgozta az Alföld öntöző csatornarendszerének tervét.

Sárkány mint mérnök, szakmájának legjelesebbjei közé tartozott, akik tudásukkal a nagy alkotók fantáziáját egyesitik. Mialatt politikai barátai meddő és sivár szóharcokat vivtak a hatalomért, azalatt ő fanatikus szorgalommal, minden akadályt letörő szivóssággal és egyre fokozódó szenvedélylyel mélyedt bele óriás munkájába. A hónapok

és esztendők, amelyeket az Alföldön utazva és íróasztala mellett ülve eltöltött, már megjutalmazták a fáradozásáért, mert megismertették vele a legnagyobb élvezetet, amely halandó embernek adatott: az alkotás élvezetét. A terv végül elkészült minden aprólékos részletével együtt és Sárkány tudta, hogy az idő, amely az első kapavágásig el fog mulni, ránézve a nagy megpróbáltatások ideje lesz. Eddigelé számokkal kellett csak harcolnia, azok pedig hatalmas, de becsületes ellenfelek; a jövőben emberekkel lesz dolga, hozzá még politikusokkal. Ő százszor átvizsgálta munkáját és föltette volna rá életét, hogy az minden aprólékos részletében megdönthetetlen. Rendületlenül hitt a messzire menő következtetésekben is, amelyeket tételeiből levont. Ha megvalósul a terve, akkor megváltozik az egész ország arculatja. Néhány százmilliónyi beruházás több milliárddal fogja gazdagítani a nemzet vagyonát.

Politikai körökben nem igen gyújtott az ötlet. A gondolatot nem lehetett a napi politika javára kamatoztatni és azért közömbösen is hagyta a napi politikusokat. Néme-

lyek titokban sznobnak nevezték Sárkányt és valósággal mulatságosnak találták, hogy minden képviselőházi fölszólalása alkalmából, okkal vagy ok nélkül, mindig csak rátér a maga rögeszméjére. Mások, akiket beavatott terveinek részleteibe, megcsodálták a munka merészségét és mélységét, de tiszteletreméltó különcködésnél egyebet ők sem láttak benne. A terv szép, de most nem időszerü. Sárkány pedig nagyeszü ember, de nem gyakorlati politikus. A politizáló tömeg tisztelgett a zászlaja előtt, de senki sem szegődött a szolgálatába. Hogy nem talált szövetségesekre, abba még csak belenyugodhatott Sárkány; nagyobb baj volt rá nézve, hogy ellenségekre sem talált. Pedig neki most harc és háboru kellett volna. Harc nélkül nincs diadal. A gyülölettel meg lehet verekedni, de a jóakaró közömbösség ellen nem kovácsoltak még fegyvert. Ez a nyúlós, puha és szivós jóakarat úgy megbénította, mint a kényszerzubbony. Az általános közömbösség körülvette és azzal fenyegette, hogy magába szivja, eltemeti és gyepet növeszt fölötte.

Sárkány azonban nem volt az az ember,

aki könnyü szerrel meghátrál. Miután nem talált rést a fellegváron, a külső védőművekre vetette magát, a vidékre. Az emberevő vadak közt prédikáló hittérítő elszánt makacsságával látott neki az érdekelt vidékek meghóditásának. Minden lehetséges alkalommal megjelent a kis városokban és falvakban, hogy híveket toborozzon terveinek. Népszerü röpiratokkal és ujságcikkekkel árasztotta el a vidéket és előadásokat tartott a polgároknak. A vendéglőkben, a parasztházakban és a vasúti kocsikban néhanapján órákat is áldozott egy-egy csökönyös és gyakran jelentéktelen ember megtérítésére. Most már kezdett is ráhallgatni az érdekelt vidékek közönsége. Jelentkeztek lelkes hívei. Részben szerepelni vágyó, fontoskodó vidékiek, részben pedig jóhiszemü fanatikusok, akiket nem annyira az érveivel, mint inkább személyes föllépésének varázsával ejtett rabul. És támadtak ellenségei is, főleg a képviselők és kerületi pártvezérek közt. Ezek tapintatlanságnak tartották, hogy Sárkány a gyakori utazásaival és szónoklataival fölzaklatja a kerületeiket. De ők nem bocsátkoztak vele döntő harcba, hanem megelé-

gedtek annak megállapításával, hogy Sárkány terve nem is új, mivel ők maguk is (miként régebben elmondott beszédeikből és megírt cikkekből bizonyítható) már évekkel ezelőtt sürgették az öntöző csatornarendszer létesítését.

Ha igaz, hogy a megszokás elkoptatja a boldogságot, akkor Sárkány mesterileg rendezte be házaséletét. Az ő életmódja nem törülte le boldogságukról a titokzatosság és újdonság ingerlő zománcát, amelyről olyan sokat elmélkednek a házasság bölcselői. Ők nem éltek közösségben. Sárkány továbbra is magának élt, illetőleg az istennek, aki a lelkében lakozott. Házasember csak a pihenés napjaiban volt. Az asszony gyöngédsége volt fáradozásának bére és ez a gondolat tartalmassá és esztétikailag széppé tette életét. Ha távol volt a fővárostól, vagy ha otthon elmerült a munkájába, akkor Hajnal megszünt nőnek lenni és tiszteletet parancsoló, hideg szentképpé változott át, híven az ura madonna-elméletéhez. Hogy a szentképnek édes az ajka és forró a vére, az a férj

kizárólagos boldog titka. Hajnal hasonlatos volt egy selyembe kötött imádságos könyvhöz, melynek lapjai között lángoló szerelmi dalok rejtőznek.

Sárkány számítása helyességének egyik természetes föltétele az volt, hogy Hajnal állandóan az ura fejével fog gondolkozni. Az asszony azonban túlsokat volt magában és ekkor úgy látszott, mintha meg akarná próbálni az önálló gondolkozást. És amint ezt megkisérelte, hamar finom és szürke ködfátyolok kezdtek ifju boldogságának verőfényes paradicsomára aláereszkedni.

Szerelmes gyermek-logikájával úgy rendezte be életét, hogy ezentúl már csak az urának és az ura által fog élni. Ha mellette volt a hatalmas párja, akkor tündöklött és lángolt a boldogságtól. Ha azonban távol járt tőle, akkor szakadatlan várakozás volt az élete. Ilyenkor szürkén és közömbösen járt-kelt a lakásban. Legszívesebben még a Sárkány dolgozószobájában időzött, hová a csigalépcsőn lelopta magát. Magába szívta a dolgozószoba bőr- és dohányillatát és ha már megmámorosodott a vágytól, akkor lebámult az ablakon, hogy nem ismeri-e meg

valamelyik bérkocsi bakján a Sárkány sárga utibőröndjét.

S ha aztán hirtelen megjött az, akit oly epedve vártak, néhanapján keserves csalódás érte az asszonyt. A hazatérőnek feje teli volt újabb gondokkal és tervekkel, a szíve harcias dühvel. Megesett az is, hogy az első üdvözlés után bezárkózott a dolgozó szobájába és sietve újabb fegyvereket kovácsolt a holnapi csatára. Hajnalka ilyenkor gyakran a lépcső ajtaja mögül hallgatta az alant döngő lépteket és igazságtalannak találta, hogy az ura most még távolabb van tőle.

Egyszer-másszor föltette magában, hogy — mint mondani szokás — föl fog emelkedni az urához. Meg fogja ismerni a Sárkány munkáját, osztozni fog a gondjaiban és küzdelmeiben, részese lesz a diadalainak. Az ura távollétében végig is olvasott néhányat a cikkek és röpiratok közül, amelyek íróasztalát elborították. Az olvasmány azonban rettenetesen száraz és fárasztó volt; Hajnalka alig értett belőle valamit. Elkeseredetten dobta el az írásokat... Nem, nem, — mindez nem ér fabatkát sem! Csak egy

komoly dolog van a világon, az fontosabb minden bölcseségnél és hatalomnál, az maga az élet: a szerelem!

Azzal beszaladt a maga kis szalonjába, leült a zongorához és játszani kezdett. Ő tulajdonképpen semmihez sem értett alaposan, a zongorajátékhoz sem. De az egész lénye csupa dallam és összhang volt és cigányos készségével rapszodikus rögtönzések alakjában ki tudta fejezni pillanatnyi kedélyhullámzásait. Ezt a művészetét nem igen fitogtatta mások előtt és Sárkány is csak véletlen folytán ismerte meg. Akkor történt, amikor egyszer későn este útról érkezett. Az asszony éppen a zongorájánál ült és nem is hallotta a kapu alatt megálló kocsit. Sárkány lerakodott az emeleten és felosont a csigalépcsőn. Az ebédlő ajtajában megállott és növekedő csodálkozással hallgatta Hajnalka zenéjét, amely telt akkordokban áradt ki a homálybaborult szalon ajtaján. Idegenszerü és fantasztikus zene volt. A remegő vágy, a lángoló odaadás és a titkon könyező gyász fegyelmezetlen, de megkapóan szép hangzavara. Valami bájos és megható ügyefogyottság nyilatkozott meg a technikájában.

A különös zene meglepte és szinte elszomorította Sárkányt.

— Mi bajod, Hajnalka? — kérdezte a szobába lépve.

Az asszony a karjaiba vetette magát, remegve és könyezve.

— Mi bajod? — kérdezte Sárkány másodszor is.

Óh, mintha azt szavakban el lehetne mondani! Muzsikálva igen, de beszélve nem lehet. Az az ő nagy baja, hogy nem érzi magát boldognak azon a helyen, a Sárkány karjai között, amelyet ezer leány és ugyanannyi asszony írigyel tőle. A legfenségesebb férfi szerelme nem teszi boldoggá őt, a szegény árvaleányt. Az asszony minden gondolata csupa szerelem, minden lehellete csupa odaadás, de boldogság nincs a szívében. És az is fokozza szenvedését, hogy minderről nem tud beszélni az urának. Pedig milyen megkönnyebbülésére volna, ha a lába elé vethetné magát és segítségül hívhatná őt önmaga ellen. De nem mer erről beszélni. Semmiről sem mer beszélni, ami titkon a szívében él.

Abban az időben történt, hogy Sár-

kányék, akik alig jártak társaságba, egy jó barátnőre tettek szert. Egy Fáber báróné nevü fiatal asszony volt, Farkasicsnak — Sárkány legénykori barátjának — nővére. A margitszigeti hajón összehozta őket a véletlen és Farkasics megismertette őket egymással.

Fáber bárót senki sem ismerte és senki sem érdeklődött utána, az asszony azonban érdekes és fölötte eredeti egyéniség volt. Igen magas, angolos alakja volt, szép szőke haja és acélkék, kissé kemény tekintetü szeme. Egész lénye az egyenesség, az őszinteség, a józanság és a tisztaság benyomását tette. Látszott rajta, hogy első és egyetlen szépitőszere a hidegviz, amelynek segitségével a nőiesség titokzatos és érzékies varázsát is sikerült magáról lemosnia. Nagyon egyszerüen, kissé fiúsan, de kitünő izléssel öltözködött.

Farkasics, mikor másnap meglátogatta Sárkányékat, bőséges és őszinte fölvilágositással szolgált nekik a nővére felől.

— Az én Katica nővérem nagyon jeles nő, de azt hiszem, hogy egy kicsit hóbortos . . . Már kisleány korában is oly bátor

és önálló gondolkozásu volt, hogy mi fiúk sohasem mertünk belekötni ... Gyermekkora óta valami olthatatlan tudásvágy gyötri és azóta többet tanult, olvasott és látott, mint tíz férfi együttvéve ... Mint fiatal leány ki tudta erőszakolni, hogy külföldi egyetemekre küldjék. A szüleim egy szegény vén nagynénét küldtek vele, de azt hamarosan hazaexpediálta megint, mivel nem tudott vele megférni. Azóta valóságos legényéletet él. Rosszat sohasem hallottam róla; ha hallottam volna, bizony megmondanám ... Én úgy képzelem, hogy ő neki egyáltalában nincs is tehetsége emberi ostobaságok elkövetéséhez. Mikor árvaságra jutott, Angliába tette át a lakóhelyét. Azt mondta, hogy csak ott van emberi sorsa a nőnek. Úgy tudom, hogy Londonban kitünő poziciója volt a társaságban; előkelő házakban is szívesen látták ... Később — nem tudom miért — Münchenbe ment. Úgy emlékszem, hogy ott müipari tanulmányokkal foglalkozott. Akkoriban azzal lepett meg minket, hogy férjhez ment Fáber báróhoz. A báróról csak annyit tudok, hogy egy jó műtörténelmi könyvet írt ... A házas együttlétük

kerek huszonnégy óráig tartott. Másnap már szétváltak; ők tudják, hogy miért... Néhány hónap óta Budapesten lakik ő méltósága. Hogy miért jött ide, arról sejtelmem sincs. Én csak annyit látok, hogy itt is szeretik és becsülik. Ő tényleg olyan életet él, mint egy jóízlésü és tiszta erkölcsü gárszon. Sokat jár színházakba, szereti a zenét, keresi az okos emberek társaságát, mindenről külön véleményt alkot magának, vitatkozik, polemizál, közbe pedig falja a könyveket és folyóiratokat. Ezek után jó lesz, ha megjegyzem, hogy Katica nem ám valami feminista apostol. Ő egyáltalában nem általánosítja és nem azonosítja magát senkivel, hanem magában és magának él. Hozzátehetem még, hogy rosszat soha nem mond senkiről, még a rokonairól sem, és hogy egészben véve igen jószívü teremtés mindaddig, míg pénzt nem kérnek tőle. Mert a vagyonával ugyancsak jól gazdálkodik . . . Láthatják mindezekből, hogy kedves nővérem az én tökéletes ellentétem. Azt hiszem, hogy a természet valahogyan el is cserélte a kettőnknek kijáró lelkiadományokat. Ha bennem annyi tudás, erő és

kötelességérzet volna, mint Katicában, akkor alkalmasint meg sem állanék a miniszterelnökségig. Ha meg Katicában annyi művészi érzék, képzelő tehetség és — mondjuk: hiúság volna, mint bennem, akkor elbolondítaná az egész hímnemü Budapestet . . . Mind a ketten tökéletesek lehetnénk a magunk szakmájában. Így csak szegény különcök vagyunk mind a ketten . . .

Sárkányék hamarosan meggyőződhettek róla, hogy Farkasics egészben igazat beszélt. Akkor is, amikor azt mondotta, hogy a nővérének kifogástalan a híre. Szivesen fogadták tehát Katica bárónét, amikor az egynap minden teketória nélkül, angol utcai ruhában, beállított hozzájuk és egy csésze teát kért. Hamarosan aztán bizalmasabb viszony is fejlődött közöttük. A báróné valami (nála egyébként egészen szokatlan) anyáskodó gyöngédséget mutatott Hajnalka iránt, aki pedig csak öt-hat esztendővel volt nála fiatalabb. Sárkánynyal szemben meleg barátságot és becsülést érzett. A lelki erő és épség, amely rokona volt az ő tulajdon lelki mivoltának, vonzotta és érdekelte; megszerette Sárkányban az embert, nem a férfit.

Egy este, amikor elsőízben vacsorázott Sárkányéknál, a báróné ráterelte a szót a csatornázási tervre. Valahol olvasott már egyetmást és most többet is akart hallani a dologról. Sárkány rögtön belekapott a kedves témájába. Amit százszor elmondott már keményfejü és higvelejü embereknek is, azt most újból elmagyarázta ennek az értelmes asszonynak. A bárónė jó ideig figyelmesen hallgatta az előadást, aztán kérdésekkel és ellenvetésekkel kezdte ostromolni Sárkányt. A kérdései fölötte józanok voltak, az ellenvetései pedig meggyőzhették Sárkányt, hogy az asszonynak tiszta fogalmai vannak a földrajzi fizika és a geológia alapelveiről. Ilyen hallgató figyelme sugalló erővel hat minden mesterre. Sárkány is belemelegedett a vitába. Egész halmaz mappát és tervrajzot hordott elő és végigkalauzolta az asszonyt az igéret földjén, amely egyenlőre csak az ő alkotó fantáziájában volt meg. És Katica nyomon tudta követni. Kiváncsian, növekedő érdeklődéssel, később lelkesedve, végül már szinte mámorosan hallgatta. Így beszélni, gondolatokat ennyi szobrászati erővel megérzéki-

teni, ő még sohasem hallott. Ilyen férfit, aki új Atlaszként egy egész meg nem született világot akar a vállára emelni, ő még sohasem látott. A bárónő mozdulatlanul és némán támaszkodott a kandallónak és tágranyitott szemekkel nézte Sárkányt. Amikor véget ért az előadás, halk hangon ennyit mondott csak: Köszönöm!

Majd az órát nézte és megrémült.

— Teremtő Istenem, — lehetséges ez? Két órával múlt éjfél!

Aztán Hajnalkára néztek és összemosolyodtak. A fiatal asszony befészkelte magát egy nagy karosszékbe és ott édesdeden elaludt. A finom gyermek-profiljával, a piros, telt ajkai körül kicsillogó fehér egérfogaival, a gömbölyü tagjaira simuló fehér ruhájával olyan volt, mint egy kecses kis rokokóbaba. Nem tehetett róla, de ha számokat és törvénycikkeket hallott emliteni, akkor rögtön elzsibbadt minden tagja, a szép szeme pedig leragadt. S mialatt az álommal küzködött és a férje érces hangját hallotta, mindig csak ez járt a fejében: Milyen szép volna, ha most eldobná az irásait és azt mondaná: Szeretlek, Hajnal!

Sárkány lefekvés előtt szokása szerint megcsókolta Hajnalkát. A fiatal asszony ekkor a vállára tette két kezét és sokáig a szemébe nézett. Az arckifejezése végtelenül fájdalmas volt. Mintha egy végső pillantással örökre búcsút akarna mondani az urának és mindennek, ami szép és boldogító volt életében.

— Mi bajod? — kérdezte Sárkány, inkább csodálkozó, mint ijedt hangon.

— Magát sajnálom! — válaszolt halkan az asszony.

— És mi sajnálni valót talál rajtam? — kérdezte Sárkány, miközben tréfásan utánozta Hajnalka komor hanghordozását.

— Azt, hogy én vagyok a felesége.

— Hogy sajnálatra méltó vagyok-e ezért, annak a megitélését bátran rámbízhatnád!

— Nem, nem, — én nem vagyok magához méltó! Kicsi, jelentéktelen, együgyü teremtés vagyok! Most már belátom!

Ezt igen elszántan mondotta.

Sárkány bizonyára leszidta volna az asszonyt, ha részvéttel nem töltötte volna el a fájdalom, amelyet szavaiból kiérzett.

A kis csacsi egy haszontalanságért szenvedett, de igazán szenvedett. Ezt nem lehet megengedni. A karjaiba vette tehát, hogy megnyugtassa, mint a kísérteteket látó gyermeket.

— Te magad se tudod, hogy mi bajod, kisbaba, de én tudom és megmondom neked. El vagy keseredve, mert szégyelled magadat, hogy az imént elaludtál, miközben én fecsegtem. Pedig megsúghatom neked, hogy soha még jobbkor nem aludtál! Látod, mialatt én a bárónéval vitatkoztam, egy kedves és könnyü gondolat szökkent át a lelkemen, mint nyúl a dülőúton. Azt mondtam magamban: Jaj de jó, hogy az éber asszony el fog menni és a kis álmos velem marad! Az éber asszonynyal elvonul a munka, a nagyravágyás és a harc minden gondolata és gondja. Az alvóval itt marad a szépség, a boldogság és a béke minden áldása.

Hajnal félbeszakította az urát. Minden logikus átmenet nélkül azt mondotta:

— Katica? Óh, ő méltó volna magához!

Ez az idétlen megjegyzése némileg méregbe hozta Sárkányt.

— Mért nem akarsz megérteni? Katica

nekem nem asszony, csak ember. Egy elég elmés és meglehetősen művelt ember, akivel szivesen vitatkozom, de nem olyan szivesen, mint bármely képzett kultúrmérnökkel. Az ilyen nő, aki a két nem között áll, tulajdonképpen nagyon is tökéletlen teremtés. A férfiak dolgában csak műkedvelő, a nők dolgában pedig kontár. Te benned semmi férfias vonás nincs, éppen azért mindenható vagy a nőiességedben. Tudod, mi vagy nekem? Egy boldog oázis az élet sivatagában. A te árnyas pálmafáid alá nem hatol el a vadállatok üvöltése, a pusztai viharok zúgása és a bolyongó karavánok segélykiáltása.

Hajnal némileg már megnyugodott.

— Én olyan együgyü vagyok! — mondotta sóhajtva és álmosan.

— A nő bölcsessége a szerelme és te a világon a legbölcsebb nő vagy! — szólott Sárkány nevetve. — Ezzel a bájos bölcsességgel nem fér össze a világi tudomány és én bizony örülök, hogy nem tartozol a Katicák fajához. Ha nem volnál a feleségem, akkor is százszor jobban tetszenél nekem a bárónénál. Elhiszed?

Hajnalka az ura vállára hajtotta a fejét.

— Óh igen, én tetszem magának. Tudom. De — —

— De — —?

— Bocsásson meg, de olykor jobban szeretném, ha nem tetszeném magának annyira ... Vagy legalább nem úgy ... Mert azonkívül semmi sem marad a számomra ...

Talán más valamit akart mondani, vagy másképpen akarta mondani ... Bizonyos, hogy ezzel a kijelentésével érzékenyen megbántotta Sárkányban a férfit. Sárkányon egy percre az a megalázó szégyenérzés vett erőt, amelyet a bortól mámoros ember érezhet, ha váratlanul józan emberek társaságába jut. Fölemelkedett és halkan mondotta:

— Te fáradt és rosszkedvü vagy és én nem is zaklatlak tovább. Aludd ki magadat!

Azzal a maga szobájába vonult. Az ajtóból még láthatta Hajnalkát, aki szomorúan és ijedten nézett utána.

Reggel arra ébredt, hogy valaki a kezét csókolja. Az asszony ott térdepelt az ágya előtt. Nem beszélt semmit, de maga volt a megbánás és a bocsánatkérés. Most már

mindent belátott és mindent megértett. Gyűlölte önmagát, hogy minden érthető ok nélkül keserűséget okozott az urának és csodálta, sajnálta és imádta Sárkányt, aki olyan nagylelkűen viselkedik vele szemben. Erősen megfogadta magában, hogy a jövőben „okosabb“ lesz . . .

Ezzel végleg rendbejött volna a dolog, ha közbe nem jön *valami.* Odafenn, a fellegbe borult hegytetőn megmozdult a porhanyóssá lett hó és odalenn a völgyben rettegés fogta el Sárkányt, hogy a mennydörögve közeledő lavina eltemeti ifju vetéseit . . .

Katica báróné jóideig nem mutatta magát a házukban. Sárkány tulajdonképpen nem nagyon nélkülözte, de midőn hetek multán véletlenül összetalálkozott vele a képviselőház folyosóján, mégis udvarias szemrehányásokat tett neki.

— Mért nem látjuk mostanában soha?

— Nagyon el voltam foglalva, — válaszolt kitérően az asszony.

Hűvös, száraz hangon, közömbös arccal mondotta.

Sárkány meglepetten nézett a szemébe.

— Történt valami? — kérdezte csodálkozva.

— Semmi! Mi történhetett volna? Az ember nem ér rá mindenre . . .

Az elnöki csengetyü megszólalt; Sárkány meghajtotta magát és az ülésterembe akart menni. Ekkor azonban utánaszólt a báróné.

— Sárkány!

— Parancsol?

— Én most különös helyzetben vagyok. Más nő alkalmasint könnyü szerrel el tudna benne igazodni, de én, aki oly kevéssé vagyok nő, szörnyen ügyetl(nnek érzem magamat.. Bevallom magának, hogy tényleg történt valami. P otomság az egész és bosszant, hogy ilyen semmiség befolyással bírhat a kettőnk barátságára.

— Mi történt?

— Az, hogy kétszer is voltam Hajnalkánál, de egyszer sem fogadott el. Pedig tudom, hogy otthon volt. Másodízben akkor utasított csak el, amikor a cseléd már bevitte a névjegyemet . . . Én nem tudom, hogy mit jelent ez és talán nem is érdemes, hogy kutassam. Nem mondtam volna el, de nagyon bántana, ha ön szeszélyesnek,

vagy a szó zsúros értelmében vett büszke asszonynak tartana . . .

Sárkány arca rézvörös lett.

— Ez lehetetlen! Valami félreértés lesz! — mormogta.

— Valószinüleg! Bizonyára! De ha nem is az, akkor sincs jogom neheztelni. Éppen nekem nincs! Magam féltékenyen őrködöm a függetlenségem fölött és egész életem folytonos tiltakozás a társadalmi rabság minden fajtája ellen . . . Volt rá eset, hogy végleg szakítottam valamelyik jó barátnőmmel, csak azért, mivel az elvei vagy életszokásai nem voltak inyemre valók. Én tehát föltétlenül tisztelem mások önrendelkezési jogát is. Legfölebb csak sajnálkoznom szabad, hogy nem láthatom többet Hajnalkát, mert igazán szeretem a bájos gyermeket.

— Biztos vagyok benne, hogy véletlen félreértés! — erősködött Sárkány. — De tisztázni fogjuk a dolgot . . .

— Nem vagyok sem érzékeny, sem kevély, — mondotta a bárónė, — és szeretném, ha tisztázni lehetne a dolgot.

Ebédnél Sárkány mintegy véletlenül szóba hozta a bárónét.

— Nem járt itt mostanában Katica?

— Nem! — mondotta Hajnalka nyugodtan.

— Névjegyet se küldött?

— Nem! — ismételte az asszony.

De ezúttal már a tányérjára sülyedt a tekintete. Feketekávéig egy szót sem beszéltek. Sárkány aztán szivarozva a kandalló mellé ült és Hajnalka szokása szerint hozzátelepedett.

— Mondjad csak, — szólalt meg halk hangon Sárkány, — mióta szoktál te hazudni?

Az asszony arca halotthalvány lett, a következő pillanatban meg vérpiros. A kezeit tördelte és oly szemrehányó félelemmel nézett az urára, mintha az halálos csapást mért volna rá. Sárkány megsajnálta és a karjaiba vonta.

— Gyere ide, Hajnal és beszéljünk nyugodtan, jó barátokhoz illően. Azt mondtam, hogy hazudtál. A kifejezés erős, de nem igazságtalan. Igazam van?

Hajnalka az ura vállához szorította az arcát és alig észrevehetően bólintott a fejével. Igen, ő hazudott! — Amikor pedig a

haján érezte Sárkány simogató kezét, minden makacsság és keserűség, amely megkeményítette a lelkét, bánatos szerelemmé olvadott föl. Most még csak az kellene neki, hogy Sárkány megcsókolja a nyakát, ott a füle alatt, akkor mindjárt könyezni kezd, az ura lába elé veti magát és töredelmesen bocsánatot kér minden bűneért, azért is, amelyet soha sem követett el életében.

Sárkány azonban nem csókolta meg. Az értelmére kívánt hatni és nem az érzékeire. Egy tisztátalan rém tolakodott be a házasságuk szentélyébe; amíg azt ki nem űzte, addig nem érintheti ajkával az asszonyt, ha nem akar a paráznaság bűnébe esni.

— Figyelj ide, Hajnal! Az egész asszonyháboru jelentéktelen és gyermekes dolog. Az sem érint, hogy kedveled-e a bárónét, vagy féltékeny vagy-e rá... (Hajnalka e szavaknál úgy elkezdett vergődni az ura karjai között, mint a megfogott madár.) Most nem a báronéról, hanem a mi jövendő életünkről van szó. Aggaszt és szomorít, hogy oly kevéssé ismersz engem és hogy magad is titkolózol előttem. Én ma beszéltem a bárónéval...

Hajnalka eddig bánatos gyönyörűséggel hallgatta az urát, mint a beteg gyermek az ünnepi harangzúgást. Nem is igen törődött azzal, hogy mit mond, de jól esett neki, hogy korholó hangon szól hozzá. Jól esett neki, hogy megalázkodhatik és meghunyászkodhatik a hatalmas párja előtt és talán az ellen se lett volna komoly kifogása, ha megütötte volna. Most azonban egyszerre fölriadt és kiragadta magát Sárkány karjai közül . . .

— Maga beszélt vele? Találkozott vele? Nála járt? És ő árulkodott rám?

Az egészből csak annyit értett és ez bántotta.

Sárkány meglepetten szemlélte feleségét. Az pedig se látott, se hallott.

— Hát igen! Gyűlölöm azt az asszonyt! Nem akarom többet látni, mert bosszant, megaláz! A tudományát fitogtatja és velem úgy bánik, mint egy ostoba gyermekkel. Mint egy cseléddel! Minek jár ide? Úgy se énhozzám jön! Maga pedig másutt is találkozhatik vele... Óh, én nagyon boldogtalan vagyok!

Forró könyeső mosta el a beszéd foly-

tatását. És ez kész szerencse volt, mert mérges és rút szavak torlódtak még össze Hajnalka szájában, mint felzavart denevérek a padlás ablakában. A könyei visszaadták neki nőiességét.

Sárkány némán és figyelmesen szemlélte. Nem érzett e percben haragot, de részvétet sem; inkább valami szörnyen elfogulatlan érdeklődést. Ki ez az asszony? A kecses, csillogó és ingerlő varázsfátyol, amely eddig eltakarta alakját, most meglebbent egy pillanatra . . . Sárkány eddigelé csak azt ismerte benne, ami a legfeltűnőbb és legértékesebb volt: a tulajdon tükörképét. Most meglátta magát Hajnalkát. Hajnalkát — az embert. Rettenetes valóság, amit önmagának sem mer bevallani Sárkány, hogy ez a fehérbőrü kis embertársa, akivel házas közösségben él, szellemiekben jelentéktelen, érzelmeiben pedig közönséges.

Aznap este Hajnalka meglepte urát az íróasztala mellett és ekkor valami kibékülés félét erőszakolt ki. A kezét csókolta, majd hirtelen odalopta a forró ajkát Sárkány szájához. Mialatt mámorosan lehúnyta a

szemét, nem gyanakodott már többet sem Katicára, sem az urára és igen el volt keseredve önmaga ellen. Sárkány karjai között végül megbékült önmagával is és ekkor nagyon kedves lett. Azt mondotta, hogy másnap el fog menni a bárónéhoz és nem nyugszik addig, míg el nem hozza vacsorára

Másnap este Sárkány azt kérdezte tőle, hogy volt-e a bárónénál?

— Voltam, de nem találtam otthon, — válaszolt az asszony.

Az arca elvörösödött, amikor ezt mondotta.

— Igazán ott voltam! — ismételte.

Attól tartott, hogy az ura hazugsággal gyanusítja. Pedig most igazat beszélt.

Harmadnapra megint elment és ezuttal otthon lelte a bárónét. Az igazi nő veleszületett bámulatos színjátszóképességével oly meggyőző őszinteség hangján tudta kimagyarázni a félreértést, hogy Katica szemrehányásokat tett önmagának az érzékenysége miatt és még az este eljött Sárkányékhoz vacsorára.

Amikor hárman együtt voltak, egyszerre

megváltozott megint a helyzet; kitünt, hogy Hajnal főleg azért rendezte a vacsorát, hogy megfigyelje együtt az urát a bárónéval. Az ő kétségektől zaklatott szívének bizonyosság kellett ... Sárkánynak éles ösztönei voltak és így hamarosan belelátott Hajnal kártyáiba. Izetlen és megalázó helyzetének tudata szófukarrá és félszeggé tette. A báróné is sejthetett valamit, mert félig gúnyos, félig szánakozó mosolylyal ült asztaluknál. Mindenáron azon volt, hogy kimélje a barátnőjét, azért csak hétköznapi dolgokról beszélt. Vacsora után megkérte Hajnalkát, hogy üljön zongorához és tulzott kifejezésekkel magasztalta a játékát.

Amikor elbúcsuzott, ismételten megcsókolta Sárkánynét és így szólt hozzá:

— Most jóideig nem fogjuk egymást látni, mert bennem megint a régi vándormadár bontogatja a szárnyait ...

Kettesbe maradtak. Hajnalka szembeült az urával, aki mélységes hallgatással igyekezett leplezni rossz kedvét és vakmerően így szólott hozzá:

— És az az asszony mégis szereti magát!

Sárkány vállat vont, de nem válaszolt.

— Láttam, hogyan nézte magát ... Az a tekintet mindent elárult! Hiába tagadja! Egy szó, egy pillantás kellett volna csak Sárkány részéről és újból tanuja lehetett volna ama jelenetek egyikének, amelyekben Hajnalka újabban kedvét lelte.

Az asszony láthatólag valami titkos ösztönét elégítette ki az ilyen szenvedélyes kitörésekkel. Mint támadó fél kezdte, hogy aztán — mintha csak derékon tört volna az önérzete — hirtelen megrémüljön a tulajdon vakmerőségétől és bűnbánóan porig alázkodjék az ura előtt. A bűnbánata persze szakasztott olyan indokolatlan volt, mint a fölhevülése. De talán éppen a nemes nagylelkűséggel, nagyszerű lemondással és szerelemmel telt, fülledt, puha és szines légkör kellett neki, amelyet az ilyen érzelmi viharok maguk után hagytak. Ezek a jelenetek képviselték előtte az egyéni érvényesülésnek egyetlen módját. Egész világa az ura volt; amit gondolt, érzett és tett, annak visszhangját az urától várta. Ha ki tudta zavarni nyugalmából Sárkányt, akkor boldogan érezte, hogy az törődik vele; ha meg akarta győzni az urát, hogy mindenről le tud mondani

az ő kedvéért, akkor előbb követelésekkel kellett előállania. Mindezek a hajlamok persze csak homályos ösztönök alakjában éltek a lelkében.

Sárkány viszont az érzelmeiben is logikus férfi kimondhatatlan ellenszenvével gondolt vissza az ilyenféle házi jelenetekre. Gyökeret vert benne a szomoru meggyőződés, hogy az ő szerelmes kis felesége tulajdonképpen nagyon is alsórendü lény. Az ő elmélete a nőről és a házasságról — a madonna, aki cselédje is, bajadérje is az urának — a kényelmes és alkalmazkodó feleség elmélete szemmel láthatólag csődöt vallott. Volt az asszonyban valami mind a három női tipusból, csakhogy rendesen rossz időben öltötte föl az egyiknek vagy a másiknak alakját. Ha meg akarta ölelni az ura, akkor néha egy ok nélkül hüvös és szenvedő madonnát érzett a karjai között. Ha dolgozni akart, akkor a szilaj és szerelmes bajadér nyugtalanította. Ha pedig szellemi szórakozásra lett volna szüksége, akkor az együgyü kis cseléd ült vele szemben. Hajnal időközönként szinte beszámithatatlannak látszott, mint az alvajáró. Az ura néha

kedvet érzett, hogy megragadja, felrázza. Ébredj, nézz körül, jusson eszedbe ki vagy! Nem ismerte önmagát és ennélfogva nem volt érzéke az igazság iránt. Nem tudott rendszeresen gondolkozni és érvek nem voltak rá hatással. Mint ember nem volt sem jó, sem rossz; jelleme nem volt; csak szerelmes volt. Ez az ő nagy szerelme, amely hol határtalan odaadás, hol lázongó keserűség alakjában nyilatkozott meg, pótolta nála a jóságot és a gonoszságot, a logikát és az értelmetlenséget.

Sárkány egynap az izgalomtól lobogó szemekkel lépett be a lakásába. Ebédnél szórakozott volt és szófukar, de az arca ragyogott a büszke örömtől.

— Úgylátszik, meglesz a csatornázás! — mondotta Hajnalkának.

A csigalépcső ajtajában visszafordult:

— Te mától fogva méltóságos asszony vagy!

Ezt úgy vetette oda neki, mint egy bonbont. Azzal bevonult a dolgozó szobájába és az írásai közé temetkezett.

A nevezetes napon hosszu értekezése volt Csabay gróffal, az ujonnan kinevezett miniszterrel. Ez a dúsgazdag és nagyravágyó főúr, akit a kormány főleg azért sietett magának megnyerni, hogy általa szert tehessen egyik hatalmas főrendi csoport támogatására,

kedvet és bátorságot mutatott arra, hogy megvalósítsa Sárkány tervét. A gróf a nagy Széchenyi hagyományainak legtevékenyebb, ha nem is legtehetségesebb tanítványai közé tartozott és miután élete javát mint műkedvelő, tudományos és politikai problémákkal kisérletezve töltötte, most valami komoly és nagy alkotással akarta megörökiteni a hírét. Erre igen alkalmasnak látszott a Sárkány-féle terv, amely iránt már régebben is melegen érdeklődött.

Csabay a minisztertanácsban és legfelsőbb helyen keresztül tudta vinni azt, amit akart. A minisztériumban nagy sietséggel új osztályt szerveztek, amely a nagy munka előkészítésével lett megbízva; az osztály élére Sárkány állott miniszteri tanácsosi címmel. Körülbelől előrelátható volt, hogy a munka erkölcsi sikerének oroszlánrésze Csabaynak fog zsákmányul jutni, ez a gondolat azonban nem kedvetlenítette el Sárkányt. Jobban szerette elméjének szülöttjét, mint önmagát és diadalát nem az emberek véleményében, hanem a maga alkotásaiban kereste.

A munka boldog lázában, amely Sár-

kány dolgozó szobájától elhatolt a minisztérium palotájába és onnan az Alföld tágaș rónáira, elhagyottan tengett Hajnalka. Kezdetben igen megörült a nagy változásnak, mert az ura diadalát látta benne; később azonban tudatára ébredt a maga ujabb vereségének és ez elszomorította. Hamarosan észre kellett ugyanis vennie, hogy a gondolatok nagy műhelyében, amelyben Sárkány most dolgozott, egy talpalatnyi hely se jutott az ő számára. Ő künn várakozott, mint a munkás asszonyok a vashámor ajtajában. Az ő Odysseusa útban volt a dicsőség szigete felé; kemény ököllel fogta a kormány lapátját és viaszt tömött a fülébe, hogy ne is hallja a szerelmes sziréna hangját.

A fiatal asszony kezdettől fogva valami félénk tisztelettel viselkedett a titokzatos gondolat-világ iránt, amelyben az ura élt és dolgozott és hová ő követni nem tudta. A félelme később féltékeny ellenszenvvé változott át. Olykor valóságos gyülölettel gondolt a rettenetes papir-vampirra, amely a dolgozó szobában kuporodott és kiszívta életének minden meleg boldogságát. Egyszer már arra is gondolt, hogy jó volna, ha a

papirhalmaz lángot fogna és porrá égne. Élénk fantáziájában e pillanatban már készen is állott egy gonosz kis merénylet terve, amelyben egy véletlenül eldobott, égő gyujtó szálnak jutott volna a főszerep. A kép, amelyet magának kifestett, valósággal mámorossá tette. A lobogó láng, a futkosó emberek, a kiáltozás, a rémület... Óh, ő meg tudná tenni! Ezt is, többet is, ha visszanyerhetné vele az urát!

Ebédnél egyszer mondott is valamit.

— Mi lenne, ha az a sok írás véletlenül tüzet fogna?

— Kellemetlen volna, — válaszolt Sárkány nyugodtan, — de nagyobb baj nem lenne belőle. A minisztériumban is megvan az egész anyaggyűjtemény.

Sárkány szivarra gyújtott és nem is sejtette, hogy miféle förtelmes gondolatok viaskodnak Hajnalka fehér és sima homloka mögött. A padmaly felé tekintett és összeráncolta a szemöldökét. Hajnalka már ismerte ezt az éles és mégis üres tekintetét. Tudta, hogy az ura gondolatai most már szárnyra keltek az Alföld felé. A következő pillanatban ő maga is fölemelkedik a székéről és

lemegy a dolgozóba, mint az alvajáró, kit láthatatlan erő vonz magához, hogy az asztalon fekvő nagy tervrajz fölé hajoljon, égő arccal és redőbe szedett homlokkal, megfeledkezve magáról és a világról.

Amikor magára volt az asszony, okoskodni kezdett a maga módja szerint.

— Ő azt mondja, hogy a nagy munka tíz-tizenöt esztendeig is eltart... Addig minden gondolata és érzése idegen marad hozzám... És mi lesz azután? Óh Istenem, hiszen tizenöt esztendő mulva, ha élek is, vénasszony leszek!

Azután mégis fölvette a harcot a papirszörnyeteggel. Persze a maga, együgyü fegyvereivel. Úgy tapasztalta, hogy az ura tulajdonképpen csak nyilvános helyeken és társaságban az övé, azért mind sűrűbben követelni kezdte, hogy Sárkány vezesse emberek közé. Egy-egy színházi estért vagy egy csésze teáért, amelyet közömbös arcok társaságában akart meginni, szívós, alattomos és mind a kettőjüket lealázó harcokat vívott. Sárkányt pedig mostani lelkiállapotában képtelen módon fárasztotta és untatta

minden zajos társaság. Igyekezett ezt Hajnalkával megértetni.

— Én most hadjáraton vagyok! Az agyammal és az idegeimmel harcolok; az életem és a becsületem forog kockán. Egyedül vagyok és ellenségeim a természeti erők. Minden pillanatban attól rettegek, hogy rajtam ütnek, megsemmisítenek. És te most prémierekre és zsúrokra kivánkozol, kedvesem? Az asszonynak, ha háboruban van az ura, csak egy kötelessége van: hallgatni és várni!

— Hallgatni és várni!

Egymás szemébe néztek és ugyanegyet gondoltak: milyen önző a másik!

Berta néni akkorában meglátogatta a fiatal házasokat. Azért jött, hogy felüdüljön a nagy boldogságuk láttára.

Az első villásreggeli után, amelyet közösen elköltöttek, a néni már tisztában volt a helyzettel. A hamiskás és elnéző mosoly, amelyet külön erre az alkalomra szerkesztett magának, a fájdalom és a rémület kifejezésévé torzult... Alig várta, hogy négyszemközt legyen a fiatal asszonynyal.

— Jézus Mária, Hajnalka, mi történt itt?

Az asszony természetesen sírva fakadt.

— Ha én azt tudnám! Azt hiszem, hogy már nem kellek neki... Talán megutált, mert olyan ostoba vagyok! Ő csak a munkájával törődik. Nekem nincs uram! Néha már arra is gondoltam, hogy talán nem is érvényes az eskü, amit a pap előtt tettünk és én nem is vagyok a hitestársa, csak a szeretője.

Berta néni igen szerette volna a másik félt is kihallgatni, de ehhez nem volt bátorsága. Nem is volt rá komoly szükség, mert Hajnalka panaszai is kétségtelenné tették, hogy mindennek az asszony az oka. (Ő egyébként is olyan nemzetségből eredt, ahol az asszony legszentebb kötelessége a hallgatás volt.) Sietett is alaposan megmosni Hajnal fejét.

— Nem tudod, hogy mi a bajod? Nohát majd én megmondom neked! Az a te bajod, hogy fölvet a jólét! Szegény árva leányból nagy dáma lettél, méltóságos asszony, akinek három cseléd kapkodja kezéből a munkát! Hogy az urad nem az urad, hanem a szeretőd? Hát ez miféle förtelem-beszéd? Valami szamár regényben olvashattad, vagy a barát-

nőid, a hires pesti dámák fecsegték teli a fejedet. Én volnék csak az urad, majd kikurálnálak a bajodból! Álló mars a konyhába, ki a fehérneműs kamrába! A munkától majd megjön az eszed!

A rendreutasításnak egészen más hatása volt, mint Berta néni gondolta. Hajnalka ugyanis könyek között nevetve borult a nyakába és azt mondta:

— Lelkem, Berta néni, szidjon tovább, nem is képzeli, milyen jól esik nekem ez! És hátha igaza is van!

Berta néni ebből azt következtette, hogy Hajnalka még nem annyira megrögzött, mint első pillanatban gondolta és hogy jótanácsokkal talán még segiteni is lehetne rajta. Ezek a jótanácsok hamarosan a gazdaság szövevényes labirintusába tévedtek és miután a néni a kamrák és éléstárak alapos megszemlélése után meggyőződhetett, hogy Hajnalka példás rendben tartja a házat, el is párolgott a haragja. A Berta néni jelenléte egyébként egy ideig jó befolyással volt a házasokra. A falusi levegő, amelyet magával hozott, emlékükbe idézte a multat. Néhány nap mulva aztán elutazott a néni.

Valószinüleg Berta néni befolyásának tulajdonítható az is, hogy Hajnalka az este nagyon lágy és békülékeny kedvében volt.

— Akar nekem nagy örömet szerezni? — kérdezte az urától.

— Mi az?

— Ne dolgozzon ma, hanem teázzon velem.

Már megint! Sárkány a fejét rázta.

— Nem lehet, gyermekem.

— Egyszer kivételt is tehetne... Csak egyszer! Azután sokáig nem gyötröm!

— Nem lehet! Az ember vagy dolgozik, vagy henyél...

Azzal bement a dolgozó szobájába. A munka azonban ezúttal sehogysem akart haladni. A számok összefolytak a szeme előtt, a betűk táncra kerekedtek. Tíz felé letette a tollat. — Mit is gyötröd magadat? — szólott magában. — És eszébe jutott a viruló szép asszony, aki odafenn várja.

Fölment a csigalépcsőn. Hajnalkát már a hálószobájában találta. A váratlan gyöngéd közeledés úgy hatott az asszonyra, mint valami véres sértés. Hiszen ez az, amit Berta néninek mondott: a szeretője, nem

az ura! — Haragosan szakította ki magát a karjából, undorodva hátrált előle.

— Hagyjon engem! Nem kell!

Sárkány szó nélkül ment a maga szobájába. Minden gondolatát egyetlen vállvonogatás fejezte ki. Némi megvetést érzett önmaga és az asszony iránt. Úgy érezte magát, mint egy komoly ember, aki rápazarolta idejét egy kis fehér egér idomítására. Micsoda hiábavalóság! Hát kell a fehér egeret egyáltalán idomítani? És éppen neki, akit mostanában oroszlánfejű démonok várnak csatára!

Azelőtt a munkájától Hajnalkához menekült. Most már Hajnalkától a munkájához menekült. Hidegen és látszólag nyugodtan éltek egymás mellett. Kimagyarázni valójuk nem volt. Ismerték egymásnak minden gondolatát és érzelmeit is. Azt is tudta mindegyikük a másikról, hogy az szereti a maga módja szerint. De ez a követelő, önző és minden áldozatra képtelen szerelem volt az, ami egyiküknek sem kellett.

Sárkány egyébként meg volt róla győződve, hogy a felesége nem igen tudja, hogy mit cselekszik. Az asszony talán nem is

gondolkozó ember, hanem egy husos fehér virág, amely két lábon jár és zongorázni tud. Ragyogó szemének mélyében mindent megtalálni, csak éppen a lelket nem. Sárkány, ha olykor lopva elnézte Hajnalka finom és különös metszésü profilját, valósággal babonás borzongást érzett. És valami halk és fájdalmas lelki furdalást is érzett. Azt a lelkifurdalást, amelyet egyes állatok szomoru és értelmetlen tekintetü, szép szeme okoz az embernek.

Másfél esztendő telt el, anélkül, hogy Sárkányék házában valami megváltozott volna.

Hajnalka akkoriban egy új barátnőre tett szert, akit láthatólag igen megszeretett és akivel sülve-főve együtt voltak. A jó barátnőnek Korponayné volt a neve. Vagyonos fiatal özvegy asszony volt és némi szerepet játszott a fővárosi társaságban. Csinos, kicsi, izgága és feltünő modoru asszonyság; kecsesen felületes, alapjában véve műveletlen és fecsegő, de a mellett ötletes és mulatságos. Ez az asszony csak három dolognak élt: az öltözködésnek, a paprikás pletykának és annak, amit ő mulatságnak nevezett. Déltől éjfélig úton volt, mindenhová elhurcolva a csipkés uszályát, sétahelyekre, zsúrokra, estélyekre, színházba.

Ha épkézlábu férfiember közeledett hozzá, akkor egyszerre csudálatos változás ment végbe rajta, mint a huszárparipán, ha megszólal a trombita. Ilyenkor máskép ült, máskép beszélt és máskép mosolygott. Minden eszköz jó volt neki arra, hogy magára irányítsa a férfiak figyelmét és a társalgási modora tulajdonképpen örökös kínálkozás volt. Ha valamelyik úr az értésére adta, hogy kívánatosnak találja, akkor büszke diadalérzet járta át a lelkét. Mivel azonban alapjában véve sekély és langyosvérü teremtés volt, férfiak kedveért nem követett el ostobaságokat és azért erényes hölgynek tartotta magát. A társaság is annak tartotta. Neki azonkívül az volt a híre, hogy nem sokat törődik a világ itéletével és erre nagyon büszke volt. Mivel a ruhájának kivágása egy ujjnyival mélyebb volt, mint más asszonyé, mivel szívesen mutogatta a finom bokáját és mivel nevetve hallgatta végig a legborsosabb adomákat is, hajlandó volt magát magasabbrendü, felvilágosodott asszonynak tartani.

Korponayné ismeretségük első percétől kezdve formaszerint udvarolt Hajnalkának.

Az előkelő nevü, szép és (miként ő mondta) arisztokratikus visszavonultságban élő és már ezért is érdekes Sárkányné barátsága fölötte kívánatosnak látszott a népszerü, de némileg bizonytalan helyzetü özvegyasszony számára.

Amikor Hajnal elsőízben betévedt új barátnőjének egyik zsúrjára, ott egyszerre egy új világban találta magát. Ennek a világnak hirtelen ő lett az uralkodó központja. A hölgyek el voltak ragadtatva a szépségétől, megbámulták ruhájának izléses egyszerűségét, elbájolónak találták diszkrét modorát, kitörő kacagással fogadták egy-egy tréfás megjegyzését, kényeztették, elmésnek és kedvesnek találták és amikor végül Hajnalka zongorához ült, akkor megesküdtek rá, hogy nagy tehetség. Sárkányné, aki abban a szerény hitben nevelkedett, hogy ő mindenképpen jelentéktelen teremtés, ezuttal aratta életének első sikerét. És ez a siker kimondhatatlanul jólesett neki. A társaságban egyébként egy régebbi ismerősével is találkozott: Farkasicscsal, az ura barátjával, aki azonban ujabban csak elvétve mutatkozott a házukban.

Sárkány határozott ellenszenvvel viselkedett Korponayné iránt. Mivel azonban úgy tapasztalta, hogy a felesége jól találja magát új barátnője társaságában, nem érezte magát arra jogosítottnak, hogy megzavarja Hajnalnak ezt a szerény élvezetét. Hajnal különben is, ha meg is hidegült az ura iránt, a kritika nélkül féltékeny asszonyok sorába tartozott; ő ösztönszerűen meggyűlölt minden nőt, akivel Sárkány akár csak egyszer is jóízűen elbeszélgetett; a tudat, hogy Anna — ez volt Korponayné keresztneve — semmiképpen sem „veszedelmes“ az urára nézve, még kedvesebbé tette neki a barátnőjét.

Korponayné egy nap ily szavakkal fogadta Hajnalkát.

— Te, tudod, hogy nagy hódítást csináltál? Valaki fülig szerelmes beléd. Találd el, hogy kicsoda?

Hajnalka persze nem találta el.

— Farkasics!

— Ez ostobaság, — szólt Hajnalka bosszúsan, — és nem is értem, hogy mért mondasz nekem ilyet?

Anna valóságos nevetőgörcsöt kapott,

aztán a barátnője nyakába vetette magát, hogy megbékítse a csókjaival.

— És ez téged bánt? Miféle aranyos gyerek vagy te! Én boldogtalan özvegyasszony pedig azért mondtam el, mivel azt képzeltem, hogy nagy mulatságodra lesz... Tudod-e, hogy ezer pesti asszony közül kilencszázkilencvenkilenc kiugrana örömében a bőréből, ha megfoghatná magának Farkasicsot? Mit gondolsz! Farkasics, a híres nőcsábász, a rettenetes szívdöglesztő, olyan szerelmes beléd, akár egy kis szeminárista! Ez már valami! Látod, neked bevallom, én két esztendő óta horgászok rá. Úgylátszik azonban, hogy nem vagyok a genre-ja. Mert én csak két igazi élvezetet ismerek az életben: ha Offenbach-zenét hallgathatok, vagy ha olyan ember társaságában vagyok, aki őrülten szeret... Offenbachot azonban csak akkor tudom élvezni, ha kitűnő zenekartól hallom; a szerelmet is csak akkor, ha eszes és érdekes ember beszél nekem róla. Farkasics eszes is, érdekes is. Komolyan persze nem szabad venni. Aki komolyan veszi a szerelmet, az ráfizet, előbb-utóbb csődbe is jut. A szerelemben csak a kormányozható szen-

vedély ér valamit; az, amelynek kormánykerekét mi tartjuk a kezünkben. Okos gazdasszony minden téli szezonra beszerez magának a fütőfa mellé egy új flirtet is. Ez tekintélyt ad, emeli az önbecsülésünket, kellemesen hevít, érdekessé, színessé és változatossá teszi az életünket... Tehát éljen a kormányozható szerelem!

Nem lehetett megharagudni erre az asszonyra, annyi könnyed jókedvvel siklott el a legmélyebb szakadások fölött. Az ő fejében oly egyszerűen alakult az élet. Nincs itt semmi komoly baj, csak érteni kell egy kissé az élet művészetéhez.

Itt vannak példának okáért Sárkányék. Hát nem mesébe való egy házaspár? A férj különc; egy kissé mogorva; könyvmoly; de érdekes, sikkes és gazdag ember. Korponayné félig tréfás, félig őszinte félelemmel közeledik hozzá. Azon, hogy Sárkány olykor napokig sem akarja látni a feleségét, az özvegyasszony könyezésig tud kacagni. Hát nem megfizethetetlen alak ez a Sárkány? Haragudni nem szabad rá, mert hiszen nagyúri módban tartja az asszonyt és megad neki minden szabadságot. És azon is kaca-

gott Anna, hogy olykor könyes szemmel találta Hajnalkát. Drágám, te egy aranyos kis liba vagy! Itt búsúlsz a medvéd mellett, aki téli álmát alussza a papiros-barlangjában, pedig nekem van egy páholyom a mai operett-bemutatóra és Farkasics is velünk lesz...

Hajnalka jó ideig el tudta kerülni a Farkasicscsal való találkozást. Valami véletlen aztán mégis összehozta őket Korponayné lakásán és Sárkányné ekkor némi megszégyenüléssel tapasztalta, hogy a barátnője aligha fel nem ültette, mert Farkasics ezuttal tartózkodóbban viselkedett, mint annak előtte.

A fiatal úr akkoriban tényleg belátta, hogy jobb lesz, ha kitér Hajnalka elől. Ő az asszony, az egyetlen, aki után soha sem szabad kinyújtania a kezét. Sárkánynak nyilt és tiszta egyéniségében volt valami, ami az asszonyját összes barátai nővérévé avatta. — És amikor Farkasics ezt beismerte, akkor a lelke mélyén már tisztában volt azzal is, hogy esze nélkül utána fogja magát vetni Hajnalkának... Ő ismerte önmagát és tudta, hogy a tilalomfa, amelyet

a jobbik énje állította eléje, a bűn ellenállhatatlan ingerével fogja vonzani. Az ő lelkében oly szabadon jártak az indulatok, mint mámoros bakhánsok a szent ligetben. Szeme közé nézett már valamennyinek, a legtitokzatosabbnak és a legförtelmesebbiknek is; gyűlölte is őket, de parancsolni nem tudott nekik. Olykor fölkerekedett a féktelen had egy irányban és démoni erővel vonszolta maga után a jobbik énjét, mint Orfeuszt a menádák. Őt magát is bámulatba ejtette ilyenkor rohamuknak ellenállhatatlan ereje. Most pedig már útban volt az előhad Hajnalka felé ... Hiába korholta, marasztalgatta őket; ő maga is tudta, hogy ezen az úton nincs többé megállapodás. A sereg élén vágtatott a kiváncsisága. Az ő átkozott kiváncsisága, amely szivárványos szárnyakon járt, mint a költő fantáziája és amely a tudós hideg boncolókését tartotta a karmai között. Az ő szörnyű kiváncsisága, amely a szalonokban áthatolt a női ruhaszöveteken és a tisztán csillogó szemekben, a vidáman fecsegő ajkakon a bűnös eltorzulások lehetőségét kutatta, már számos veszedelmes és fölösleges kalandba hajszolta bele. Mert

ő, a nagy nővadász, nem is volt érzékies ember. Neki a vadászat kellett, nem a zsákmány. A vadászat hevében érvényesült legpompásabban az egyénisége. Ilyenkor erős és merész volt, szívós és veszedelmes, mint valami vízözönelőtti óriás ragadozó hüllő. Ilyenkor tüzes és ellenállhatatlan tudott lenni, mint a párját szólongató fülemile. A nőben tulajdonképpen a lélek vonzotta. Minden nő érdekelte, mert mindegyiknek a lelkében egy szűz pompáju és idegen szépségü rengeteget sejtett. Ha azonban izgalmas felfedező útján eljutott a banális és örökké egyforma végcélhoz, akkor mindig kiábrándulást és bánatot érzett. Ő hasonlatos volt a gyújtogató mániában szenvedőhöz, aki nem birja el a kihült, kormos romok látványát. És bár előre retteg már a lelkiismereti furdalásoktól, amelyeket a józan szürkület hoz a számára, mégsem tudja leküzdeni rettenetes vágyát, míg tart a fantasztikus éjszaka.

Ha Hajnalka abban az időben belépett valami társaságba, az idegen és hullámzó tömegben mindig egy biztos pontot talált, ahol otthon érezhette magát a lelke: a sar-

kot, ahol Farkasics ült. Abból a sarokból a tiszta gyöngédségnek melege áradt feléje. Minden nő szívében ott él az egyéni érvényesülés vágya. Soha még férfi jobban nem értett hozzá, hogy szárnyakat adjon ennek a vágynak, mint értett Farkasics. Az ő hódolata drága kövektől csillogó, mesteri kerettel fonta körül Hajnalka alakját. Tud úgy beszélni, hogy minden szava művészi faragásu kővé lesz a talapzaton, amelyen a főváros legnőiesebb asszonya áll.

Kacérkodásról szó sincsen köztük. Hajnalka azonban hálásan érzi, hogy ez a férfi úgy megérti, és annyira méltatja őt, mint senki más. A műremek hosszu éveken át ismeretlenül hevert valamelyik lomtár homályában, akkor a mester szeme elé került és a fölösleges lomból egy csapással a szépség és a földi boldogság evangéliumának hirdetője lett. A mester maga aranytükörré változik át és lelkének minden tartalma egyetlen tündöklő tükörkép. Hajnalka nem is lett volna igazi nő, ha meg tudott volna lenni az aranytükör nélkül. Most már akarta, hogy Farkasics legyen mellette. És hogy azt akarhassa, újból megszerkesztette ma-

gának a karvaly és a galamb között való barátság elméletét, amelyben éppen a legfehérebb galambok makacsul hisznek. A maga eszményesített képe, amelyet Farkasics állandóan eléje tartott, egyébként jótékony visszahatással volt az asszonyra. Nőiesen igézővé, bájosan öntudatossá és meleg bizalommal teltté tette. És mialatt Farkasics az asszony vállának hajlását nézte és körmönfont következtetéseket vont le a termetére nézve, addig Hajnalka élvezte az elérhetetlen magasságban trónoló királyné dicsőségét.

Abban az időben történt, hogy a viszony Sárkányné és Korponayné között hirtelen meghidegült. Az özvegynek volt ujabban egy fiatal tengerésztisztje, akit — mint maga mondta — meg akart magának fogni a jövő szezonra. A fiatal urat kamarási mivolta tett kiválóan érdekessé egyes hölgyek szemében. Eleintén hajlandóságot is mutatott arra, hogy belemenjen a selyemhálóba, de aztán meggondolta magát, jobbra kanyarodott és katonás hirtelenséggel beleszeretett Sárkánynéba. Korponayné, hogy lehetőleg megmentse azt, ami a kamarásból még megmenthető, bizalmasan megsúgta

neki, hogy Hajnalka után ugyan hiába töri magát, mert az a Farkasics kedvese. Amikor először kimondta, maga sem hitte. Mivel azonban a tengerész a szeme közé nevetett, az önérzetében sértett úrhölgy arra vállalkozott, hogy bizonyítékokkal fog neki szolgálni. Arra pedig az egyetlen és legkényelmesebb mód az volt, hogy most már nagy buzgalommal és széles körben terjesztette a maga kotyvasztotta mérget. Ilyenekben ő félelmetes speciálista volt. És hogy következetesnek mutassa magát, tehát a megbotránkoztatott jóerkölcs fagyos tartózkodását mutatta Hajnalkával szemben. Amikor a dolgok annyira értek, akkor az özvegy már meg volt róla győződve, hogy igazat beszélt és nagyban sajnálta a szegény, jó Sárkányt.

Hajnalt Farkasics figyelmeztette, hogy kerülje Korponayné házát. Az okot nem vallotta meg neki, de az özvegyasszony hideg viselkedése magában is elég ok volt a szakításra.

Ezentúl tehát csak Sárkányék lakásán láthatták egymást.

Sárkány akkoriban mérnöki törzskarával megint az Alföldet járta és Hajnal heteken át magában volt. Ha meg is tért a ház ura egy-két napra, a felesége mosolygó közömbösséggel fogadta. Az önérzete akkoriban már nagyon megnövekedett és így a távolság is növekedett közte és az ura között. Olykor megesett, hogy rés támadt a ködben, amely kettőjük közt borongott. Ilyenkor az asszony szinte rémülten nézte Sárkány keményvágásu, nyugodt vonásait. Olyanféle bánatos és reménytelen epedés fogta el, mint amikor az ember váratlanul megtalálja egy kedves halottjának arcképét.

— Vajjon igazán nem fogom többet látni?

Úgy érezte, talán csak egy szót kellene kimondania, hogy visszafelé forduljon az

idő kereke. De ez a bűvös szó nem jutott eszébe, bármennyire gyötörte is az agyát. Hogy nem a szerelem szótárából való, azt már tudta.

Az őszszel aztán Farkasics is elmaradt több napra.

A véletlen, vagy talán a fiatal úr ügyes számítása, összehozta őket megint egy belvárosi bolt előtt, ahol Hajnal apró bevásárlásait végezte.

— Mért látom most olyan ritkán? — kérdezte mosolygó szemrehányással az asszony.

— Ha megengedi, majd a jövő héten fölkeresem, — válaszolt Farkasics.

— A jövő héten? Mondja, Farkasics, előadta magát valami —?

— Semmi. Csak eszembe jutott valami.

Hajnalka zavartan tekintett rá.

— Én most a Dunapartra megyek sétálni, — mondotta, — ha van ideje, kisérjen el.

A parton újból megszólalt.

— Eszébe jutott valami? Szomoru gondolat lehet, amely arra kényszeríté, hogy elhanyagoljon engem ... Nem mondhatná meg, hogy mi az?

Farkasics a fejével bólintott.

— Megmondhatom. Ön tudja, vagy legalább is tudnia kellene, hogy mit érzek ön iránt ... Ennek az érzésnek semmi köze ahoz, amit a szalon-csőcselék érdeklődésnek nevez. A legtisztább, legmélyebb és leggyöngédebb vonzalom, amelyet valaha ember iránt éreztem. Ha önre gondolva, szárnyára eresztem a fantáziámat, olyankor mindig egy hóbortos rögeszme kísért: szeretnék a testvére lenni, hogy a világ előtt is jogom legyen a szívéhez ... Szívesen veszem, ha ezen mosolyog. A mosolya büszkévé és boldoggá tesz, mert arról győz meg, hogy megért és hisz nekem ... (Hajnalka valóban mosolygott, de a szeme nedves és az arca rózsás lett.) Én ilyen érzésről nem tudtam azelőtt... Nemcsak rosszhírü, de léha ember is voltam ... A multam most már idegen hozzám; gyűlölöm — de szabadulni nem tudok tőle. Lássa, nekem egy esztendő óta csak egy nagy és mély élvezetem volt: az ön társasága. A multam méri rám a büntetést, hogy most erről le kell mondanom.

— Miért kell? — kérdezte Hajnalka.

— Mert mérges pára száll föl a mul-

tamból, amely megfertőzteti magát a kristálytisztaságot is! Soha senki sem fogja elhinni, hogy én önnel szemben képes vagyok az önzetlen és tiszta barátságra... Nézzen a sétálókra! Vigyorgó állatfej ül a vállukon. Ez a rágalom vigyorgása. Ugyanezeket az állatfejeket láttam a szalonokban, hol azelőtt találkozni szoktunk és ezeket láttam a maga házának előszobájában és lépcsőjén is... Tudom, hogy ön nem törődik sokat a rágalommal, de annál inkább kell nekem törődnöm vele, mert igen nyomorult embernek érezném magamat, ha önnel fizettetném meg ifjúkori adósságaimat.

Farkasics mindezt nemcsak az őszinteség hangján, de őszintén is mondotta. Hajnalka zavartan és szomorúan hallgatta. Nem tudott mit válaszolni, de úgy érezte, hogy boldogtalan.

— Most tehát sokáig nem fogom látni? — kérdezte fojtott hangon.

Farkasics nem felelt. Az Eötvös-szoborig mentek, ott sarkon fordultak és ekkor ujból megszólalt a fiatal úr. Ezuttal mosolygott.

— Különös dolog jár most az eszem-

ben. Tudja, hogy a kérdés, amely annyira szövevényesnek látszik, könnyű szerrel volna megoldható? A megoldás természetes, egyszerü és becsületes ... Csakhogy szokatlan. És nevetnem kell, hogy mennyire a hatása alatt állunk valamennyien a társadalmi előitéleteknek, még azoknak is, amelyeket ostobáknak és terheseknek találunk ... Én például most el se merném azt mondani, amit gondolok.

— Elmondhatja, mert nem fogom félreérteni.

— Biztos vagyok benne, hogy félre fog érteni!

— Most már követelem, hogy mondja el! — biztatta Hajnalka.

— Nem bánom, elmondom. De hangsúlyozom: ez nem ajánlat, csak kisérlet. Meg akarom önt győzni ezzel a kísérlettel, hogy nem tudja magát kiszabadítani az üres előitélet békóiból ... Nos, annyiszor láthatnók egymást, ahányszor önnek kedve van, ha eljönne hozzám.

Hajnalka elnevette magát.

— A lakására? Hiszen ez képtelenség!

— Tudom, hogy az és nem is akarom,

hogy jőjjön. Pedig természetes és egyszerű megoldás volna... Én a magam lakásán ugyanaz vagyok, mint az önén. És ön is ugyanaz. Tudja, hogy hol lakom. A ház előtt kert van, amelybe behajthat a kocsi. Egyedül vagyok most az egész házban; az emeleti lakók külföldön vannak és elzárták az emeletet. Senki sem látná meg. De azért mégis lehetetlen a dolog!

— Persze, hogy lehetetlen.

Nem is beszéltek erről többet. De annál többet gondolkoztak. Egy hétig mind a ketten szüntelen erről elmélkedtek. Az egymást kereső gondolataik összetalálkoztak valahol feleúton, a háztetők fölött és ott hosszan viaskodtak. Otthon mindegyikük megtalálta a választ, amit a másik adhatna neki, aztán kihegyezte a maga viszonválaszát. Nem tapadt a gondolataik szárnyához semmi szerelmes vágyakozás, csak forró és fantasztikusan csillogó kíváncsiság.

Egy hét mulva Farkasics meglátogatta Sárkánynét. Egy öreg asszonyt talált nála. Tizenöt percig maradt mindössze, majd elment megint. Aztán két hétig nem mutatta magát. Két hét mulva Hajnalka egy-

szerre csak belépett a külvárosi legénylakásba. Maga a gazda nyitott neki ajtót; bizonyos, hogy várta. Az asszony viselkedésén nyoma se látszott a félelemnek. Jókedvü mosolylyal jött, a tulajdon bátorságának örülve, mint a gyermek, amikor hosszu nógatás után egyedül elmegy a boltba.

— Hát mégis eljöttem!

Farkasics is mosolygó nyugalommal fogadta.

— És nagyon jól tette!

Egy rövid óráig maradt ott. Az izgatottságát csak azzal árulta el, hogy szokása ellenére sokat izgett-mozgott, nevetett és kíváncsiskodott.

A hét folyamán újból beállított. Ezuttal megivott egy csésze teát is. Farkasics kérte, hogy jőjjön el másnap is. Nem, — de talán holnapután... Október elejétől kezdve majd mindennap eljött. Amint bealkonyodott, bérkocsi robogott a kertbe. Vacsora idején megint elhajtatott. Soha senki se látta.

Ezek az alkonyi órák, amelyeket a legénylakás kandallója mellett fecsegve töltött, édes és meleg izgalommal aranyozták

be az asszony életét. Mindenről beszélgettek, csak éppen a szerelemről nem és Hajnalka élvezhette azt, amire titokban annyi asszony vágyakozik: a tiszta vétek ingerét, a bűnös öntudatot, amely ment minden mocsoktól. Olykor gyermekes jókedvvel töltötte el őket a gondolat, hogy fittyet hányhatnak az egész világnak. Olyanformán érezték magukat, mint a mesebeli varjúfiókok, amelyek napközben károgva szálldosnak a tarlók fölött, alkonyatkor pedig palotává változik át a fészkük, ők maguk királyfiakká és királyleányokká. Ha meglátja őket idegen szem, akkor tüstént rájuk hull megint a tollas koldúsruhájuk ... Hajnalka úgy rákapott ezekre az alkonyi órákra, mint a beteg a morfiumra. A lelkiismerete sem bántotta. Hiszen nem vétkezett! És az ura —? Hát volt neki ura? Ha Sárkányra gondolt, akkor legfölebb valami kárörömöt érzett, amely édesen marcangolta a szívét.

Farkasics maga is nagy gyönyörűségét lelte ebben a viszonyban, amely ártatlan és mégis ingerlő volt, mint valami rokokó pásztorjáték. A dekadens életbölcselőt az asszonyok felé nem a vére, hanem esztétikai

érzéke vonzotta. Elméletben a brutális élvezetnél többre becsülte a finom, körmönfont és anyagiatlan izgalmakat, melyeket a bájos és félénk asszony társasága nyújthat a hozzáértőnek. Erősen fel is tette magában, hogy most már végleg megáll. Egy lépést sem tesz előre. Őrült is volna, ha megtenné. Hajnalka egyénisége most érte el az esztétikai tökéletesség legmagasabb fokát, amelyet elérhetett; most, midőn vérét egy cseppnyi bűnös öntudat forralta és szellemét saját merészségének tudata tette csillogóvá. Ami ezután jöhet, az már csak fájdalom, beszámíthatatlanság és tisztátalanság lehet.

Amint Farkasics ebben megállapodott, akkor azt cselekedte, hogy egy napon szó és bevezetés nélkül megcsókolta Hajnalka nyakát. Az asszony a kandalló előtt állott és egy arcképet nézett, amikor a barátja izzó ajka érintette. Sarkon fordult és ijedt meglepetéstől hófehér arccal nézett farkasszemet vele. Farkasics maga is elsápadt. A szőnyegre térdepelt és mosolyogva, de az izgalomtól rekedten mondotta:

— Menjen el; kérem, menjen el! És ne is jöjjön ide többet soha! Én egy nyomo-

rult vagyok! Hazudtam magának! Az igazság az, hogy imádom, őrült, bűnös vágyakozással! De nem akarom, hogy a kedvesem legyen! Meneküljön — vagy öljön meg, de ne higyjen nekem, ne bizzék bennem, mert tönkre fogom magát tenni és azután utána fogok pusztulni!

Hajnalka azonban nem ment el. A rémületét forró szánakozás váltotta föl, amikor észrevette, hogy Farkasics szeméből patakzik a köny. Ezek a könyek egyébként őszinték voltak. Farkasics e pillanatban valóban szenvedett önvádjainak súlya alatt. Igaz azonban, hogy akkor is ott ült a lelkében a másik énje, az a bizonyos megfigyelő, aki így szólt hozzá: Óh igen, te gazember, ez a legbiztosabb módja, hogy megejtsd!

Hajnalt valósággal megrendítették Farkasics szenvedélyes önvádjai. Attól féltette, hogy nagy felindulásában kezet emelhetne önmagára. Nem is hagyta magára előbb, míg formaszerint meg nem kötötték a békét; Farkasics megfogadta, hogy nem fog többet megfeledkezni magáról, Hajnal pedig megigérte, hogy holnap is eljön. A nemes és

szép cselekedet melegítő érzésével a szívében hagyta el a legénylakást.

A pásztorjáték azonban véget ért. Eddig rózsalugasban mulattak, ahol enyhe tavaszi szellők simogatták arcukat; ezentúl már tűzfalu palotában trónoltak, ahol perzselő volt a levegő. Farkasics oly megbízhatatlan és kiszámíthatatlan lett, mint a félig szelidített tigris. Olykor a vakmerőségével halálra ijesztette az asszonyt, hogy aztán a következő pillanatban alázatosan a lába elé lapuljon és visszakönyörögje magát a kegyébe. Hajnal bőven kiélvezhette az állatszelidítő mesterségének minden kéjes borzalmát és diadalát. Különös, de való, hogy a fiatalasszony szívében akkoriban valami fölényes, anyáskodó gyöngédség ébredt föl barátja iránt. Azelőtt imponált neki az ünnepelt világfi, újabban azonban félig beszámíthatatlan, szeretetreméltó gyereknek tekintette, akinél azonban következetességgel és jósággal dent el lehet érni.

De aztán egyszerre véget ért a barátságuk, még pedig a következő módon.

Farkasics egy pezsgős ebéd után volt, amikor meglátogatta Hajnalka. Egy keveset

zongorázott az asszony, majd leült a barátja mellé. A szobában csak egy pirosernyős lámpás égett. Farkasics akkor rátette kezét Hajnalka karjára és halk, nyugodtan elmélkedő hangon így beszélt hozzá:

— Mi mind a ketten bolondok vagyunk ám Hajnal, de kettőnk közül te vagy a bolondabb ... Harminc esztendő mulva magad is be fogod látni... Ha akkor visszaemlékszel majd a mostani időkre, fájdalmas mosoly fog megjelenni fonnyadt ajkadon, mert akkor már meg fogod érteni azt, amit most mondok ... Az élet nagy csaló, aki meghamisítja a szavak értelmét! Lemondás — erény — bűn? — Tudod, mi a lemondás? A legförtelmesebb bűn, mert olyan, mint az öncsonkítás! És mi az erény? Minden, ami szép, az erényes is. A legfelségesebb erény pedig a szerelem. Te nem tudod, hogy mi a szerelem. Honnan is tudnád? Pedig magad vagy a szerelem költészetének hangszere. Az aranyhúros hárfa! Aki meg tud szólaltatni, azt költővé és halhatatlanná avatod. És te azt hiszed, szegény hárfám, hogy erényes vagy, ha hallgatsz, míg el nem szakadt az utolsó aranyhúrod? Hogy fogsz

te ezen mosolyogni harminc esztendő mulva, Hajnalka, és hogy fogsz te ezen sírni!

Az asszony nem válaszolt; nem is ütközött meg rajta, hogy Farkasics tegezi; midőn arcán érezte a barátja ajkát, nem is vonult vissza. Valami bánatos gyanúja támadt, hogy abban, amit Farkasics mond, valami igaz is lehet. Harminc esztendő mulva! Ha visszagondol akkor a mai estére, nevetni fog, vagy sírni?

De aztán egyszerre megrázkódott... A Farkasics nedves, forró ajka úgy kúszott végig az állán és a nyakán, mint az éhes hernyó. Ha az ura csak megérintette szájával a szemét, akkor már édes aranypára borult az érzékeire; de ennek az embernek a csókja utálattal és félelemmel töltötte el. Egyszerre vakító világosság támadt körülötte, mintha betörtek volna egy ablakot a feje fölött... Mi ez? Hová jutott? Most egyetlen pillantással felismerte egész környezetét. A török bazárbútorok milyen ellenszenvesek és a pirosfényű lámpás milyen émelyítő és közönséges! És ez az idegen férfi, akinek arcbőre fehér és síma, mint egy asszonyé, ez a férfi a nedves nagy sze-

mével és a vérpiros, vizes ajkával olyan megvetéssel tölti el, mint a részeg a józan embert. Mit akarnak egymástól? Hiszen az sem szereti őt! Milyen gyalázat! Ő maga jött ide a dohányfüstös legénytanyára, üres szivvel, de a hiúságtól pöfékelve, a kiváncsiságtól szepegve, — ő, Sárkány József felesége! Heteken át ide hurcolta a testét, a lelkét és a férje nevét... Sárkány Józsefét, aki neki ura, istene volt! Az egyetlen férfiét, akinek egy pillantásában több volt a boldogító szerelem, mint ennek az idegen embernek a haldoklásában!

Egy hizelegve kúszó kezet érzett a vállán... Ez az érintés felháborította, mint egy meggyalázó ütés. Szilaj erővel ellökte magától Farkasicsot.

— Hajnalka, mi lelte? — csodálkozott Farkasics.

Az asszony nem is látta. Inkább magának beszélt, mint neki. Az arca krétafehér volt, üveges szeméből vad rémülettel tekintett a padmaly felé és vacogó fogakkal mondotta:

— Miért vagyok én itt? Mit keresek itt? Hiszen én itt mindent útálok és gyűlölök!

Itt minden fáj! Mért nem vagyok az uramnál?

Talpra szökött és remegő sietséggel kapta magára a köpönyegét. Farkasics elállotta az útját.

— Hajnalka, térjen magához! Hiszen nem bántja itt senki!

— Az uram! Az uram! — kiáltotta fuldokolva az asszony.

Oly hideg kétségbeesés rázkódtatta meg egész testét, hogy Farkasics maga nyitott neki ajtót. Hajnal kirohant és Farkasics nem is követte. A következő percben hallhatta, amint megindult ablaka alatt a kocsi.

Farkasics vállat vont, majd cigarettára gyújtott. De aztán megrázkódott és eldobta a cigarettát. Nem, nem, — ez nem volt jó így sehogysem! Másképp kellett volna hozzákezdeni... Vagy sehogysem... Ostobaság volt, hogy egyáltalában hozzákezdett! Ott kellett volna megállani, ahol egy héttel ezelőtt tartottak... De mi lelte az asszonyt? Ez már nem is idegesség, ez hisztéria... Vajjon eljön-e mégegyszer? Talán holnap még nem. De holnapután megint csak itt lesz. Biztos, hogy itt lesz!

Hajnal azonban nem jött többet. Mikor pedig Farkasics egypár nap mulva meg akarta látogatni, eltagadtatta magát előtte. Az asszony fölébredt. Hogy mi ébresztette föl olyan hirtelen, azt ő- maga épp oly kevéssé értette, miként azt sem, hogyan alhatott olyan mélyen és hosszan.

Egész télen át alig mozdult ki a házból Hajnalka. Nem kellett neki sem társaság, sem mulatság. Sárkánynyal szemben szinte úgy viselkedett megint, mint leánykorában; akkor is annyi szelíd alázatossággal, olyan igénytelenül húzódott az árnyékába. A szemében sem égett már a tüzes, néma kérdés. Úgy látszott olykor, hogy nincs se kivánsága, se vágya, ha kézimunkával a kezében halkan meglapulhat a szoba sarkában, ahol az ura olvasgat. A lelkiismerete nem igen nyugtalanította Hajnalkát. Amire nem akart gondolni, azt el tudta felejteni és amit egyszer elfelejtett, ahhoz nem is volt semmi köze. Gyermekeknek egyáltalában nincs lelkiismeretük.

A tavaszszal, miközben ujjá szülte magát a természet, Sárkány lelkében elpusztult

egy világ. Pedig özönvíz, földindulás se volt.

A nagy pusztulás a tél elején kezdődött, amikor kitört a képviselőház válsága. Újesztendő után az egyik ellenzéki csoport beleolvadt a kormánypártba és a szenvedélyes harc ekkor nyugvó ponthoz ért. A megegyezés ára egy miniszteri tárca volt; ezt a csoport ősz vezére kötötte ki magának. Hogy a kormány beválthassa igéretét, Csabay gróf letette a maga tárcáját. A szeszélyes gavallér, aki az utóbbi időben egyébként is fölötte megcsömörlötte a politikát, alapjában véve igen boldog volt, midőn egy önzetlen mozdulattal visszamenekülhetett magánéletének nagyúri csendjébe és tisztaságába.

Sárkány új minisztere, Lapáthy György, bár soha életében nem viselt még hivatalt, mintaképe volt az önhitt, harapós és szőrszálhasogató bürokratának. A hetvenhat esztendős öreg telve volt az aggság hideg önzésével és betegesen mohó ambiciójával. A Sárkány tervét nem értette, de a terv nem is érdekelte, mivel nem tőle eredt. Ő a gazdasági bajok okát a kisgazda tudatlan-

ságában kereste és teli akarta ültetni a magyar talajt paraszt-iskolák százaival, ahol a nép megtanulhatja az okszerü földmivelés elemeit. A kivételes állás, amelyet Sárkány a minisztériumban elfoglalt, úgy felbőszítette az öreg urat, mint valami naprólnapra ismétlődő személyes sértés. Egy csapással is megsemmisíthette volna az egész csatornázási ábrándot, de ez ellenkezett a természetével; ő a kéjgázzal való kivégzésnek volt híve. Azon kezdte tehát, hogy megfosztotta Sárkányt a legjobb munkaerőitől, majd beolvasztotta az egész osztályt egy másik ügyosztályba és fölebbvalót ültetett a nyakába. Egy nap meg maga elé idézte Sárkányt és mézes szavakban kijelentette neki, hogy a gazdasági iskolák szervezésénél óhajtja igénybe venni további szolgálatait. A csatornázásra, amelynek tervét ő egyébként is ködösnek tartja, nem szándékozik több munkát pazarolni.

Sárkány kurtán hátat fordított neki. Nyugodt arccal, de rettenetes félelemmel a szívében sietett a miniszterelnökségbe. Ott egyik bizalmasa azt mondta neki, hogy a csatornázási terv most tényleg nagyon idő-

szerűtlen, valamint a gazdasági iskolák terve is az. A kormánynak legközelebb a galiciai határ megerősitésére és a haditengerészet fejlesztésére kell nagyobb hitelt kérnie, ami ugyancsak kemény dolog lesz, mivel az ellenzéki pártok újból nyeregbe ültek és fokozott haraggal támadják a megfejelt kormányt.

Hajnalka aznap hiába várta ebéddel az urát. Sárkány azalatt a Dunaparton járt, elborúlt agygyal és fájó szívvel, mint Madách Ádámja a kihűlt világ jéghegyei között.

Mialatt nyugtalanul bolyongott a parton, ismerős hang ütötte meg a fülét.

Két országgyűlési képviselő sétált előtte, heves vitába mélyedve. Az egyik kormánypárti volt, a másik ellenzéki. A kormány embere magas, délceg termetű úr volt. Ünnepélyes, hideg arca egy nemes ló fejére emlékeztetett. Ő az önzetlen politikusok fajtájához tartozott és mivel titokban miniszterségre vágyódott, tervszerűen kereste az ellenzékiek rokonszenvét. Az ellenzéki elmés és mocskos kis ember volt. Ha hallgatott is, gonosz csukaszája körül állandó vonaglásban voltak az izmok. Ő összeköttetésben

volt a nagy bankokkal és azért szive ellenére is kímélnie kellett a kormányt. Ha azonban egészen biztos volt benne, hogy valamelyik kormány bukófélben van, akkor tajtékzó dühvel forgatta meg testében maliciájának mérgezett tőrét.

— Nekem volt egy tervem, — mondotta a kormánypárti, — azzal meg lehetett volna kötni a lojális békét. Méltóztatol emlékezni a tervemre?

— Az ötleted jó lett volna három hónappal ezelőtt, — válaszolt az ellenzéki, — de ma már túl van haladva. A miniszterelnök azzal hibázta el a dolgot, hogy szóba hozta a hadiköltség emelését, mielőtt még megkapta volna az indemnitást.

— Ezt jól méltóztattad megjegyezni. Ha előbb keresztülhajtja az indemnitást, akkor a költségemelést is átengedték volna.

— Világos!

Sárkány lement az alsó partra, hogy ne találkozzék a két képviselővel.

Most már tisztában volt vele, hogy életének nagy munkája hiábavaló volt. Ő nem fogja megvalósíthatni. Ki volt ő? A politikában is annyi súlya van az embernek,

amennyi kellemetlenséget tud szerezni embertársainak. Ő nem volt már veszedelmes senkire nézve sem. Elvesztette összeköttetéseit lenn és fenn. A jobb- és baloldalon is tiszteletreméltó különcnek tartották. Egy szép rögeszme rabjának. Tudósnak. Szóval: senkinek. Ha most kitárná szívének sebét a nyilvánosság előtt, udvarias sajnálkozás közepett napirendre térnének fölötte. És ha tovább zaklatná őket panaszaival és vádjaival, akkor a hiúságában sértett szobatudóst látnák benne, vagy a bosszút lihegő, elcsapott bürokratát.

Nem, ő nem fog panaszkodni és nem fog vádolni. Tudja, hogy minden hiábavaló volna. Mindennek vége. Özönvíz, földindulás nem volt és mégis elpusztult egy világ. Csak megeredt a szél, amelyről senki sem tudja, honnan jön és hová szárnyal, — a végzet hideg, gonosz, makacs szele. A fúvásától iziben kopárok lettek az Alföld viruló ligetei, pernyévé asztak a vetések, olvadó viaszként megcsuklottak a tornyok és mélyen szálló párává lettek a falvak. A köd is eltakarodott, mint egy álom emléke és visszamaradt a pusztaság, a kietlen, üres valóság.

Budavára tetői fölött, fenn, a szédítő magasságban, óriás légi hidat formáltak a felhők és az íven tépett, görnyedt felhőfoszlányok sorakoztak. Egy temetési menet kísérteties képe volt. Egy titánt temetnek odafönn, az akaraterő egy óriását, aki egy szikrát akart szerezni az égi tűzből és aki most tört csontokkal, átmetszett inakkal fekszik pajzsán. Fönn pedig, a felhőhíd fölött, sárga fényben világít az alkonyi ég. Aranyköddé mállott milliárdokat hordoz szét az esti szél. A nagyváros zaja úgy szűrődik oda, mint egy nagyszerü gyászinduló zenéje. Tízezer kürt búgásába beledübörög tízezer üstdob hangja. És aki hallja ezt a zenét, arra oly reménytelen, fekete és hideg gyász borul, hogy örök időkre meggyűlölheti a napfényt.

Már alkonyodott, amikor Sárkány belépett a lakásába. Egyenesen a dolgozószobájába ment. A műhelybe, ahol a munka, a diadal, az alkotó mámor, az isteni ihlet annyi felséges óráját élvezte. Az asztalokon és a polcokon ott tornyosult a papiráradat, a nagy gondolat földi hűvelye, most már élettelen holtteste. Ettől a látványtól egy-

szerre derékon tört az önuralma. Most volt életében először beteg. Ő már esztendők óta emberfölötti erőkifejtésre hajszolta a testét és az elméjét; a küzdelem mámorában sohasem érzett ernyedést, de most egyszerre kétségbeejtő gyöngeség szállotta meg, mint Anteuszt, amikor elszakították az anyaföldtől. A vére a fejébe szökött, a szíve dühösen kalapált, a szája tajtékot vetett. A fájdalmas nyomás, melyet az agyán és a szívén érzett, kétségbeejtette és felbőszítette. Gyilkolni, pusztítani akart, vagy megsemmisülni. Nekivetette magát a polcoknak és tépdesni, tiporni kezdte az írásokat. Közbe hörgött, mint a haldokló bölény, a tehetetlen haragtól, a fájdalomtól, a szégyentől betegen. Amikor már térdig gázolt a téntafoltos rongyokban, abbahagyta a pusztítást és öklével a homlokát kezdte döngetni. A homlokát, amely mögött oly fájó sivárságot érzett. Aztán egyszerre elvágta magát a papirhalmazon.

Talán egy óráig fekhetett így. Egy pillanatig sem vesztette el eszméletét. Mindig látta feje fölött a kovácsolt vascsillárt és folyton hallotta a saját hörgését... Aztán egé-

szen rásötétedett. Csak az ablakon szűrődött be az utcai lámpák fénye. Az erős férfin ekkor fogvacogtató rémület vett erőt. A babonás félelem, amelyet olyan ember érezhet, aki a koporsójában látja önmagát.

E pillanatban meglebbent a csigalépcső függönye. Egy halk, félénk hang szólalt meg a homályban.

— Maga az, édes uram?

— Hajnalka!

Az asszony repülve sietett le a lépcsőn, majd egy halk kiáltással odavetette magát Sárkány mellé.

— Mi baja? Ki bántotta? Fáj valami? Beteg? Szóljon! Itt vagyok! Én! A maga Hajnalkája!

Egész teste és lelke egyetlen szenvedélyes érzésben lángolt fel: az anyai gyöngédség érzésében. A félelemtől reszketve, a megindultságtól könyezve, és mégis boldogan ölelte keblére az ura fejét. Minden érintése csupa édes simogatás volt.

A meleg gyöngédség olyan hatással volt a betegre, hogy elkezdett sírni. Pedig siheder korában sem igen látták már kö-

nyezni, még akkor sem, amikor tört bordával vették ki az elbukott ponnyja alól. Ami büszkeség, bátorság és erő volt benne, az most forró könyárba olvadva, áztatta Hajnalka keblét. És mintha csak szükségét érezte volna, hogy porig alázza magát az asszony előtt, akit gyöngeségének tanujává tett, hozzábújt, mint anyjához a beteg gyermek.

— Tönkretettek, Hajnalka! — suttogta panaszosan. — Letiportak! Mindennek vége! Nem vagyok már senki és semmi! Kinevetnek! Megvetnek! Csak te maradtál hű hozzám! Te nem fogsz megvetni. Te nem fogsz elhagyni. Ugy-e, te nem?

A férfi könyei úgy megrázták Hajnalkát, mint valami rettenetesen fenséges elemi katasztrófa. A szavai meg úgy hatottak rá, mint a mesebeli varázsige, amely a sziklából elő tudja szívni az aranyat. Ami nemes, szép és jó volt a szívében, az most mind felszínre verődött. Ami gyöngédség és áldozatkészség lappangott benne, az nőni, dagadni és ragyogni kezdett. Soha sem érezte magát annyira Sárkány hitvesének, mint

ebben a pillanatban, amikor szenvedni látta.

Fölcsókolta a könyeit. A kezével és az ajkaival végigsímogatta a karját és a kezét. A boldog rémülettől fuldokolva és ragyogva mondotta:

— Hát kellek neked? Szükséged van rám? Vagyok én valakid? A feleséged vagyok? A te Hajnalkád? Hiszen itt vagyok! Melletted! A tiéd! A szívem, a lelkem a tulajdonod! Parancsolj velem! Te vagy az én uram!

Egymásra ismertek megint és a lelkük összeforrt megint ebben a fájdalmas órában.

Sárkány reggelig nem tudta lehunyni a szemét. Szédülő fejjel, ijesztően lüktető szívvel, háborgó idegekkel, minden tagjában remegve feküdt ágyában. Orvost azonban nem akart látni. Még cselédet sem tűrt meg a szobájában. Hajnalka reggelig ott virrasztott mellette. Mivel orvosságot nem akart szedni az ura, hát gyöngéd szavakkal gyógyítgatta. A kezét mindig ott tartotta a Sárkány lüktető szívén. Olykor odahajolt hozzá, beszélt a rakoncátlankodó

szivhez, suttogó hízelgés, enyhe kérlelés, édes dorgálás hangján.

Reggel végre elszunnyadt a beteg. Amikor Hajnalka is elszenderedett, ajkán még ott lebegett a boldog meghatottság mosolya. Ez a fájdalmas és aggodalmas éj volt életének legboldogabb éjszakája.

Sárkány vastermészete hamarosan talpra szökött megint. A rettenetes nap zavaros és lealázó emlékét már csak a megbízhatatlanokká lett idegeiben őrízte; ő, aki annak előtte megmosolyogta mások idegességét, mint valami humoros bogarat. A mint ismét ura lett a szervezetének, már újabb munkára éhezett. Elhatározta, hogy mindenek előtt a csatornázásra vonatkozó tanulmányait kinyomatja könyvben és átadja a nyilvánosságnak. Addig is, míg eljövend rá nézve a feltámadás napja, pihenjen az ige a könyvtárak homályában, mint a kornak szóló intelem és szemrehányás. Azt is elhatározta, hogy újból megválasztatja magát képviselőnek. Utána veti magát a hatalomnak, vadászni fog rá, kérlelhetetlen, szívós és számító kitartással, mint Szibinyányi Jankó

a farkasra. Ismerve a maga erejét és bátorságát, nem is kételkedett benne, hogy célt fog érni. És ha egyszer a kezében a hatalom, akkor testet fog ölteni az ige is.

Egy nap kijelentette Hajnalkának, hogy el fogja vinni külföldre, mindenekelőtt Olaszországba. Ott végleg rendbe fog jönni az egészségével. A fiatal asszony különben se látott még semmit a világból. Máig Sárkány soha sem ért rá semmire, de most egy fél esztendei szabadságot ad magának. Hajnalkát persze boldoggá tette Sárkány ígérete. Milyen élet lesz az! Kettesbe lesznek, mindig kettesbe, az idegen városokban, az idegen emberek között! Gondolákban és bérkocsikban, vasúti fülkékben és fogadói szobákban mindig kettesben! A boldogság csendes diadalmenete lesz ez Európán keresztül! És két hét mulva már útra kelnek . . .

Az asszony szívét csodálatos módon megtermékenyítette a szerelem és ekkor váratlanul idegenszerü, szomoru pompáju virágok keltek ki belőle, mint nimfeák a Nilus forró homokából. Az önfeláldozás, a megalázkodás, a szenvedés mámoros vágya. Mindene, amije volt, máris az uráé volt. Mit ad-

hatna még neki? Csak egy idegen emléket tudott magában. Most ellenállhatatlan vágy ingerelte, hogy azt is odaajándékozza neki mint föltétlen megalázkodásának zálogát.

És odaajándékozta neki a nagy titkát,

Az asszony kis szalonjában ültek éppen. Rájuk alkonyodott. Sárkány az ajkával Hajnal szemét kereste. Az asszony ekkor elhúzódott tőle.

— Nem, most ne —!

— Nem akarod, hogy megcsókoljalak? — kérdezte Sárkány halkan.

— Hogy akarom-e? Hogy akarom-e? De most nem lehet. Előbb el kell valamit mondanom ... Valamit, amit nem tudsz Ha azután még meg tudsz csókolni, — óh, ha azután még —!

— Gyermek vagy! — szólott Sárkány mosolyogva. — Mondd hát el a nagy titkodat!

Hajnalka ekkor már érezte, hogy szédítő mélység tátong előtte. De azért tovább ment. Halálos rettegéssel és ittas gyönyörűséggel a szívében.

— Fogja meg a kezemet, — suttogta, — de erősen ... És engedje meg, hogy a fejemet a vállára hajtsam ... Ne szóljon közbe

és ne taszítson el magától, míg mindent el nem mondottam...

Sárkány valami borzongásfélét érzett... Nem volna jobb, ha most ráparancsolna az asszonyra, hogy hallgasson?

— Beszélj! — mondotta.

— Én magát megcsaltam.

— Mit csináltál, kis csacsi?

— Nem szegtem meg a hűséget, de olyat tettem, ami nem lett volna szabad...

— Mit tettél?

— Valaki megcsókolt... Egy idegen férfi... És én eltűrtem. Többször is... Sokszor! És nála is voltam, a lakásán... Egy hónapig minden este nála voltam...

— Kiről beszélsz? — kérdezte Sárkány rekedt hangon.

— Farkasicsról.

Sárkány oly erővel szorította a felesége kezét, hogy az asszonynak sikoltozni lett volna kedve.

— Beszélj! Mondj el mindent!

Hajnalka lesiklott a kerevetről és ott tér-térdepelt a szőnyegen. Előrehajtott nyakkal, mintha pallos vagy ostor alá tartaná a vállát.

Mindent elmondott. Mindent odaajándékozott neki. A maga szégyenéből, megalázkodásából és fájdalmából semmit sem titkolt el.

Sárkányon, mialatt némán hallgatta, az az érzés vett erőt, hogy a szelídhangu asszony az ő állatias kegyetlenségü ellensége, aki rettenetes kalapácsütésekkel zúzza szét a szívét... Talpra szökött, az undorodástól, a dühtől, a gyalázattól hörögve.

A forró és csillogó köd, amely eddig Hajnalka érzékeire borúlt és valószínűvé tette előtte a lehetetlent is, most hirtelen eloszlott. Most már megértette a rettenetes valóságot. Hófehér arccal, összekulcsolt kezekkel ült a földön és üres szemekkel bámult az urára.

— Nem vagy többé a feleségem! — szólt Sárkány.

Hajnalka hirtelen fölkelt a helyéről és szétterjesztette a két karját.

— De azért a leánya maradok! A leánya!

Ez a szó visszaadta Sárkánynak önuralmát. Sarkon fordult és besietett a maga szobájába. Az éjjel azonban egyikük sem aludt semmit. Sárkány hajnalig fel-alájárt szobájában, Hajnalka pedig a küszöbön kuporodott és hallgatta a lépteit. Az asszony

tulajdonképpen nem érzett igazi megbánást. Csak végtelen részvétet érzett az ura iránt és a gondolat, hogy szenvedést okozott neki, rajongássá és imádattá fokozta a szerelmét. És a részvéte mellett forró, önmarcangoló kíváncsiság is emésztette.

Sárkány azalatt emberfölötti erővel gyűrte le szenvedélyes haragját.

Semmi kegyetlenség, semmi igazságtalanság! Hajnalkának igaza van: ő a leánya marad. Ha oktalanul és gonoszul viselkedett is, azért mégis gyöngé és alig beszámítható gyermek. Nem akar a bírája lenni; nem is gondol büntetésre. Azt fogja tenni, amit becsületes ember létére tennie kell. Kerülni fogja a botrányt, meg fogja menteni a tulajdon becsületét és gondoskodni fog Hajnalról... Arról szó sem lehet, hogy együtt maradjanak! Ismerte önmagát, tudta, hogy ez lehetetlen volna. Soha, soha sem fog megbékülhetni a gondolattal, hogy az ő királynéja, az ő madonnája egy kéjenc förtelmes kisérletezéseinek tárgya volt. Ő a véralkatánál fogva monogám ember volt. Aki megérti az osztozást a szerelemben, az beteg bolond. A puszta gondolat, hogy a

szenvedélyes gyöngédsége, amelyet a felesége iránt érez, összeláncolja egy idegen férfi gyöngédségével, megfertőzteti a lelkét. Ő tíz esztendő múlva is ott érezné még Hajnalka ajkán annak a kéjencnek a csókját. Ő nem tud többet inni a kristálypohárból, amelyet idegen lehelet köde ért. Inkább szomjan pusztul. Ha másképp tudna cselekedni, akkor megtagadná önmagát. Akkor elvesztené az önbecsülését. Pedig ez több neki, mint a boldogsága és az élete.

Mire megvirradt, már tudta, hogy mit kell cselekednie. Mindenek előtt föl fogja keresni a színjáték harmadik szereplőjét, Farkasicsot. Annak egy óráig sem szabad abban a hitben élnie, hogy a fátyolos nő, akit esténként beeresztett a legénylakásába, tovább is viselheti a Sárkány nevét. Megtorlásra, párbajra nem gondolt. Ha meg is ölné Farkasicsot, nem változtatna azon, ami megtörtént, legfölebb csak a karzati közönség szemében. És a karzattal nem akart törődni. Meg fogja azonban tudni Farkasicstól, hogy szereti-e Hajnalt. Ha szereti, akkor ám vegye nőül. Ezen az egyenes úton haladva, mindahárman meg-

menthetnek maguknak még valamit az életükből. Nyolc órakor már ott volt Farkasicsnál. A fiatal úr még ágyban volt, de azért rögtön maga elé bocsátotta. Cigarettázva feküdt a paplan alatt, a selyem hálóinge nyitva volt nőiesen fehér nyakán.

— Isten hozott! — kiáltotta elfogulatlanul. — Minek köszönhetem a korai szerencsét?

Sárkány nem fogadta el a feléje nyújtott kezet és Farkasics a barátja tekintetéből, amely véres és félelmetes volt, mint a kivert bikáé, rögtön tisztába jöhetett a helyzettel.

— Hajnal nekem elmondta azt, ami köztetek történt... Mondanom sem kell, hogy ezek után el fogok tőle válni. Mivel aggodalmaim vannak a jövőjére nézve, tudni szeretném, hogy feleségül fogod-e venni, ha szabad lesz?

Farkasics száz dolgot is mondhatott volna erre. Mindenek előtt azt, hogy soha életében nem gondolt még házasságra. A barátja nyilt és brutális becsületessége azonban olyan sugalló hatással volt rá, hogy szégyelt volna mást mondani, mint ezt:

— Ha ő is úgy akarja, igen!

— Akkor gyere velem és mondd ezt neki magának!

Egy kocsin hajtattak Sárkányékhoz. Az úton nem volt miről beszélniök. Annál több elmélkedni valója volt mindakettőnek. Farkasics is olyasmit érzett Sárkánynyal szemben, mint Hajnalka az elmúlt éjszakán: nagy rokonszenvet és érdeklődést. A tettét ő sem igen bánta, csak sajnálta, hogy fájdalmat okozott ennek az embernek, aki mindent olyan bolond-komolyan vett. Kissé csodálkozott is magán, amikor most egyszerre kérő úton látta magát. A szokott fatalizmusával azonban jól beletörődött a helyzetébe. Hajnalka nem való szeretőnek, de azért válhatik belőle igen kellemes kis feleség. Ezt eléggé bebizonyította a kedves estéken, amelyeket barátságuk kezdetén töltöttek.

Sárkány a dolgozószobájába vezette vendégét és odakérette a feleségét is. Az asszony sietve jött. Azt hitte, hogy egyedül találja az urát. Isten tudja, mit nem hitt még. Amikor megpillantotta Farkasicsot, megtántorodott és elhalványodott; ha a hóhér társaságában várta volna az ura, akkor sem ijedhetett volna meg jobban.

— A jövődről akarunk beszélgetni, Hajnal, — mondotta nyugodt hangon Sárkány.

Hajnalka tágranyitott szemekkel bámult Farkasicsra. Most rámutatott a kezével:

— Mit akar itt ez —?!

— Mi el fogunk egymástól válni és Farkasics nőül akar venni...

— Nem! Nem akarom! — hebegte ijedten az asszony.

— Nyugodjál meg, Hajnalka és figyelj arra, amit mondok. Senki sem kényszerít. A becsületünkről van azonban szó, elsősorban a te becsületedről...

A higgadt hangjával szinte megőrjítette az asszonyt.

— Becsület! Hát én becsületesebb leszek, ha elhagyom azt, akit szeretek és feleségül megyek ahhoz, akit gyűlölök és megvetek? Nem, magának nincs joga, hogy elválasszon magától. Alávalóságot tettem? Nos, akkor öljön meg! Hiszen maga az uram! De itt öljön meg, a maga házában! Én nem akarok elmenni! Akkor sem megyek, ha kiűz innen! A küszöbre fekszem, nem tágítok, akármi lesz is! Én a magáé vagyok, a felesége, a leánya, a tulajdona!

Ott lapúlt meg a sarokban, a kandalló mellett, a nubiai rableány képe alatt, a féle-

lemtől remegve és mégis halálra elszántan, mint egy megszorított kis állat.

Farkasics érezte, hogy az ő jelenléte itt fölösleges. Halkan odaszólt Sárkánynak.

— Elmegyek, de mindenkor állom a szavamat!

A házasok magukra maradtak. Sárkány néhány perc mulva már közölte Hajnalkával újabb elhatározását.

— Nem kényszeríthetlek arra, mihez nincs kedved. A válókeresetet azonban megindítom. Te nem maradhatsz nálam és délután utaznod kell. Egyenlőre Pozsonymegyébe mégy.

— Haza?

Hajnalka arca földerült. A pusztai házra gondolt, a lombos kertre és a leánykori szobájára. Igen, oda elmegy.

— Mindig ott maradhatok? — kérdezte.

— Ha megindul a pörünk, akkor más lakást keresek neked. Pozsonyban, vagy ahol akarod. Berta néni azonban veled lesz és én mindig gondoskodni fogok rólad.

Sárkány maga kisérte ki az asszonyt a délutáni vonathoz. A komorna is velük volt a kocsiban. Hajnal nem látszott kétség-

beesettnek. A kabátja alatt, amelyet a térdén tartott, sikerült megragadnia az ura kezét, azt az állomásig fogva tartotta. Sárkány a komornára való tekintettel nem ellenkezhetett vele.

Néhány percet kellett várniok a vonat elindulásáig. Hajnalka a vasúti kocsi nyitott ajtajában állott és egész idő alatt mereven nézte az urát. Az is leküzdhetetlen kiváncsisággal vizsgálta az asszony arcát. Eleintén nyugodt szomorúságot látott csak a szemében; amikor Hajnalka a vasutasok sürgéséből megértette, hogy itt az indulás pillanata, a tekintete egyszerre elváltozott, a szembogara kitágúlt a hirtelen rémülettől. A vonat indul és neki mégsem jut eszébe az, amit mondania kell! Pedig mondania kell még valamit... Egy szót, amelytől még jóra fordulhat minden! Az ajka beszédre nyilik, de nem mond semmit... És most már későn van. A vonat lassan megindul... Sárkány felfogja az asszony utolsó pillantását. És nem is emberi tekintet, hanem egy szép, szomoru állatszemnek ködös tekintete. Mint ha tőle kérne magyarázatot azért, ami történt és amiért neki szenvednie kell.

Sárkány megkérte Hajnalt, hogy ne irjon neki. Minek vájkálnának a vérző sebekben? A végzetük útjából úgy sem térhetnek már ki. Ha valami közölni valója van, mondja el Berta néninek. Az egyébként is rendes levelezésben van Sárkánynyal.

Néhány hét mulva mégis érkezett levél az asszony kezétől. Aztán megint egy s egy harmadik is. A harmadik levelet akkor irta Hajnalka, amikor már meg kellett kapnia a hivatalos értesitést a válókereset beadásáról. Sárkány azonban egyiket sem bontotta fel. Odatette őket az iróasztala fiókjába.

Aznap, amikor Hajnalka utolsó levele érkezett, különös találkozása volt Sárkánynak. Ujabb szokása volt, hogy délelőttönként nagy sétákat tett a főváros környékén és sétáin előszeretettel kereste föl a Hideg-

kúti-út lombos gesztenyefasorait. Amikor aznap magában járt, egyszerre kocsi állott meg mellette az úton és ismerős hang szólította a nevén. Fáber báróné volt, Farkasics nővére.

Katica kiszállott a kocsijából és kezet fogott Sárkánynyal.

— Tudja, hogy éppen most mondtam meg kocsisomnak az ön lakása címét? Tegnap jöttem meg külföldről. Egy halottat látogattam meg itt a temetőben, hogy tanácsot kérjek tőle valami dologban és most önhöz készültem.

Sárkány sejtette, hogy Katica a feleségéről akar vele beszélni, azért nem is nagyon örült a találkozásnak.

— Mivel lehetek szolgálatára?

— Mindenekelőtt azzal, hogy emlékébe idézi a mi régi jó barátságunkat. Azután meg, hogy visszakísér a temetőbe.

— Miért a temetőbe? — csodálkozott Sárkány.

— Van ott egy padom, ott megszoktam pihenni, valahányszor erre sétálok. Tudja, hogy nem vagyok szentimentális. De a hely igazán szép, a fák lombosak és az ember ott magában van. Az egyetlen hely Budapesten, a hol az ember igazán magára lehet.

Jöjjön velem, ott elmondom azt, amiért fel akartam keresni.

Sűrű fák alatt, düledező fejfák közt haladtak fel a lejtős úton. Egy lombos zúgban megtalálták a padot. Kicsi, fehér kőobeliszk állott előttük, amelyet sötét folyondár futtatott be. Köröskörül mélységes csend volt, csak ezer méh döngése és valami erdei rigó rikoltása hallatszott oda — és olykor a villamos vasút zúgása.

— Nos, miért hozott ide? — kérdezte Sárkány.

A báróné válasz helyett a napernyője hegyével fölemelte a folyondárt az előttük álló sírkőről. Most olvasható a név: *Andorfi Ella.*

Sárkány föl akart emelkedni a padról, az asszony azonban a karjára tette a kezét.

— Bocsásson meg a meglepetésért. Nem akartam önnek fájdalmat okozni. Azt akarom csak, hogy állapodjék meg egy percre mostani útjában és vessen egy pillantást visszafelé. Én a fivérem révén értesültem ennek a szegény asszonykának a dolgáról. Egy időben nagyon érdekelt minden, ami önre tartozott és így sokat foglalkoztam Andorfi Ella emlékével is. Ezt a kis követ tavaly állíttattam a sírjára, hogy némi elég-

tételt adjak neki a kíméletlenségemért, amelylyel a titkaiba tolakodtam.

Sárkány komor hallgatásba merült, a báróné pedig csendesen folytatta.

— Nem félek attól, hogy eltilt a szótól. Ön tudja, hogy nem a kandiság készt szólanom, hanem a mély érdeklődés, amelylyel két embertársam, ön és Hajnal iránt viseltetem. A fivérem mindent elmondott nekem. Amit nem tudott elmondani, azt magamtól is kitaláltam. A fivérem persze most már odaadná az életét is, ha jóvá tehetné azt, amit elrontott. Az ő elvei egyébként is jók és nemesek, csak az élete szennyes és hazug. O olyan, mint a csonkaszárnyu madár; a szeme az eget keresi, ő maga a porban bukdácsol. De beszéljünk Hajnalról! Mit tett ön vele?

— Tőlem kéri őt számon? — kérdezte Sárkány keserüen.

— Öntől, aki neki teremtője, ura, szóval mindene volt. Ő egyszer egy bizalmas órában valami rettenetes dolgot mondott nekem: hogy gyermekkorában nem istenhez, hanem önhöz imádkozott! Ön elrabolta a lelkét, még gyermekkora hajnalán. Soha sem érzett lelkiismereti furdalásokat és félelmet, ha a

fanatikus szép szemébe nézett? Annak a boldogtalan teremtésnek nem volt saját lelke. O sohasem volt szabad. Ön sötétségben nevelte és a homályban az ön képe világított csak, mint a tűzoszlop a pusztában. Ön az oltárnál nem élettársává, hanem rabnőjévé avatta. Elhalmozta ugyan csókkal, gyémántokkal és csipkékkel, de ilyenekben a keleti rabnőknek is van részük. Gondolt valaha arra, hogy Hajnal is ember és hogy emberi életet senki sem élhet jellem, akaraterő, elvek, tudás, ítélőképesség nélkül? Nem, ön szerint mindez nem nőnek való! A nő létcélja ön szerint, hogy boldog legyen és boldogítson. A nő boldogsága eleintén egy csóközön, később a gyermek. Én meg tudom érteni a rabszolga-tartókat is. De azt nem értem, miért büntetik meg a rabot, ha szökésen érik? Aki elég erősnek érzi magát arra, hogy ura legyen embertársának, az legyen elég szemes arra is, hogy rabja össze ne törhesse a békóit. Kedves barátom, amit Hajnalka tett, az rablázadás volt. Ösztönszerűen és talán öntudatlanul ki akart törni a sötét tömlöcből, hogy rabnőjéből hitestársává legyen. Mialatt önnel küzködött,

bizonyára voltak alattomos és gonosz pillanatai is, de hát minden rablázadás alattomos és gonosz. Ön elrabolta a lelke szabadságát, azért isten és a világ előtt ön felelős minden cselekedeteért. Ami jó és gonosz van benne, az öntől ered. Az ő emelkedése az ön érdeme és ha elbukott, az is az ön bűne. Ő letévedt az egyenes útról, de tévelygésében is önt kereste.

— Farkasics lakásán is engem keresett? — kérdezte Sárkány keserűen.

— Nevessen, ha tud, de bizony mondom önnek: ott is önt kereste. Valami homályos vágy hajthatta oda, hogy összetörje a bálványképet, amelyet szolgálnia kellett. És ott, a legénytanyán, meggyőződött róla, hogy az ő bálványa neki igaz istene és ekkor könyek között szaladt haza az urához . . .

— Báróné, mondta Sárkány, ez a vita hiábavaló. Ha meg is tudna győzni, hogy minden szava arany-igazság, én akkor sem tehetném másképpen, mint tettem. Ön abból a föltevésből indul ki, hogy csak Hajnal a rabszolga de én szabad ura vagyok a tetteimnek. Azonban az én szabadságomnak is vannak korlátjai. Láthatatlan, de ledönthetetlen korlátjai. Én fel tudnám talán áldozni az életemet, hogy

boldoggá tegyem Hajnalt, de arra képtelen volnék, hogy újra a feleségemnek tekintsem.

— Értem és önt ismerve, természetesnek is találom, — szólott a báróné, miközben egyébként oly hideg, acélkék szeme mosolyogva ragyogott Sárkányra. — Az ön felesége méltatlannak mutatta magát önhöz? Küldje haza az apjának! Hogy ön egyszersmind az apja is, arról senki sem tehet, ő szegény legkevésbbé. A férj fölbonthatja a kötelékeit, az apa soha. Megbüntetheti a leányát, de el nem űzheti magától. Mondok önnek valamit, édes barátom! Én az ön helyében magamba térnék és így szólnék magamhoz: Rosszúl neveltem a leányomat, szerencsére elég fiatal még arra, hogy újból kezdjem. Megtanítom látni, gondolkozni és itélni. Megismertetem vele önmagát és a világot. Fölébresztem benne az akaraterőt, az emberi becsületérzést, a kötelességtudást, az emberszeretetet és megtanítom arra, hogyan fegyelmezze önmagát. Szóval: szabad embert formálok belőle. Ha befejeztem művemet, akkor nem tartozom neki már semmivel, akkor rendezze be az életét a maga felelősségére, ahogyan neki tetszik. Nem izgatja ez a feladat?

Nem gondolja, hogy ez önnek kötelessége?

Sárkány a fejét rázta.

— Lehetetlen! Száz okból lehetetlen!

— Ön csak két okból tartja lehetetlennek, édes barátom. Az egyik az, hogy fél a tulajdon gyöngeségétől. Ezt önmagával kell elintéznie. De ha ilyen okból tenné tönkre Hajnal életét, akkor ön nem volna az, akinek tartom. A másik ok a világ itélete. Ki a világ? Korponayné? A fivérem? Ez sem komoly ok! De nem is zaklatom önt tovább. Elmondtam, amit akartam. Határozzon most már, ahogyan akar. Én egyébként még az éjjel visszautazom Münchenbe. Talán hallotta már, hogy megbékültem az urammal?

Katica fölkelt és megigazította a sirkövön a folyondárt. Azután halkan mondta:

— Minden emberi szív értékes. A Hajnalkáé, amely teli van az ifjúság felséges tüzével, amely valóságos aranybányája a legnemesebb érzelmi kincseknek, amelyben azonfelül ezer művészi báj szunnyadozik, a Hajnalka szíve a legértékesebb mindazok közül, amelyeknek dobbanását eddig hallgattam.

A temető előtt kezet fogtak és elváltak.

Amikor Sárkány visszaérkezett sétájáról a lakására, már tisztában volt vele, hogy nem teheti meg azt, amit a báróné kivánt. Nem! Asszony nem szólhat bele a dologba! A finom Katica, aki nagyon vonzódott Hajnalhoz, csapdát akar állítani a szívének. Amit emberi kötelességeiről beszélt, az csalétek; igazi célja, hogy összebékítse a házasokat. A kibékülés, a megalkuvás, a megfoltozott boldogság gondolata azonban lealázó. Nem! A szívük is elvesztette a jogot hozzá, hogy meglepetésszerűen beleszóljon a perükbe. Döntsön az ész. Az esze pedig azt mondta, hogy kívánatosabb az egész és tiszta boldogtalanság, mint afféle iszapos félboldogság. Nem föltétlenül szükséges, hogy az ember élete boldog legyen, de szükséges, hogy tiszta

legyen. Hajnalkának tehát távoznia kell a házból. Sárkány bőkezűen fog róla gondoskodni, de látni nem fogja többet. Ezzel az elhatározásával ugyan gyógyíthatatlan sebet üt a maga szívén, de éppen ez teszi jogosulttá a Hajnalkával szemben tanusított szigorát. Ő nem is az asszony fölött akart diadalmaskodni, hanem önmaga fölött. Végre is az ember vagy férfi, vagy rongy.

A lakásán egy táviratot talált. Berta néni küldte. „H. tegnap reggel óta eltűnt a házból. Gyere azonnal.“

Első pillanatban arra gondolt, hogy Hajnal talán visszaszökött Budapestre, hogy rátörjön és a nyakába vesse magát. De aztán belátta, hogy ez nem valószínű. Ha itt volna, akkor már tegnap jelentkezett volna. Hajnal azonkívül megkapta már a válópör megindulásáról szóló hivatalos értesítést; a mocskos pecséttel leütött szürke papir aligha bátorította ilyen lépésre.

Sárkányt egyszerre nagy félelem fogta el. A folyondáros sírkőre gondolt, amelyet ma reggel látott . . . Ha a szenvedélyes gyermek, akit el akart távolítani a házából, megelőzte és örökre eltávozott volna?

Mialatt a bérkocsit várta, a szeme megpihent a nubiai rableány képén. A félnéger leány semmiben sem hasonlított Hajnalra, mozdulatainak kecses lágyságával és tekintetének gyermekes alázatosságával azonban mégis mindig a feleségére emlékeztette Sárkányt. Most tünt csak föl neki, hogy a leány karját vas békó szorítja át . . . Pedig a művész derüs és érzékies hatást akart elérni a képével! Eddigelé így is hatott Sárkányra; most azonban egyszerre durvának és ostobának találta a vasat a barna, kerek női karon. A kocsi megállott az ablak alatt és Sárkánynak hirtelen eszébe jutottak Hajnal felbontatlan levelei az íróasztala fiókjában. Azokból talán megtudhatna valamit . . . Magához vette mindahármat és a kocsiban ülve, felbontotta az utolsót, a tegnap érkezettet. Amikor Hajnalka ezt megírta, akkor már tudnia kellett, hogy a válóper megindult. Csak egy sor volt az egész.

„Tehát távoznom kell. Isten hozzád, szerelmem!“

Tehát bevégeztetett.

A következő pillanatban Sárkány megint lerázta szívéről a gonosz sejtelmet. Lehe-

tetlen! Ő ismerte Hajnalkát! Az nem emel kezet magára . . . Sokkal több benne a lágyság és női gyávaság . . . Fegyvert sohasem mert a kezébe venni. Leánykorában, amikor egyszer a szobáját kárpitozták és ő a pipázóban aludt, éjjel fölcsengette a házat és nevetve könyörgött, hogy vigyék ki a vadász-puskákat. — De mit jelent hát eltünése és búcsúzó levele? Lehet, hogy büszkeségének pillanatnyi fellobbanásában önként elhagyta a házat. A fejébe vette talán, hogy visszautasítja Sárkány kegyelemkenyerét, önállóvá teszi magát, dolgozni fog . . . Ha így van, akkor tréfa az egész. Az ilyen galambot hamar vissza lehet csalni a dúcba . . .

A vonaton két idegen úrral került egy kocsiba. Azok üzleti dolgokról beszélgettek, ő pedig elolvasta a másik két levelet is. Előbb az újabb keletűt bontotta fel. Abban inkább találhatja meg magyarázatát a Hajnal eltünésének.

A levél így szólt:

„Berta néni azt mondja, hogy elmegyünk innen lakni. Mert ön így akarja. Édes, jó nevelő apám, térden állva, összekulcsolt kezekkel kérem, ne küldje el

házából az ön szegény leányát. Hiszen én az ön kis leánya vagyok! Egy zug nekem elég. Kicsi leszek, néma leszek, láthatatlan leszek. Higyje el, amióta megint a leánykori szobámban lakom, minden vágy és emlék elfonnyadt a szívemben és én megint az ön engedelmes gyermeke vagyok. Ha egyszer egy szóval, egy mozdulattal vagy egy pillantással arra fogom emlékeztetni, hogy valamikor más is voltam, mint a leánya, akkor űzzön ki irgalmatlanul a házából. De nem fogom megtenni. Nem mondom, hogy meghalok, ha el kell mennem. A halál maga talán nem is olyan rossz dolog. Borzasztónak csak azért találom, mert akkor nem láthatnám önt többet. Az éjjel azt álmodtam, hogy visszavittek Beszterczeyékhez, a szomorú sárga házba. Megint ott voltam az üres udvaron és a békabíró kergetett a kút körül. Mialatt én tízet léptem, ő egyet ugrott csak és mégis utólért. Óh, milyen badarságokat írok! Mást gondolok és mást írok. Sohasem tudtam azt mondani, amit éreztem. Ha ki tudnám tárni a szívemet, ha ön belenézne, akkor megértene és így szólna hozzám: Igen, te

vagy az én szegény, ostoba leányom. Ugy-e, az vagyok? Az vagyok?“

Az utolsó levél, kelet szerint az első, amelyet Hajnal írt, így szólt:

„Valahonnan leestem és most itt fekszem tehetetlenül. Nem tudom, mért jött rám a nagy fájdalom, de érzem, hogy Te fel fogsz emelni és meg fogsz gyógyítani. Addig is türelemmel várok. Itt békesség van és Berta néni jól bánik velem. A kert virágzik és a csemeték szépen fejlődnek. Mindennap kijárok a nagy Dunára. Szép a bársonyos, puha, sárga víz. Annyi méltóságos bájjal folyik, mint egy szonáta. Órákig ülök a partján s várok, de ez a várakozás édes nekem. Ma eszembe jutott, hogy az én életem csupa várakozásban telt el. Minden ember élete ilyen? Beszterczeyéknél a szabadítómat vártam. Később azt vártam, hogy mikor jösz hozzánk látogatóba. Ha megint elmentél, akkor a póstást vártam, hogy hoz-e Tőled levelet. És tíz esztendős korom óta mindig azt vártam, hogy nagy leány legyek és hogy feleségül végy. Mert már akkor is tudtam, hogy a feleséged leszek. Amikor pedig a

feleséged lettem, akkor is vártalak. Óh, mennyit vártalak! És most megint várok. Egy szavadat vagy egy intésedet várom, hogy tudjam, mit tegyek. Különös dolog jutott ma eszembe! Elhatároztam, hogy meg fogom Tőled kérdezni, hogy ki vagyok én? Ne nevess ki, kérlek, de most mindig ezen tépelődöm. Pedig ez nem jó dolog, mert szédülést és félelmet érzek és déli napfényben is kisérteteket sejtek. Te meg fogod nekem ezt magyarázni és meg fogsz nyugtatni. Addig várok."

A nagy gonddal és éles apáca-írással megirott levél alá ceruzával és repülő sietséggel még két sor volt odavetve:

„Meghalok a vágytól utánad, édes szerelmem! Óh jer!"

Ez a szenvedélyes felkiáltás, mely sehogysem illett a levél higgadt hangjához, volt az igazi Hajnalka szava.

Mialatt a levelet olvasta, különös dolog tünt fel Sárkánynak: a levelekben meglehetősen sok volt a helyesírási hiba. Ő eddig nem is tudta, hogy a felesége ilyen hibásan ir!

Végre — végre megérkezett! Berta néni a vasúton várta. A szeme vörös volt.

— Nos — ?

— Nagy baj van, Józsi ... Igen nagy baj ... Mi legalább nagyon félünk ...

— Hajnalka?

A néni megfogta az öccse kezét.

— Józsi, én azt hiszem, Hajnalka a Dunába veszett!

Azzal a nyakába vetette magát és elkezdett keservesen zokogni. A kocsiban valahogyan erőt vett magán. Mindent elmondott, amit Hajnalka eltünéséről tudott.

A házat aznap hagyta el utoljára, amikor a hivatalos írás érkezett. Nem sírt, de halvány volt és a reggeli asztalnál nem evett semmit. Később bezárkózott a szobájába és jó ideig a holmija között motoszkált. Kilenc

felé elment a póstára; ott feladta a Sárkánynak szóló rövid levelét. Onnan kiment a nagy Dunára. A kutyákat, amelyek máskor falkástól kisérték a sétáin, ezuttal sehogysem akarta magával vinni. Csak egy kis borzeb szökött utána. Tíz felé még látta egy vízi-molnár. Egy őrizetlen tutajon állott és onnan nézte a vizet. A molnár rája is köszöntött. Hajnalka ekkor visszament a partra, az ember azonban később megint ott látta a tutajon. A molnár úgy vette észre, hogy egy jókora bőrtáska volt az övéhez kötve. Azóta nyoma veszett. Amikor délben a keresésére indultak, a kis kutyája egyedül vinnyogott a tutajon.

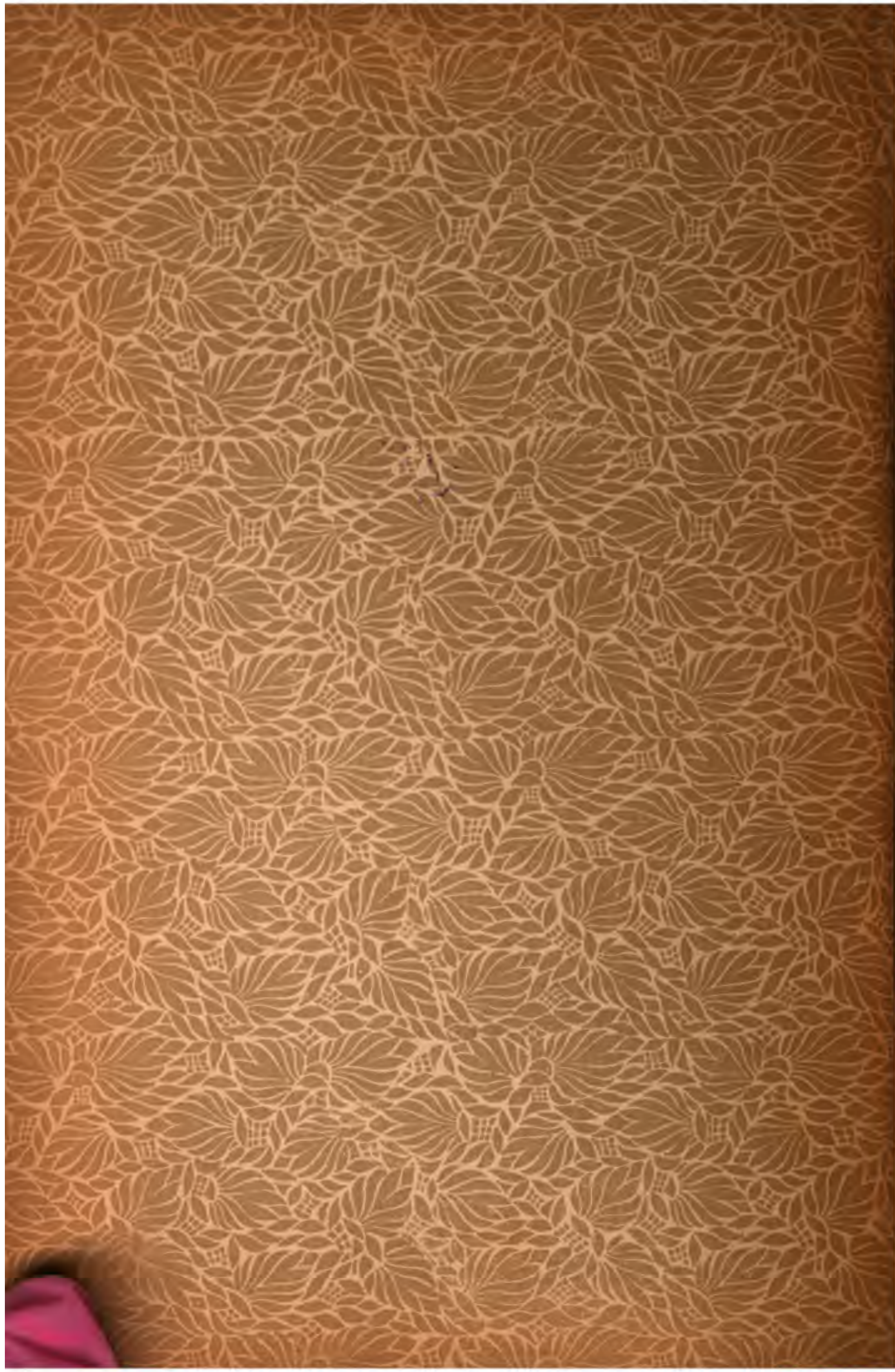
Berta néni még egyebet is tudott. Hajnalka aznap fölvette egy leánykori fehér ruháját, amelyet valamikor nagyon szeretett, mivel Sárkánynak tetszett. A haját meg kislányos kontyba fésülte. A néni rá is szólt, hogy minek csinál magából maskarát. A bőrtáskában, amelyet magával vitt, Sárkány régebbi leveleit és különböző apró-cseprő emlékeit őrizte; azokat utazásairól küldözte neki Sárkány. Az urának egy arcképét is magával vitte. A képet menyasszonykorá-

ban kapta és asszonykorában is az ágya fölött tartotta. Amikor mostanában megjött Budapestről, magával hozta. Eltünése napján kivette a keretből. Alkalmasint a szívére tette, mert a széles papirszegélyét levágta ollóval.

Tehát bevégeztetett.

Sárkány azután hetekig járta a folyómenti községeket, Dévénytől le Budapestig. A megáradt Duna azonban, amely akkor méltóságosan hömpölygötte aranyfényü hullámait a tavaszi virágpompában mosolygó partok között, sohasem adta vissza többé zsákmányát.

— VÉGE. —

GOTTERMAYER NÁNDOR
KÖNYVKÖTŐ MŰINTÉZET
= BUDAPEST =